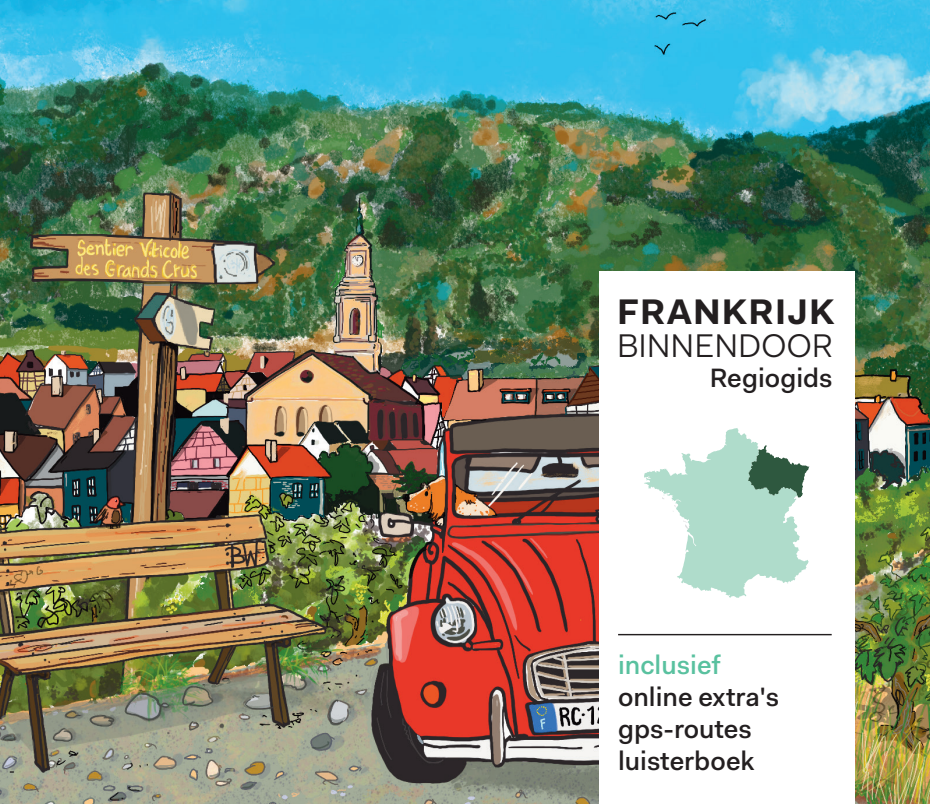


Ruud Couwenhoven

Noordoost- Frankrijk

Elzas, Vogezen & Champagne-Ardenne



FRANKRIJK
BINNENDOOR
Regioids



inclusief
online extra's
gps-routes
luisterboek



Maastricht

Rocroi

Monthermé

Épernay

Metz

Moyenvic

**Col du
Bonhomme**

Dienville

**Martigny-
les-Bains**

Gérardmer

Colmar

Troyes



1205 KM

Registreer je regiogids

Als je jouw Frankrijk Binnendoor Regiogids registreert krijg je meteen toegang tot de **exclusieve website** van het boek met **online extra's**, aanvullende tips, handige links, video's, gedetailleerde routekaarten en gps-routes van alle roadtrips, fietstochten en wandelingen. Je kunt dan ook het unieke luisterboek downloaden. Deze extra's zijn gratis!

Registreer op frankrijkbinnendoor.nl/regiogids/no
of scan de **QR-code**.



Ruud Couwenhoven

Noorddoost- Frankrijk

Elzas, Vogezes &
Champagne-Ardenne

Colofon

Tekst Ruud Couwenhoven

Fotografie Ruud Couwenhoven, Adobe Stock, Shutterstock, auteursfoto: Guus Janssen

Redactie Marian Couwenhoven

Eindredactie en correctie Simone Lier-Timmermans, Renske Berckmoes

Vormgeving Oranje Vormgevers, Eindhoven

Distributie Mo'media B.V.

Druk Wilco B.V. Amersfoort

1e druk, maart 2023

Frankrijk Binnendoor Regioids Noordoost-Frankrijk

is een uitgave van eRCeeMedia B.V., Grasgraefken 25, 6171 SH Stein (NL). erceemedia.eu

Copyright eRCeeMedia B.V., Ruud Couwenhoven © 2023

ISBN 9789083010649

NUR 512

Deze uitgave is samengesteld met de grootst mogelijke zorg. Voor eventuele onjuistheden in de tekst van dit boek zijn eRCeeMedia B.V. en de auteur niet aansprakelijk. Eventuele onvolledigheden, op- en aanmerkingen kunnen naar bovenstaand adres worden gestuurd of naar informatie@frankrijkbinnendoor.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar worden gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder de schriftelijke toestemming van de uitgever.



Inhoud

Op avontuur in Noordoost-Frankrijk	7
------------------------------------	---

1. De eerste kilometers naar Grand-Est	11
2. De Elzas	23
3. Fietsen in de Elzas	37
4. Riquewihr en andere wijndorpen	51
Tips voor goede wijndomeinen	78
5. Colmar en Strasbourg	83
6. De natuur van de Vogezes in	99
7. Actief in de Vogezes	107
8. Meren en bossen in de Champagnestreek	123

9.	Fietsen langs meren en door bossen	133
10.	Roadtrip door de zuidelijke Champagne	147
	Champagne proeven en kopen?	160
11.	Het noorden van Champagne-Ardenne	163
	Nog wat champagnetips	168
12.	Tot Slot	185
	Merci Beaucoup!	190



Op avontuur in Noordoost- Frankrijk

Op de achterzijde van deze gids staat: “**Wat valt er in Noordoost-Frankrijk te beleven**”, het antwoord daarop is **veel**. In deze nieuwe **Frankrijk Binnendoor Regiogids** geef ik je mijn antwoord. Ik laat je in dit tweede deel van deze zesdelige serie kennismaken met de regio die de Fransen **Grand-Est** noemen. Deze streek bestaat uit de Elzas, Lotharingen en Champagne-Ardenne.



Het is grofweg het gebied ten zuiden van België en Luxemburg tot ongeveer Langres, en van Reims tot aan de Duitse grens. Je vindt er gevarieerde natuur, wijndorpen met goede wijndomeinen en het is lekker dichtbij voor een paar dagen, voor een weekend of gewoon voor een langere vakantie. De meeste mensen rijden er echter dwars doorheen op weg naar het zuiden van Frankrijk. Dat is doodzonde!

Het noordoosten van Frankrijk is een heel aantrekkelijke bestemming om te wandelen, te fietsen en te genieten van de natuur. De Vogezen en Franse Ardennen zijn wandelgebieden bij uitstek. Maar ook met de fiets of e-bike kun je er goed uit de voeten. De schilderachtige dorpen en stadjes in de Elzas maken dagtochten tot een waar genot en wat mij vooral aansprak was de voor mij onbekende streek in het zuiden van de Champagne-Ardenne. Daar ga je in dit boek absoluut meer over lezen.

De Elzas en Champagnestreek zijn voor wijnliefhebbers een eldorado. Ik zal je dan ook de nodige tips geven voor wijnproeverijen bij lokale wijn-

boeren daar. Nou ja... die tips zijn afkomstig van onze zoon Jordi. Het zijn de wijndomeinen waar hij de wijn inkoopt voor de bijzondere wijnwinkel ***Le sourire au pied de l'échelle*** in Parijs (je leest er meer over in het boek ***Frankrijk Binnendoor LOIRE***). In 2014 behaalde hij voor het eerst de halve finale van het tweejaarlijkse concours ***Le Meilleur Caviste de France***. Sindsdien behaalt hij stevast een plek in de halve finale en behoort hij tot de beste wijnadvisers van Frankrijk.

In deze Regiogids neem ik je mee op reis door de Elzas, Vogezen en het zuiden van de Champagnestreek. De beroemde wijngaarden bij Reims en de Franse Ardennen sloeg ik niet over, want ook daar valt van alles te beleven. Een avontuur dat ik graag met je deel. Registreer deze gids met de QR-code onderaan deze pagina en krijg toegang tot exclusieve online extra's.

Ruud Couwenhoven

Wil je meer over mij of over Frankrijk Binnendoor weten? Kijk dan op frankrijkbinnendoor.nl. Voor een dagelijkse portie Frankrijk met tips en foto's kun je mij ook volgen op:

facebook.com/frankrijkbinnendoor

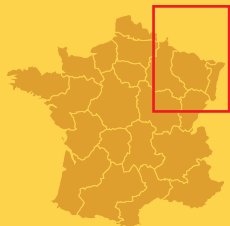
instagram.com/frankrijkbinnendoor



TIP

Registreer je boek met de **QR-code** voor toegang tot de **speciale website** van het boek, het **gratis luisterboek** en de **gps-routes**.

1.



Maastricht

Metz

**Moyenvic
Bourdonnay**

Baccarat

Saint-Dié-des-Vosges

Col du Bonhomme

Ingersheim



488 KM

De eerste kilometers **naar** **Grand-Est**

Omdat ik in een dorp vlak bij Maastricht woon, neem ik deze stad in Zuid-Limburg meestal als vertrekpunt voor mijn reizen naar en door Frankrijk. Ik maak die reizen niet alleen, maar altijd met Marian, mijn echtgenote. Dat is maar goed ook, want wij vormen een hecht team, waarbij ik de grote lijnen van onze reizen volg en Marian meer van de details is. Samen delen wij een passie voor Frankrijk, lekker eten, wijn, fietsen, wandelen en de natuur.

Deze roadtrip door Frankrijk startten we dus in Maastricht en het plan was eerst naar de Elzas te gaan. Trouwens, als je vanuit het noorden van Nederland komt, is het te overwegen om een tussenstop in Maastricht, de meest Franse stad van Nederland, te maken. Wij komen er zelf graag en het barst er van de leuke restaurants, zoals ons favoriete Franse restaurant Bouchon d'en Face, dat in 2022 de publieksprijs voor Fijnste Franse restaurant van Nederland won.

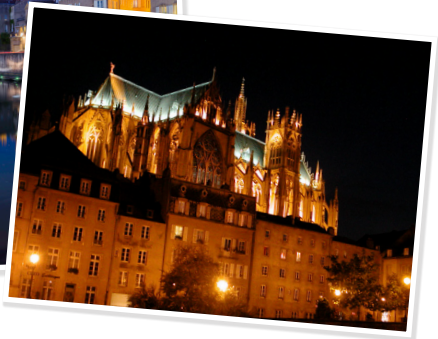
Ik was een paar jaar geleden al eens in de Vogezen en Franse Ardennen geweest en het leek mij leuk weer een lange reis te maken die mij ook naar het departement Aube zou brengen. Daar liggen niet alleen de meest zuidelijke wijngaarden van de Champagnestreek, je vindt er ook het indrukwekkende ***Parc naturel régional de la Forêt d'Orient***. Een bijzonder natuurgebied met veel bos, grote meren, leuke dorpen en stadjes. Een uitgelezen streek waar je ook fantastisch kunt wandelen en fietsen. De zuidelijkste wijngaarden van de Champagne liggen er vlakbij, dus je kunt er ook op zoek gaan naar goede en betaalbare champagnes. Die tips kun je verderop in het boek lezen.

Ik reed via Maastricht door de Belgische en Luxemburgse Ardennen. Dat ging via de ***Route du Soleil***, richting Zuid-Frankrijk. Ging ik niet binnendoor? Iemand vroeg mij eens: "Ruud, rij je nooit over een Franse snelweg zoals de Route du Soleil?" Die vraag kon ik kort en krachtig beantwoorden met: "Als het niet hoeft, dan niet. Maar als het soms niet anders kan, dan wel." En over die snelweg kun je door België en Luxemburg vlot richting Frankrijk.

TIP VOOR EEN TUSSENSTOP: METZ!

Na de Luxemburgse grens is het nog circa 55 kilometer naar Metz. Als je over de autoroute langs deze stad naar het zuiden rijdt, zie je links de kathedraal boven de stad uitsteken. Ik was er ook al vaker voorbijgere-





Cathédrale Saint-Étienne de Metz



den, tot ik besloot om in Metz te overnachten. Daar heb ik geen moment spijt van gehad. Het is namelijk een aantrekkelijke tussenstop naar het zuiden, maar ook als je richting de Elzas of Vogezen gaat. Bij het centrum van Metz liggen een paar parkeergarages, waarvan République en Saint-Jacques de meeste plaatsen hebben. Ze liggen aan de rand van het oude centrum, dat je met de auto beter kunt vermijden omdat het overal eenrichtingsverkeer is. Voor een hotel is er in het centrum van Metz genoeg keus. Wil je echt hartje centrum en eens iets bijzonders? Dan is ***Hôtel de la Cathédrale*** een goed idee. Het heeft een sfeervolle, klassieke inrichting en ligt pal tegenover de kathedraal. Ondanks deze perfecte ligging zijn de prijzen er heel redelijk. Het is wel verstandig vooraf te reserveren. Op de website die bij deze Regiogids hoort, vind je de link naar het hotel. Om de stad goed te verkennen kun je het best eerst een stadsplattegrond halen bij het office du tourisme van Metz, dat ligt aan de ***Place d'Armes***, bij de kathedraal. Als je de stadsplattegrond op je gemak wilt bestuderen, loop dan naar de vlakbij gelegen ***Place St.-Jacques***. Dit plein is oergezellig dankzij de vele terrassen bij de cafés en restaurants. Wie weet vind je er ook een plekje voor de lunch.

KATHEDRAAL, OVERDEKTE MARKT EN WINKELN

Wat je absoluut moet zien is de *Cathédrale Saint-Étienne de Metz*. De bouw startte al in de 13e eeuw en het is een van de fraaiste kathedralen van Frankrijk. Eenmaal binnen vind je er een ware pracht van gebrandschilderde ramen. Je raakt er niet uitgekeken zo mooi. Deze ramen variëren in ouderdom van de 13e tot de 20e eeuw. Je zult er extra van genieten op een zonnige dag, dan komen de kleuren pas echt goed tot hun recht. Indrukwekkend! Als je daarna de kathedraal verlaat, zie je aan de rechterkant de *marché couverte*, de overdekte markthal van Metz. Dat is een plek die ik nooit kan weerstaan. Als je van lekker eten en drinken houdt, is deze plek namelijk jouw luilekkerland. Er zijn veel lokale producten te koop uit Lotharingen, zoals de streek hier heet. Deze markt is er dagelijks, behalve op zondag. Verder worden er in het centrum van Metz wekelijks diverse markten gehouden. Die op zaterdag bij de kathedraal op de Place d'Armes en Place Jean-Paul II is de grootste. Het centrum van Metz is meer dan de omgeving van de kathedraal en de markthal. De pleinen en straatjes nodigen uit om al slenterend verkend te worden. Loop in elk geval richting de Rue Taison tot aan Place St-Croix en ga bij de fontein naar rechts En Fournirue in. Daar ligt het Centre Commercial Saint-Jacques, met ruim honderd winkels. Voor liefhebbers van winkelen is het centrum van Metz trouwens een eldorado, met meer dan 550 winkels, waaronder Galeries Lafayette en Printemps Metz. Beide zijn fameus vanwege de gelijknamige en prestigieuze warenhuizen in Parijs. Heb je nog niet genoeg van het winkelen? Ga dan richting het station, want daarachter vind je Muse, een modern winkelcentrum met nog eens meer dan honderd winkels, boetieks en restaurants. Het bijzondere van dit moderne winkelcentrum is de combinatie van unieke winkels en kunst. Dat laatste komt ook door het Centre Pompidou Metz, dat tussen het station en Muse ligt. Hou je van kunst, dan is dit Quartier de l'Amphithéâtre een aanrader.

In Metz struikel je bij wijze van spreken over de cafés, restaurants en andere lokaliteiten waar je terechtkunt voor een hapje en een drankje. Ik bewaar nog altijd prima herinneringen aan een Italiaans restaurant in de Rue Dupont des Loges. Ik ging met Marian eens rond lunchtijd bij **la Toscane** naar binnen omdat het er erg druk was. We hadden geluk en kregen een van de laatst beschikbare plekje. Niet veel later stond er een heerlijke salade pomodori voor mij en een lasagne au four voor Marian op tafel. Het was er een gezellige bedoening en, niet onbelangrijk, het eten was goed en betaalbaar. Ga ook eens naar de vlakbij gelegen **Place St. Louis**, waar onder de arcades diverse eettentjes en winkels te vinden zijn.

Als je terugloopt naar de kathedraal, ga dan richting de Moezel. Loop er langs de rivier tot aan de **Moyen Pont**, een brug uit de 13e eeuw. Vanaf deze brug heb je een fraai uitzicht op de oude stad en op een eiland met de protestantse kerk van Metz. Je kijkt vanaf deze plek uit op de kathedraal van Metz, die 's avonds prachtig verlicht is. Ben je in Metz met lekker weer? Ga dan vooral 's avonds de verlichte stad in, zoek ergens een gezellig terras en ik weet zeker dat je een leuke avond zult beleven. Metz wordt niet voor niets **ville lumière** genoemd.

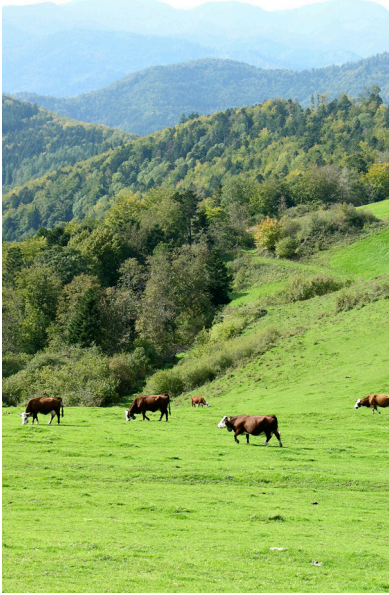
Nog een laatste tip over Metz, die van pas komt als je een fiets of e-bike hebt meegenomen. Je kunt namelijk bij Metz langs de Moezel fietsen. De 700 kilometer lange **fietsroute La Voie Bleue** is een bijzondere fietsroute langs het water, die vanaf Luxemburg naar Lyon gaat. Deze route komt ook door Metz. Volg vanaf Metz La Voie Bleue richting Nancy. Je kunt de route in twee etappes van ongeveer 35 kilometer afleggen. Ben je een geoefend fietser of e-biker? Doe dan je rugzak om met spulletjes voor een nacht en fiets van Metz naar Nancy, een rit over nagenoeg autovrije fietspaden langs de Moezel en kanalen. Overnacht in Nancy en bewonder daar de Place Stanislas, een van de fraaiste pleinen van Europa. Ga de volgende dag na een lekker ontbijtje op je gemak



terug. Wil je meer weten over deze bijzondere fietsroute? Kijk dan op nl.lavoiebleue.com bij de routesuggesties.

DWARS DOOR HET **PARC NATUREL RÉGIONAL DE LORRAINE**

Vanaf Metz is er een route van ongeveer 190 kilometer die je naar de omgeving van Colmar in de Elzas brengt. Ik heb deze route al een paar keer gereden en je rijdt voornamelijk over rustige wegen. Eerst kom je door het glooiende landschap van Lotharingen. Vanuit Metz kun je dan het best de stad uitrijden bij **Porte des Allemands** en over de N233 richting Strasbourg gaan. Bij het sportcomplex Haut de Blémont ga je naar de N431. Hier moet je de groene borden Strasbourg volgen en kom je op de D955. Als je Metz op deze manier verlaat, kom je in een landelijk gebied met veel meren, dat deel uitmaakt van het **Parc naturel régional de Lorraine**. Een streek waar je trouwens ook eens naartoe kunt gaan voor een vakantie. Voor fietsers zijn er diverse uitgezette fietsroutes en als je van wandelen houdt, kun je hier werkelijk alle kanten op. Het



natuurpark ligt aan weerszijden van Metz en Nancy en strekt zich uit over een oppervlakte van ongeveer 210.000 hectare. Het is vooral voor talloze soorten trekvogels een populaire streek. Vogel- en natuurliefhebbers kunnen hun hart ophalen bij de meren (étangs), waar vaak observatieposten staan om de vogels te spotten. Wie weet zie je een visarend in actie, of een stel kraanvogels. Tussen de dorpjes rij je afwisselend langs weilanden, boomgaarden en soms een enkele wijngaard. De boomgaarden in dit deel van Lotharingen brengen vooral **mirabellen** voort, die in veel gerechten in Lorraine en de Alsace worden gebruikt. Je vindt deze gele pruimen in jam, gebak en tal van lokale gerechten. Er wordt ook een lekkere likeur van gemaakt. Stop gewoon eens ergens en ga op zoek naar de lokale lekkernij!

Blijf de D955 volgen en je zult merken dat het landschap na **Moyenvic** langzamerhand afwisselender en heuvelachtiger wordt. Bij Bourdonnay verlaat je deze weg en rij je zuidwaarts over de D19 naar Baccarat. Als je door het stadje **Baccarat** rijdt, ontkom je niet aan de Rue des Cristalleries, waaraan de hallen en gebouwen van de kristalfabriek liggen. Baccarat staat wereldwijd bekend om de kristalfabriek, waar al generaties lang kristal van hoge kwaliteit gemaakt wordt. Sinds 1764 worden hier de meest bijzondere voorwerpen van glas geblazen. Deze fabriek heeft dan ook al menig vorstenhuis voorzien van kwaliteitsproducten. Het is de moeite waard even te stoppen en al dit moois te bekijken. Naast winkels vind je er een museum waar je meer te weten kunt komen over Baccarat.

“Stop gewoon
eens ergens en ga op
zoek naar de lokale
lekkernij!”

HET DEPARTEMENT **VOSGES**

Om na Baccarat snel richting de Elzas te gaan kun je voor de N59 kiezen, maar er is een alternatief dat ik aantrekkelijker vind. Daarvoor blijf je de D590 volgen naar **Raon-l'Étape** en rij je zo het departement Vosges in. Je zult zien dat de natuur en het landschap steeds ruiger worden. De streek bij Raon-l'Étape heeft tijdens de twee wereldoorlogen veel te lijden gehad. Dat is op veel plaatsen nog te zien door de talloze herdenkingsmonumenten, zoals bij het stadhuis van deze plaats. Dit Hôtel de Ville is een opvallend gebouw in het centrum van het stadje, met eronder een overdekte markthal waar op zaterdag de markt wordt gehouden. Op ongeveer 20 kilometer liggen het stuwmeer Lac de Pierre-Percée en het Lac de la Plaine in een schitterende omgeving én vind je een gaaf avonturenpark voor jong en oud. Een paar hoofdstukken verderop vertel ik je daar meer over. Het is in elk geval een plek waar ik goede herinneringen aan heb overgehouden. De volgende grotere plaats op de route richting de Elzas is **Saint-Dié-des-Vosges**. Ik parkeerde er eens in het centrum en haalde bij een croissanterie een croque-monsieur. Die werd voor ons opgewarmd en even later wandelden wij langs de winkels richting het plein voor de **Cathédrale Saint-Dié de Saint-Dié-des-Vosges**. Opvallend vond ik dat het centrum nauwelijks echt oude panden had. Dat bleek wel te kloppen, want de stad werd in 1944 grotendeels door de Duitsers verwoest. In november van datzelfde jaar blezen zij zelfs een groot deel van de kathedraal op met dynamiet. Na de oorlog werd de kathedraal in de oorspronkelijke staat herbouwd. Saint-Dié-des-Vosges staat verder bekend als de stad van de geografie. Dat komt doordat er in 1507 een manuscript werd gepresenteerd waarin als eerste het door Amerigo Vespucci in 1492 ontdekte Amerika werd genoemd. Elk jaar worden er in oktober congressen gehouden die te maken hebben met geografie.

COL DE BONHOMME

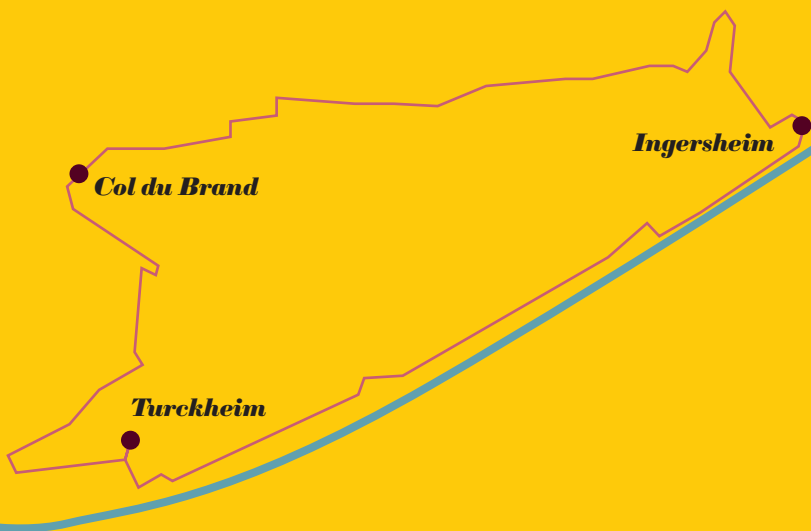
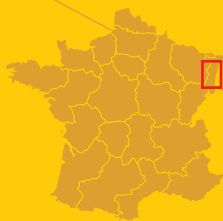
Na Saint-Dié-des-Vosges is het een kwestie van de borden volgen naar Colmar via de **Col de Bonhomme**. Voor deze col ligt het dorp Plainfaing, dat ooit een centrum voor textielindustrie was, maar zich nu vooral richt op recreatie midden in de natuur. Hier zetelt ook de Confiserie des Hautes-Vosges, een ambachtelijk bedrijf dat gespecialiseerd is in de vervaardiging van snoep op basis van natuurlijke producten. Jaarlijks wordt er zo'n 250 ton snoep gemaakt. Je kunt de werkplaats bezoeken en een rondleiding krijgen. Een tip: als er tijdens je rondleiding snoepjes op basis van menthol worden gemaakt, hou dan een zakdoek bij de hand of ga er niet te dichtbij staan. De kans is namelijk heel groot dat spontaan de tranen in je ogen springen. De Col de Bonhomme is ook het beginpunt van de **Route des Crêtes**, die dwars over de bergkammen van de Vogezen loopt. Je kunt vanaf de pas deze route volgen richting de Col de la Schlucht. Trek er een dag voor uit en geniet vooral van de schitterende natuur langs de Route des Crêtes zoals bij het **Lac Blanc**, dat een kilometer of acht verderop ligt. In de wintermaanden kun je er volop genieten van de sneeuw. Het is een klein wintersportgebied waar je kunt skiën, snowboarden en langlaufen. En natuurlijk kun je er lekker wandelingen maken in de sneeuw. En dat op maar 435 kilometer van Maastricht! Als de sneeuw is verdwenen, is het een aantrekkelijke dichtbijbestemming om te wandelen, te mountainbiken en te genieten van de fraaie natuur.



TIP

Scan de QR-code voor meer informatie.

2.



7 KM

De Elzas

Zodra je de pas van de Col de Bonhomme bent gepasseerd, volgt er een lange afdaling die je telkens wat dichterbij de Elzas brengt. Voor mij is de Elzas de streek van wijngaarden, bijzondere dorpen en stadjes, maar vooral een verrassend gebied om te wandelen en te fietsen. Voor dit boek zocht ik een verblijf in Ingersheim. Dit wijndorp ligt namelijk ideaal voor mijn plannen om de streek rond Colmar te verkennen en te fietsen en wandelen in de wijngaarden van de Elzas.

KAYSERSBERG

De eerste grotere plaats die je na de afdaling van de Col de Bonhomme bereikt is **Kaysersberg**. Dit stadje is meteen een van de mooiste in de Elzas. De prachtige vakwerkhuisen in de smalle oude straatjes zijn absoluut bezienswaardig. Het stadje heeft een rijke historie die het vooral te danken heeft aan de ligging in de vallei van Orbey en de strategische positie als toegangspoort tot de Vogezen. De schoonheid van het stadje gaat niet ongemerkt voorbij, het kan er dan ook behoorlijk druk zijn. Ik heb hier eens een tocht met de auto dwars door de wijngaarden richting Riquewihr gemaakt. Dat is een kilometer of zes en dat zou je misschien zelfs wandelend of op de fiets kunnen doen. Je gaat dan van Kaysersberg eerst naar Kientzheim en daarna dwars door de wijngaarden naar het beroemde stadje Riquewihr.

Kaysersberg was in de tijd van de Romeinen een belangrijk punt tussen het noordelijke Rijnland en Gallië. Dat verklaart ook de naam van het dorp, Caesaris Mons (berg van Caesar) werd het lang geleden genoemd. Maar het zou ook zomaar kunnen zijn dat de naam Kaysersberg ontstaan is omdat keizer Frederik II van het Roomse Rijk er een kasteel kocht. Het kasteel is helaas deels verwoest en is nu een gerestaureerde ruïne. Overigens is het wonderbaarlijk dat plaatsen zoals Kaysersberg, Riquewihr, Turckheim en Colmar bijna ongeschonden uit de strijd zijn gekomen tijdens de beide wereldoorlogen, terwijl veel dorpen in de omgeving volledig werden verwoest.

Het oude centrum van Kaysersberg is grotendeels autovrij en nodigt gewoon uit tot een wandeling. Ga eerst even naar het office du tourisme voor wat informatie en een plan de ville met een leuke wandeling, zodat je alles te zien krijgt en meer te weten komt over Kaysersberg. De bijzondere plekjes zijn onder meer de ***P'Église de l'Invention-de-la-Sainte-Croix***, met boven de ingang een timpaan uit 1230. Ik vind het



interieur van de kerk echt bijzonder. Door de gebrandschilderde ramen valt prachtig licht, en het altaar van bladgoud is ook heel apart. Iets verderop in het dorp ligt een versterkte brug met schietgaten. Vanaf de brug kijk je uit op de resten van het kasteel. Als je over deze brug rechtsaf gaat, loop je langs het riviertje, waar je op sommige plaatsen een doorgang in de muur hebt. Kijk er eens doorheen en ontdek de schoonheid van de panden aan de overkant. Terug in de hoofdstraat staan tal van oude huizen en winkeltjes. Aan het eind kom je op een plein met links het museum over dr. Albert Schweitzer, die in 1952 de Nobelprijs voor de Vrede kreeg omdat hij zich inzette voor de mensenrechten. Als je links om het museum loopt kom je in een parkje waar ook een standbeeld van hem staat. Je hebt aan de achterzijde van het museum trouwens een fraai zicht op de vroegere woning van Albert Schweitzer. Hij keek vanuit zijn tuin uit op de donjon, la Tour de la Porte Haute. Die stamt nog uit de 15e eeuw. Als je wat langer in de buurt van Kaysersberg bent, verken de omgeving dan eens wandelend. Dat kan ik je echt aanraden. De GR5 (de wandelroute van de Noordzee in Nederland tot aan Nice in Zuid-Frankrijk) loopt door deze streek, maar er zijn ook veel lokale wandelingen te maken. In de vallei van

Kaysersberg vind je ook een fietsroute die deels over een autovrij fietspad en rustige wegen gaat en ter hoogte van Ingersheim aansluit op de ***Véloroute du Vignoble d'Alsace***.



*“Ik vind het
interieur van
de kerk echt
bijzonder.”*

EEN GÎTE IN INGERSHEIM

Ik was al vaker in de Elzas geweest en in september 2022 was ik er voor het laatst om foto's te maken voor dit boek. Ik was daarvoor op zoek naar een gîte die als uitvalsbasis kon dienen en niet te ver van Colmar zou liggen. Zo kwam ik uiteindelijk uit in Ingersheim. Vanaf Kaysersberg was dat simpelweg de D415 volgen door Ammerschwihr. **Ingersheim** was vanaf Metz bijna 190 kilometer rijden. De rit was relaxed en omdat ik op een zaterdag reed was er nauwelijks vrachtverkeer onderweg. Ga je door de week, dan moet je er rekening mee houden dat er over de Col de Bonhomme behoorlijk wat verkeer kan gaan, waaronder vrachtauto's. Die kunnen in de klim en afdaling voor vertraging van je reis zorgen. In het weekend heb je daar bijna geen last van.

Zoals je in mijn eerste boek *Frankrijk Binnendoor, ontdek het andere Frankrijk* in hoofdstuk 8 kunt lezen, zijn de websites gites-de-france.com en gites.fr een prima bron als je op zoek bent naar een vakantiehuis in Frankrijk. Meestal zijn de eigenaren Frans, zoeken en reserveren kan tegenwoordig ook in het Engels. Betalen gaat via een creditcard en ik heb er nog nooit problemen mee gehad. Zo vond ik een leuke gîte in Ingersheim met een Frans echtpaar als eigenaar. Zij woonden er zelf naast. Het comfort in de gîte was authentiek Frans. Dat wil zeggen oude meubels en een slaapkamer met een tweepersoonsbed en zo'n ongemakkelijk houten voeteinde waar ik met mijn lengte altijd problemen mee heb. Maar het matras van het bed was uitstekend en verder ontbrak het ons aan niets in de gîte. Wij kregen van de eigenaar en zijn vrouw een rondleiding door het huis, plus tekst en uitleg over de diverse apparatuur. We zagen er meerdere tv's – en geen kleintjes –, allerlei elektrische apparatuur, keukentoestellen en een wasmachine en droger. Weliswaar van vele jaren geleden, maar mechanische apparaten zonder tiptoetsen en al te veel elektronica kunnen heel lang meegaan. Het leek wel een witgoedzaak, zo picobello was alles in orde.

Na de rondleiding en een waarschuwing dat er 's avonds weleens wilde zwijnen of ander wild in de tuin kwam scharrelen was de gîte verder een veilige plek. Maar bij binnenkomst was ons iets opgevallen en Marian maakte mij erop attent toen wij onze spullen in de hal hadden gezet. Op een kastje lag een kalender. Op zich niks vreemds, maar dit was een kalender die je niet zo snel in een gîte zou verwachten. Het was namelijk een ***grote lingeriekalender*** van 2022, het jaar dat wij er waren. Op de voorkant prijkte een vrouw in een weinig verhullende body. Ik kreeg het er warm van. Gelukkig begon Marian meteen te bladeren, zodat ik niet de opmerking “Dat is wat voor jou hè!” kon krijgen. Na samen de kalender doorgebladerd te hebben, keken wij elkaar aan en zeiden praktisch tegelijkertijd: “Waar zijn we nu weer beland?”

UITNODIGING VOOR EEN APERITIEF

De volgende dag werden wij aan het begin van de avond verwacht voor een aperitief. Na aankomst leidde het echtpaar ons rond door hun huis, een fraai en vooral groot huis dat naast de gehuurde gîte lag. Na de woonkamer, keuken en eetkamer werden wij uitgenodigd om de trap naar het souterrain af te dalen. Daar hing een enorme poster achter glas van... een vrouw in een wel heel sexy setje. Wij keken elkaar op de trap opnieuw aan en hadden geen idee wat ons nog meer te wachten stond. Nieuwsgierig waren wij wel, want waarom werden we meegenomen naar het souterrain? Nou, dat werd al snel duidelijk en bleek niets engs te zijn. Ze hadden gewoon nog een complete ruimte onder het huis, met een bar, biljartruimte, wijnkelder en zelfs een slaapkamer en badkamer. Daar sliepen ze meestal in de zomermaanden als het warm was. Ja ja... ik begon mij over de lingerie toch wat zorgen te maken. Toen boven het aperitief werd ingeschonken bleek al snel hoe de vork in de steel zat. Het echtpaar had ieder een eigen zaak gehad. Hij een winkel in witgoed, radio's en tv's, zij een lingeriewinkel. Overigens spraken ze beiden naast Frans ook Duits, zoals veel mensen in de Elzas, dus als we in het Frans





“Wie durft er nog te zeggen *dat Fransen niet aardig zijn?*”



iets niet begrepen werd er even naar het Duits overgeschakeld. Een dag voor ons vertrek werden wij wederom uitgenodigd voor een aperitief. Die avond belden wij op de afgesproken tijd weer aan en werden opnieuw hartelijk ontvangen door Jacques en zijn vrouw. Hij nam mij mee naar zijn hobbykamer. Mijn hemel, wat een wijnkelder! Voornamelijk bordeauxwijnen, en één kistje viel mij op. Er zaten flessen van het prestigieuze wijndomein Château

Margaux uit de Medoc in en met viltstift stond erop: *“Jacques, félicitations pour tes 65 ans, profites-en mais laisse ces bouteilles jusqu'à tes 90 ans. Isabelle et JP”*. Dus hij moest ze tot zijn negentigste laten liggen. En passant vertelde hij mij dat hij net vijfenzeventig was geworden. Eenmaal in de woonkamer viel ons op dat er vier champagneglazen klaarstonden, maar ook dat de tafel gedekt was met vier borden en bestek. Huh, we kwamen toch alleen voor een aperitief? Op de tafel stond ook een schaal met zelfgemaakte zoute Bretzels. Ik zal je het hele verhaal besparen, maar na ieder drie glazen Crémant d'Alsace, een halve huisgemaakte pizza, een eau de vie framboise des bois, twee glazen pinot gris en een flinke bel armagnac uit 1948 plus een espresso gingen we vier uur later terug naar 'onze' gîte. Ik had moeite om het sleutelgat te vinden, maar was een fantastische ervaring rijker. Een topavond met mensen die we pas een paar dagen kenden. Wie durft er nog te zeggen dat Fransen niet aardig zijn?

TURCKHEIM

Als je op de kaart van de Elzas kijkt, zul je zien dat Ingersheim tegen Colmar aan ligt geplakt en dat het dorp Turckheim er ook vlakbij ligt. Ik was er nog nooit geweest en stelde Marian voor om ernaartoe te wandelen en via de wijngaarden terug naar Ingersheim te gaan. Door en langs Ingersheim stroomt het riviértje La Fecht en erlangs loopt een voetpad dat je kunt volgen naar Turckheim. Een afstand van ongeveer 3 kilometer als je vertrekt vanaf de brug in Ingersheim bij de Taverne Alsacienne, waar je overigens prima kunt eten. Vlakbij ligt de boulanger-pâtisserie Haeberle. Daar wordt het brood nog in een houtgestookte oven bereid. Dat was lekker elke ochtend! Als je langs het riviértje blijft lopen, kom je vanzelf bij Turckheim terecht op het plein voor de **Porte de France**. Hier wordt elke vrijdag een gezellige markt gehouden. Links en rechts van de stadspoort, die toegang tot het dorp geeft, liggen een paar restaurants. Probeer die te weerstaan, ga door de poort Turckheim in en laat je verrassen door een van de allermooiste dorpen van de Elzas. Ik vond het zelf veel aantrekkelijker dan het beroemde Riquewihr omdat het iets minder toeristisch overkomt. Binnen de muren is Turckheim nog heel authentiek en kijk je je ogen uit. Geef die dan ook goed de kost, er valt veel te zien. Bijvoorbeeld het prachtige Hôtel de Ville met daarvoor een leuke tuin waar je doorheen kunt lopen. Als je een liefhebber bent van planten en groenten, dan kun je op zoek naar de bordjes om erachter te komen wat er allemaal in deze tuin staat. Hier staat ook een silhouet van de nachtwaker van Turckheim. En die is in levenden lijve misschien wel dé attractie van dit plaatsje. **L'authentique veilleur de nuit**, de nachtwaker, is een oude traditie die van mei tot en met oktober in ere is hersteld. Elke avond om tien uur vertrekt de nachtwaker van Turckheim voor zijn ronde door het dorp en kun je met hem meelopen. Onderweg vertelt hij anekdotes uit het verleden en kom je meer te weten over Turckheim. Hij vertrekt bij het office du tourisme, dat je bij de fontein vindt tussen de Porte de France en het Hôtel de Ville. Mijn beste advies

om Turckheim te verkennen is gewoon door elk straatje te lopen dat je tegenkomt en goed om je heen te kijken. De Grand'rue is een aaneenschakeling van bijzondere panden. Let ook op de bordjes die op sommige huizen en winkels zijn bevestigd met meer bijzonderheden. Als je de hoofdstraat uit loopt, kom je vanzelf bij een andere poort, de Porte de Munster. Je kunt erdoorheen gaan en een korte wandeling buiten de stadsmuren maken. Je komt dan in de wijngaarden bij het dorp. Ga je voor de poort naar rechts, dan kun je een straatje in dat mij meteen aansprak, de Rue des Vignerons, de straat van de wijnboeren. Hier liggen nog meer fraaie panden en als je de straat helemaal uit loopt, kom je bij de **Porte du Brand**.

WANDELEN EN WIJNGAARDEN BIJ TURCKHEIM

Je kunt ervoor kiezen binnen de stadsmuren te blijven en nog meer leuke straatjes te bezoeken, maar ik was vooral nieuwsgierig wat ik aan de andere kant van de **Porte du Brand** zou aantreffen. De naam Brand zul je bij Turckheim vaker tegenkomen. Die heeft niets met vuur te maken, maar alles met wijn, het is namelijk de naam van de beroemde wijngaard die op de heuvels boven het dorp ligt. Als je stevig in je schoenen staat kun je hiervandaan een pittige wandeling dwars door de wijngaarden maken naar het 6 kilometer verderop gelegen **Trois-Épis** via de Col du Brand. Het is behalve 6 kilometer ook gestaag omhooglopen want je gaat van ongeveer 225 meter naar een hoogte van 660 meter. Trois-Épis is een bedevaartsoord, op 3 mei 1491 verscheen hier namelijk La Vierge, de maagd Maria, met drie korenaren (épis) aan een smid. Op die plek bouwden bewoners een houten kapel, die later vervangen werd door een stenen kapel en uiteindelijk verscheen er een klooster. Tijdens je wandeling heb je een fantastisch uitzicht op het alsmaar kleiner wordende Turckheim. Als je het leuk vindt om een stoet oude auto's de klim naar Trois-Épis te zien maken, moet je er het tweede weekend van



juni zijn. Dan wordt de ***Course de Côte Turckheim - Trois-Épis*** gehouden, met prachtige oldtimers. Buiten het dorp ligt het ***monument du Galtz***, ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog. Het is indrukwekkend: het beeld met een hoogte van 23 meter en de plek waar het staat op een hoogte van 731 meter. Bij helder weer heb je er een fenomenaal uitzicht over de wijngaarden en de vlaktes van de Elzas, de Vogezen en het Zwarte Woud. Vanuit het dorp kun je ernaartoe wandelen.

Ik liep met Marian echter onder de Porte du Brand het oude dorp uit en volgde de Rue de Katzenthal, waar je wat verder Turckheim uit loopt en via de weg omhoog dwars door de wijngaarden van de Grand Cru Brand wandelt. Onderweg passeer je diverse informatiepanelen waar je meer te weten komt over de wijnbouw rond Turckheim. Je komt ook langs de wijngaard ***Clos Jebstal***, van het beroemde wijndomein Zind Humbrecht bij Turckheim. Natuurlijk heb ik onze zoon, de caviste in Parijs, naar de wijnen van dit domein gevraagd en hij is er heel enthousiast over.

Alles wat ze er maken is volgens hem simpelweg top en de wijnen van de pinot noir behoren tot de beste van de Elzas. Van de wijngaard Clos Jebstal wordt de pinot gris-druif gebruikt voor een wijn met een zacht en zoet karakter. Iets verderop kom je het hoogste punt van deze wandeling tegen. Als je het plaatsnaambord Turckheim ziet staan, kijk dan eens om en geniet van de omgeving. Het is een gevaarlijke afdaling om van dit punt naar beneden te gaan. Al tijdens de wandeling naar boven moet je hier rekening mee houden en goed op blijven letten, fietsers kunnen hier namelijk met een noodgang naar beneden komen. Auto's ook trouwens. Op dit punt kun je ook meteen rechtsaf gaan en de wandeling door de wijngaarden voortzetten. In de verte kun je tegen de bosrand een kale plek zien van een oude steengroeve, die **Le Drachenloch** wordt genoemd. Dit pad door de wijngaarden is de Chemin Bolaenderweg, die grotendeels de heuvel van de Letzenberg volgt. Hier kun je ook tal van vogels spotten. Wij hebben er even ademloos staan kijken naar een torenvalk die na een duik over onze hoofden wegvloog met een muis in zijn bek. Op een kruising staat een enorme walnotenboom met een bank eronder. Toen wij er eind september waren zat er een man op zijn gemak de noten met zijn hand te kraken. Hij keek ons aan en vroeg of we ook een walnoot wilden. Dat sloegen wij niet af en hij kraakte een paar noten voor ons. Een leuke plek overigens om even uit te rusten en te genieten van de omgeving, of om er een in Turckheim of Ingersheim gekochte lekkernij te nuttigen.

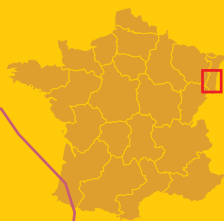


TIP

Scan de QR-code voor meer informatie.



3.



Riquewihr

Mittelwihr

Kientzheim

Ammerschihr

Katzenthal

Ingersheim

Turckheim



33 KM

Fietsen in de Elzas

Ik verbaas mij er vaak over dat veel mensen het idee hebben dat de Elzas heuvel- en bergachtig is en daardoor een minder geschikte streek is om te fietsen. Niets is echter minder waar! De rivier de Rijn vormt de grens met Duitsland en heeft ook een laagvlakte gecreëerd die door de Fransen ***Le Grand Ried*** wordt genoemd. Sterker nog, ze roemen het gebied zelfs als een betoverend koninkrijk.

Nu zijn de Fransen wat hun erfgoed betreft bijzonder trots en gebruiken daarvoor graag de overtreffende trap, maar feit is dat het gebied tussen Colmar en Strasbourg erg gevarieerd is. De uiterwaarden van de Rijn en de rivier de Ill zijn vlak en bij de stad Sélestat ligt het ***réserve naturelle l'Ill*Wald***. Dit is een bijzonder natuurgebied dat doorkruist wordt door waterwegen en rustige landwegen. Er zijn veel vogelsoorten te zien, net als damherten en ander wild. Ook de bever heeft zich er gevestigd. Door het hele gebied tussen Colmar en Strasbourg lopen rustige wegen die afwisselend door weidegebieden en bossen gaan. Het is er dunbevolkt, met hier en daar een leuk dorp. Het is een aantrekkelijk en vlak fietsgebied waar je mooie tochten kunt maken over bewegwijzerde fietsroutes zoals de Eurovélo 5 en 15, die lokaal bekendstaan als de ***Véloroute du Vignoble d'Alsace*** en de ***Véloroute du Rhin***. Verder doorkruist de ***Véloroute de l'Ill*** het gebied.

Meer richting de wijngaarden van de Elzas wordt het heuvelachtiger. Daar vind je tal van lokale fietsroutes. Een goed startpunt om een geschikte fietsroute te kiezen is de officiële website van ***Alsace à vélo***, die ook in het Nederlands beschikbaar is. Kijk maar eens op: elzasopdefiets.nl. In totaal vind je in de Elzas meer dan 2500 kilometer bewegwijzerde fietsroutes, een groot deel daarvan over autovrije fietspaden. Er zijn ook routes die aansluiten op Duitse fietsroutes aan de andere kant van de Rijn. Mogelijkheden te overdus. Er is verder een uitgebreid netwerk met fietsspecialisten en in veel dorpen en steden zijn fietsen, e-bikes en mountainbikes te huur. Bij een lokaal office du tourisme kunnen ze je ook altijd informeren over nieuwe fietsroutes, want er komen er steeds meer bij. Fietsen en e-biken in de Elzas kan dus net zoals in de Lage Landen. Zoek je meer uitdaging, dan zijn de wijngaarden van de Elzas en de dalen in de Vogezen heel aantrekkelijk. Als je daar met een e-bike gaat fietsen, weet ik zeker dat je nog meer van de Elzas geniet. Ik neem je dan ook graag mee met een paar fietstochten die ik in de wijngaarden en de Ried heb gemaakt. Fietsen in de Elzas is namelijk echt leuk!



*“Fietsen in de
Elzas is namelijk
echt leuk!”*



VÉLOROUTE DU VIGNOBLE D'ALSACE

In het vorige hoofdstuk vertelde ik je meer over het stadje Turckheim en kon je lezen dat ik in een gîte in Ingersheim verbleef. Ik had dat dorp bewust als bestemming uitgekozen omdat het makkelijk bereikbaar is en tegen Colmar aan ligt geplakt. Je kunt via een fietsroute tot in het centrum van Colmar komen. Maar vanuit Ingersheim kun je ook heel eenvoudig naar de eerdergenoemde Véloroute du vignoble d'Alsace. Die volgt grotendeels de 170 kilometer lange **Route des Vins d'Alsace**, die je met de auto langs alle bekende en minder bekende wijndorpen van de Elzas brengt. Om de wijnstreek van de Elzas te leren kennen, kun je deze toeristische route met de auto volgen. Als je dat eenmaal gedaan hebt, zou ik op de fiets of e-bike stappen, want langs het parcours van de Route des Vins d'Alsace is sinds enkele jaren ook de wijnroute voor fietsers uitgezet. Je kunt deze route in verschillende etappes volgen, waarbij je grotendeels door een vlak en licht geaccidenteerd gebied fietst tussen de Grand Ried en de hoger gelegen wijngaarden. De volledig bewegwijzerde route volgt verkeersluwe landwegen dwars door de wijngaarden, maar ook flinke stukken over autovrije fietspaden. Je passeert de leuke en kleurrijke wijndorpen en vanaf je fiets heb je een fraai uitzicht op de soms hoger gelegen wijndorpen en de kastelen op de flanken van de Vogezen. Tijdens het fietsen kom je eigenlijk ogen tekort, terwijl je die natuurlijk ook op de weg moet houden. De complete fietsroute loopt van Marlenheim bij Strasbourg tot Thann ter hoogte van Mulhouse. Het aantrekkelijkste stuk vind ik het gedeelte tussen Sélestat en Eguisheim. Waarom? Je vindt er de mooiste dorpen en stadjes en het is wat mij betreft het hart van de wijnstreek in de Elzas. Een prachtig gebied om te fietsen. Of om te wandelen, als je je fiets niet bij je hebt en liever de 'ouderwetse benenwagen' prefereert.

FIETSEN NAAR **BERGHEIM**

De Fransen kiezen sinds 2012 jaarlijks in een tv-programma ***le village préféré des Français***. In de Elzas werden Kaysersberg, Eguisheim en Hunspach al eens verkozen tot het favoriete dorp van de Fransen. Voor een goed begrip, het gaat dus niet om het mooiste dorp van Frankrijk, maar om een dorp waar de Fransen hun hart aan hebben verpand. Hun favoriete dorp dus. In 2022 werd het dorp ***Bergheim*** gekozen. Dat kwam goed uit, want toen ik voor dit boek in het najaar in de Elzas was, besloot ik er vanuit Ingersheim op de fiets naartoe te gaan. Ik was namelijk benieuwd waarom Bergheim le village préféré des Français was geworden. Een tip die ik je graag wil meegeven is om in elk geval de officiële fietskaart van Alsace à vélo te scoren bij een lokaal office du tourisme. Vaak ligt die ook bij hotels, campings of in een gîte. Vraag er sowieso naar, want de kaart is erg handig om een fietstocht te plannen. Als je dat eenmaal gedaan hebt, is het een kwestie van de routebordjes volgen naar je gekozen bestemming. Ik had gezien dat je vanaf Ingersheim over de hoofdroute van de Véloroute du Vignoble d'Alsace tot aan Bergheim kon fietsen. Dat leek mij wel wat, en voor de terugtocht zijn er een paar alternatieven. Je kunt dezelfde weg weer terugfietsen, maar dat vind ik nooit leuk. Liever zoek ik dan een alternatief. Het is bijvoorbeeld mogelijk om vanuit Bergheim terug te fietsen via de wijngaarden en de bijzondere winddorpen Ribeauvillé, Hunawehr en Riquewihr. Op die streek kom ik verderop uitgebreid terug. Ik was nieuwsgierig naar Bergheim en wilde via de Ried, de laagvlakte van de Rijn, terugfietsen.

“In de Elzas werden Kaysersberg, Eguisheim en Hunspach al eens verkozen tot het favoriete dorp van de Fransen.”

Dat laatste heb ik dan ook gedaan, maar eerst moet je natuurlijk wel op de fiets of e-bike naar Bergheim. Ik kan je verklappen dat het een absolute aanrader is. Ik fietste er half september en het was heerlijk weer, met zon en een graad of twintig. Overigens staat de Elzas erom bekend dat van het vroege voorjaar tot het late najaar zonnig en goed weer er de overhand heeft. De druiven tieren er niet voor niets zo welig.

Vanuit Ingersheim moet je bij de brug over de Fecht naar de sportvelden. Als je met de auto bent, kun je hier parkeren. Iets verder zie je dan een bordje met de richting van de fietsroute. Je komt al snel in de wijngaarden en een van de eerste wijndomeinen waar je langskomt, is ***Domaine de l'Envol***. Een prima adres voor een proeverij en om er wijn te kopen, aldus de caviste uit Parijs. Vanaf nu is het een kwestie van de bordjes volgen richting Ribeauvillé en na een paar kilometer Bennwihr en dan naar Bergheim. Je fietst het grootste deel over rustige wegen en dwars door de wijngaarden. Als je bij de D10 komt moet je rechtsaf over een fietspad langs deze drukke weg, maar een stukje verderop fiets je weer door de wijngaarden. Tot Bergheim moet je nog een paar keer een drukke weg oversteken, verder is het er gewoon heerlijk fietsen. Links zie je de heuvels met de uitlopers van de Vogezes en rechts van de fietsroute is het landschap vooral plat.

DRIE KASTEELRUÏNES EN BERGHEIM

Fietsend door de wijngaarden zie je links van je de ruïnes van drie kastelen. Het zijn Château de Saint-Ulrich, Château du Girsberg en Château du Haut-Ribeaupierre, die op de flanken van de Vogezes liggen en waken over het wijndorp ***Ribeauvillé***. Het kasteel Saint-Ulrich ligt op een hoogte van 530 meter en is het best bewaard gebleven. De toegang tot de kasteelruïnes is alleen te voet mogelijk via het bewegwijzerd wandelpad ***Circuit des trois châteaux***, dat het traject van de rood-wit gemarkeerde GR5 volgt. Als je een leuke dagtocht wilt maken, kun je bij



Ribeauvillé vanaf het dorp deze wandeling maken tot aan het kasteel Haut-Ribeaupierre, dat op een hoogte van 645 meter ligt. Het is ongeveer 4 kilometer wandelen vanaf het dorp en heen gaat dat gestaag omhoog. Bij de ruïnes heb je een fantastisch uitzicht op de omgeving. Ribeauvillé is trouwens ook een kleurrijk en gezellig dorp, dus is het een goed idee om hier eens naartoe te gaan en de wandeling naar de ruïnes te maken.

Fietsend over de Véloroute du Vignoble d'Alsace kom je steeds dichterbij Bergheim en hoog in de heuvels zie je het immense ***Château du Haut-Kœnigsbourg***, dat bij elke trap op de pedalen dichterbij lijkt te komen, maar toch nog ruim 10 kilometer verderop ligt. Boven de wijngaarden zie je ook de kerktoeren van Bergheim uitsteken en niet veel later fiets je naar het oude middeleeuwse dorp. Als je dit via de Rue du Pressoir doet, dan zie je rechts het ommuurde oude dorp liggen. Toen ik



er voor het eerst was, fietste ik over de oude keitjes richting de kerk waar wij onze fietsen parkeerden en op slot zetten. Later kwam ik erachter dat ik dit misschien beter bij de parkeerplaats bij de Porte Haute had kunnen doen. Na de wandeling door de oude straatjes wilden wij namelijk bij de kerk weer op onze fietsen stappen, maar was er net een uitvaartdienst afgelopen en stond het plein vol met mensen. Het leek ons niet zo'n gepast moment om de fietsen te pakken en we besloten een extra rondje door Bergheim te lopen. Dat is geen straf, want het is heel begrijpelijk dat de Fransen het tot hun favoriete dorp hebben gekozen. Vooral de Grand Rue is een plaatje en als je door de **Porte Haute** loopt, is het een aanrader om de Rue des Remparts te volgen. Het voetpad volgt de stadsmuren en zo kom je langs een aantal fraai bewaard gebleven torens. Hier heb je ook weer een bijzonder uitzicht op de flanken van de Vogezen en het Château du Haut-Kœnigsbourg. Als je van kastelen houdt, zou ik dit kasteel zeker bezoeken, het is niet voor niets een trekpleister van jewelste in de Elzas. De keerzijde is natuurlijk dat het er in het hoogseizoen behoorlijk druk kan zijn. Ik koos liever voor het bankje naast de **Tour de Guet** op de **remparts** van Bergheim. Een wereldplek, waar wij rustig de tijd namen om onze lunch soldaat te maken. Als je hier zit heb je absoluut geen haast meer. Bergheim is een heel leuk dorp. Er zijn absoluut mooiere dorpen in Frankrijk te vinden, maar omdat het helemaal ommuurd is heeft het iets bijzonders. De wandeling langs en over de verdedigingsmuren is dan ook echt een aanrader.

Een uurtje later liepen wij weer naar de kerk waar wij in alle rust de e-bikes pakten voor de terugtocht naar Ingersheim. De terugtocht naar Ingersheim ging via de laagvlakte van de Rijn, de Ried. Vanaf Bergheim volg je de véloroute richting Colmar en na een paar kilometer kun je richting Houssen. Als je die volgt kom je door een tunneltje onder de spoorlijn tussen Colmar en Strasbourg. Daar gebeurde iets vreemds. Er hing op ongeveer een meter hoogte een ketting waar je dus onderdoor

moet lopen. Aan de andere kant kwam een vrouw met een bakfiets en een kindje in de bak. Terwijl zij door het tunneltje reed, stak ze haar arm naar voren, duwde de ketting omhoog en kon zonder te stoppen verder fietsen. Maar omdat wij stonden te wachten moest zij ook stoppen. Dat gaf mij de gelegenheid op te merken dat ze dat vaker had gedaan. Dat was ook zo: “Elke dag breng ik mijn dochter naar school en haal haar weer op, dan krijg je ervaring,” antwoordde ze lachend. De fietsroute gaat bij de dorpen Guémar en Ostheim over rustige landwegen en deels door een bos waar het heerlijk fietsen is. De kans dat je er wild ziet is zeker aanwezig. Als je in Houssen de fietsroute richting Colmar en dan Ingersheim aanhoudt, kom je vanzelf weer uit bij de parkeerplaats aan de rand van Ingersheim. Je hebt dan ongeveer 35 kilometer afgelegd, kennism gemaakt met het favoriete dorp van de Fransen in 2022 én je hebt een heerlijke dag in de Elzas beleefd.

FIETSEN NAAR RIQUEWIHR

Riquewihr is misschien wel een van de meest bezochte dorpen in de Elzas. Het is dan ook absoluut de moeite waard om ernaartoe te gaan. Dat je er niet de enige bent zal je waarschijnlijk niet verbazen, maar als je er nog nooit geweest bent zul je je vergapen aan dit typische Elzasser dorp. Natuurlijk kun je er met de auto naartoe, maar ik heb vanuit Ingersheim een prachtige fietstocht gemaakt van iets meer dan 30 kilometer die dwars door de wijngaarden ging. Je moet wel rekening houden met flinke hoogteverschillen. Heb je een e-bike? Dan is het prima te doen. Op een zonnige dag in september fietste ik samen met Marian eerst naar Turckheim. Vanuit dit dorp kun je een bewegwijzerde fietsroute volgen naar Riquewihr. De wit-groene routebordjes wijzen je vanzelf de weg. Als je Turckheim via de **Porte du Brand** verlaat maak je eerst een pittige klim richting **Katzenthal**. Vlak voor dit kleine wijndorp waren ze toen wij er rond elf uur langskwamen nog bezig met het plukken van druiven. Een groepje druivenplukkers stond aan de kant van de



weg met een beker koffie in hun hand terwijl ze ons een hart onder de riem staken en enthousiast **“allez allez”** riepen toen wij langskwamen. Na Katzenthal fiets je langs de grand cru-wijngaard **Kaefferkopf**. Stop er gewoon en geniet van het uitzicht. Iets verderop in het dal zie je de volgende bestemming liggen, dat is **Ammerschwyr**. In de 16e eeuw ontwikkelde het stadje zich vooral dankzij de wijnhandel en dat kun je nu nog steeds zien aan de fraaie oude gebouwen. Stap dus gerust even af om Ammerschwyr verder te bekijken.

Je kunt er in Ammerschwyr ook voor kiezen eerst naar Kaysersberg te fietsen via de **Véloroute de la Vallée de Kaysersberg**, maar ik koos ervoor via de dorpen Sigolsheim en Kientzheim naar Riquewihr te gaan. Kientzheim is ook leuk en veel gebouwen zijn opgetrokken uit rode stenen. Het dorp werd al in 785 beschreven als Conesheim en bekende

wijngaarden bij dit dorp zijn de Grand Crus Furstentum en Schlossberg. Proeven en kopen is ook bij de wijndomeinen in Kientzheim geen probleem. Een paar kilometer buiten dit wijndorp kom je bij een splitsing met een bijzonder monument ter nagedachtenis aan Joseph Schwarz, de oenoloog die veel voor de wijn in de Elzas heeft betekend. Een oenoloog is iemand met een universitaire opleiding op het gebied van de bereiding van wijn. Hij of zij adviseert de wijnboer wat de beste manier is om het optimale resultaat te behalen voor een goede wijn. Links van het monument gaat de weg omhoog naar Riquewihr. Je maakt er een pittige klim naar een hoogte van ongeveer 335 meter. Als je bovenop staat uit te puffen en richting Kientzheim kijkt, heb je een prachtig uitzicht op de vallei onder je en op de Vogezen. Je ziet ook een waarschuwbord met de tekst ***Descente Dangereuse***, gevaarlijke afdaling. Maar die ben je net omhooggereden. Ga je straks vanaf Riquewihr dezelfde weg terug, dan moet je dus goed opletten als je naar beneden rijdt. Hierna daalt de weg gestaag af en kom je vanzelf bij Riquewihr. Ik zal je straks meer over dit fraaie dorp vertellen, maar als je de fietsen wilt stallen, ga dan richting het Hôtel de Ville van Riquewihr. Daar vind je vast wel een plekje om veilig je fiets neer te zetten. Daarna kun je het best kennismaken met dit fraaie dorp door kriskras door alle straatjes te lopen en je te verbazen over de schoonheid van Riquewihr. In het volgende hoofdstuk lees je meer over dit bijzondere dorp en de omgeving.

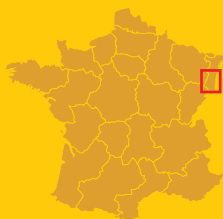


TIP

Scan de QR-code voor meer informatie.



4



15 KM

Riquewihr en andere wijn dorpen

Ik ging een paar jaar geleden met Marian op de bonnefooi naar Riquewihr en daar heb ik tot op de dag van vandaag nog steeds geen spijt van. Het was op een zondag in september dat wij tegen het eind van de middag in dit bijzondere wijndorp arriveerden. Riquewihr is autovrij, maar bij de stadspoort aan de kant van het Hôtel de Ville is een kleine parkeerplaats. Je kunt ook voor de poort rechtsaf en parkeren op de Rue du Steckgraben. Achteraf bleek ik geluk te hebben er een plekje te vinden, want meestal is het er vol. Omdat ik nog een hotel voor de nacht moest regelen, liep ik samen met Marian vanaf de parkeerplaats een smal straatje in, de Rue des Écuries. Het leek wel of ik zo een sprookje binnenstapte.

Ik keek tegen een gele gevel aan met een uithangbord: **Hôtel à L'Oriel**. Dat kwam dus goed uit en wij stapten het hotel in om te vragen of er nog plaats was en wat de prijs van een kamer was. Het hotel zag er intiem en gezellig uit. Er waren nog een paar kamers vrij en de prijs viel mij bijzonder mee, zeker gelet op de locatie, want je zit er pal in het centrum van Riquewih. Het hotel is in een middeleeuws pand gevestigd en prachtig gerenoveerd. Alles is sfeervol en met smaak ingericht, in een oude Elzasser stijl met veel houten meubels. De vrouw die ons een kamer liet zien vertelde dat in de zomer op de binnenplaats tafeltjes gedekt zijn voor het ontbijt. De ontbijtzaal zag er trouwens ook heel gezellig uit. Ik besloot voor drie nachten een kamer met ontbijt te nemen. Je kunt ook halfpension reserveren, dan gebruik je het diner in een restaurant elders in Riquewih. Zelf ben ik nooit zo'n voorstander van half- of volpension omdat je dan niet altijd zelf kunt bepalen wat je te eten krijgt. Ik had dus boven verwachting en snel ons verblijf geregeld op een handige plek. Tijd voor een eerste verkenning van Riquewih.

EEN **RESTAURANT** REGELEN

Wij liepen op ons gemak door de straatjes en zochten ook meteen naar een restaurant voor de avond. Het leek mij wel een slim idee alvast een plekje te reserveren. In de hoofdstraat, richting de Tour du Dolder, ligt **restaurant Dolder**. Binnen was het een drukte van belang. Ik liep naar de bar en vroeg of er voor de avond een tafel voor twee beschikbaar was. Er werd even in het boek gekeken en er waren precies nog een paar plaatsen vrij. Dat was geluk hebben. Toen naar mijn naam werd gevraagd, gaf ik mijn voornaam Ruud op, omdat ik de ervaring heb dat als ik Couwenhoven zeg, men mij meestal vragend aanstaart. Uitspreken kunnen ze het al helemaal niet. Ze maken er iets van zoals Coewenoven. Voor de bar stond een kelner en die riep na het horen van mijn voornaam: "Aha, Van Nistelrooy?" De voormalige Nederlandse topvoetballer had dus blijkbaar zelfs hier, diep in de Elzas, indruk gemaakt.





“Aha, Van Nistelrooy?”



Gevat antwoordde ik: “Non, monsieur, Ruud Couwenhoven, le Néerlandais inconnu qui veut venir manger chez vous ce soir.” (“Nee, mijnheer, de onbekende Nederlander die vanavond bij u wil komen eten.”) Er volgde een geanimeerd gesprek en ik had daarna het volste vertrouwen in een gezellige en lekkere avond. Ik reserveerde de

tafel voor kwart over acht. Waarna er bedenkelijk naar mij werd gekeken en ik hoorde ze denken: zo laat? Dat was ik niet gewend in Frankrijk. Meestal ga ik 's avonds rond half negen eten omdat je anders alsnog alleen zit. Maar in de Elzas is het blijkbaar vroeger. We sloten een compromis en spraken af dat we er uiterlijk om half acht zouden zijn.

Na een korte wandeling door Riquewihr liepen we terug naar het hotel en knapten ons wat op voor de avond. Het was heerlijk om na een dag reizen even een frisse douche te kunnen nemen en schone kleren aan te trekken. Op de afgesproken tijd kwamen wij bij het restaurant en werden er vriendelijk ontvangen en naar tafeltje zes geleid. Een heerlijk plekje in een hoek aan de straatzijde, waar je een prima overzicht op het restaurant hebt. Het zat al behoorlijk vol. Vlak na ons kwam nog een stel binnen en waren alle tafeltjes bezet. De kaart bood genoeg keus en we namen tegen onze gewoonte in geen menu, maar kozen een voorgerecht en een hoofdgerecht. In de meeste Franse restaurants heb je de keus uit

een paar menu's. Drie of vier gangen krijg je dan voor een aantrekkelijke prijs, zelden hebben wij daar een miskoop aan gehad. Er stond echter iets op de kaart dat wij nog nooit hadden gegeten. ***Langue de boeuf*** klinkt natuurlijk heel anders dan ossentong, maar is echt hetzelfde. Het vlees was heel mals en dun gesneden en werd geserveerd met een pittige mosterdsaus. De ober tipte om er een glas pinot gris bij te drinken en hij had het bij het rechte eind. Overigens werd de karaf water waar ik om gevraagd had met liefde neergezet, alleen was het water niet te drinken. Er zat een te sterke chloorsmaak aan. Het is dus misschien beter in deze streek een flesje water te bestellen. Natuurlijk kon ik de verleiding van een nagerecht niet weerstaan en koos voor een crème brûlée aux fruits, die was bereid met mirabellen. De mirabellen waren verrassend lekker in de combinatie met de crème brûlée. Een smakelijk sluitstuk van een gezellige en lekkere avond.

WANDELING DOOR RIQUEWIHR

Na een prima nachtrust in Hôtel à L'Oriel stonden we op tijd op om te ontbijten. Rond half negen zaten wij in de gezellige ontbijtkamer van het hotel, waar we welkom werden geheten met een potje thee en koffie. Het ontbijt was goed verzorgd. Een glaasje jus d'orange stond al klaar en er waren diverse soorten brood, eitjes, vruchten, kortom: een Frans ontbijt waar niets aan ontbrak. Ik had het plan opgevat na het ontbijt Riquewihl te verkennen. Natuurlijk wilde ik wat foto's maken en dan is een rustige maandagochtend perfect als je geen mensen op de foto wilt. Het is de truc die ik vaak gebruikte omdat op maandagochtend de meeste toeristen niet op het idee komen ergens naartoe te gaan, dan zijn de winkels immers nog dicht. Wil je dus foto's maken alsof je in de middeleeuwen staat, dan is maandagochtend het tijdstip dat je vrij moet houden. Overigens, toen ik mijn eerste boek schreef vroeg de vormgeefster waarom ik geen mensen op mijn foto's had staan. Ik gaf haar bovenstaande reden, waarop zij mij vertelde dat zij juist wel mensen en dieren

op de foto's wilde hebben omdat je dan veel beter de dimensies van gebouwen of het landschap ziet. Haar advies heb ik dus maar opgevolgd.

Riquewihr is niet heel groot en de beste manier om het helemaal te zien is eerst de Rue du Général de Gaulle in te lopen. Dat is de hoofdstraat en als je daar richting het Hôtel de Ville loopt, kan een wandeling langs prachtige middeleeuwse huizen en gebouwen beginnen. De meeste huizen in Riquewihr stammen uit de periode 1500 tot 1750. Als je onder de stadspoort bij het Hôtel de Ville Riquewihr in loopt dan kun je meteen linksaf de Cour du Château in gaan. Daar ligt het **château des comtes de Montbéliard-Wurtemberg** uit de 16e eeuw. Nu is er een museum in gevestigd. Je vindt er ook het gerenommeerde wijnhuis Dopff & Irion. Terug in de hoofdstraat ligt iets verder links aan het einde van een straatje een ander museum met diligences en postkoetsen. Als je terug bent in de hoofdstraat, vergeet dan vooral niet om regelmatig omhoog te kijken naar de prachtige gevels en uithangborden. Iets verder, aan de Cour des Cigognes, ligt een pand met houten galerijen, en zie je een oude put en een grote wijnpers. Dit pand heeft houten galerijen en je ziet er een oude put en een grote wijnpers. De put werd in 1603 geslagen en de enorme wijnpers werd in 1817 gemaakt. Ertegenover ligt het Maison Behrel, ook al de moeite waard om te zien. Als je de hoofdstraat verder in loopt kun je op een gegeven moment rechtsaf een smal straatje in, met aan het einde een pleintje waar vroeger drie kerken lagen. Heel verrassend heet het straatje de **Rue des Trois-Églises**. Nu is er nog maar één kerk als zodanig in gebruik. Op het pleintje ligt verder een leuk restaurant. La Fringale wordt goed gewaardeerd en heeft een fijne keuken met lokale gerechten. Als je daarna terugloopt naar de hoofdstraat, ligt aan de overkant het office du tourisme. Ga er zeker even naar binnen en vraag informatie over Riquewihr en de omgeving. Vraag in elk geval naar de routekaart van een wandeling door de wijngaarden. Maar daarover zo meteen meer. Tegenover het office du tourisme ligt de winkel van het

gerenommeerde wijnhuis **Hugel et Fils**, dat al sinds 1639 bestaat en nog steeds een familiebedrijf is. In de wijnkelders van Hugel ligt de **Foudre Cathérine**, een met bijzonder houtsnijwerk versierd eikenhouten wijnvat uit 1715 waar 8800 liter wijn in past. Het is volgens Hugel het oudste wijnvat ter wereld dat nog in gebruik is. Voor groepen tot vijftien personen en voor wijnprofessionals kan er een rondleiding geregeld worden in de kelders, mét een wijnproeverij. Dit is trouwens maar een van de vele wijnbedrijven in Riquewihr, dus als je ergens wilt gaan proeven is er genoeg keus.

WIJNGAARDEN EN WANDELEN

Als je in Riquewihr of omgeving bent, dan zijn de wijngaarden perfect om te wandelen. Er is zelfs een speciale routekaart met handige informatie over **Le Sentier Viticole des Grands Crus**. Dat is een wandeling van ruim 15 kilometer die door de belangrijkste wijngaarden en wijndorpen in de omgeving gaat. Naast Riquewihr kom je ook door de wijndorpen Hunawihr, Zellenberg, Mittelwihr, Bannwihr en Beblenheim. Onderweg kom je door informatieborden in de wijngaarden meer te weten over de wijnen van de Elzas. De wandeling start als je de hoofdstraat richting het Hôtel de Ville uit loopt en dan linksaf gaat. Iets verderop ligt het restaurant AOR La Table le goût et Nous. Een zaak met een bijzondere geschiedenis die teruggaat tot 1987 en waar hoogte- en dieptepunten zijn beleefd. Chef Serge Burckel is een kok met een eigen visie en mening. Daarmee heeft hij wel een heel goed restaurant op de kaart gezet. Niet goedkoop, maar zeker de moeite waard om je te laten verrassen, al was het maar door de bijzondere tafels. Links van dit restaurant gaat een trap omhoog de wijngaard in. Als je bovenaan bent zie je een bord staan met **Sentier des Grands Crus**. Kijk maar eens of je het bord en de bank ziet op de cover van dit boek. Het is nu een kwestie van de richting van het bord volgen. Je komt dan eerst bij de wijngaard van de **Grand Cru Schoenenbourg**. Hier stopt het toeristentreintje



van Riquewihr en dat is niet voor niets. Je hebt er namelijk een prachtig uitzicht op de omgeving en het dorp in het dal. De wijngaard Schoenenbourg ligt tussen de 265 en 380 meter en heeft een vrij steile helling, daar kom je vanzelf achter als je hier loopt. De wijngaard is ruim 53 hectare groot. Er staan voornamelijk druiven zoals riesling, muscat en pinot gris. In 1663 werd deze wijngaard al in geschriften genoemd als de wijngaard die de edelste wijnen van het land voortbrengt. Er staat ook een informatiebord met tekst en uitleg over de wijnen die van de druiven in deze wijngaard gemaakt worden.

WIJNDORP HUNAWIHR

Eenmaal bij het informatiebord van Schoenenbourg sta je op een wereldplek en het uitzicht op de omringende wijngaarden, de dorpen en de bossen op de flanken van de Vogezen is fantastisch. Het is wel handig om ook de routekaart van de wandeling bij je te hebben. Die volgt

eerst de weg door de wijngaarden en loopt vervolgens een stuk door het bos richting het wijndorp **Hunawihir**. Ik hoorde iets en bleef stilstaan om te luisteren. Het was een kloppend geluid. Speurend tussen de bomen ontdekte Marian vlak boven ons een bonte specht die verwoed in een boom aan het 'kappen' was. Een prachtig gezicht. Wat had ik een spijt dat ik mijn camera met telelens niet bij mij had. Nu moest ik het doen met een compact camera en dat was net te veraf. Maar met mijn kleine verrekijker kreeg ik het beestje wel vol in beeld. Marian wilde natuurlijk ook kijken en terwijl zij met de verrekijker omhoogkeek, bleef de specht vrolijk doorkloppen en hakken. De houtspaanders vlogen ons bij wijze van spreken om de oren. Twee wandelaars die ons tegemoetkwamen vroegen mij wat er te zien viel. Niets meer! Door het praten ging de specht er namelijk als een speer vandoor. Maar wij hadden de zwarte vogel met zijn rode kop toch maar mooi even aan het werk gezien. Dat kan jou hier ook zomaar overkomen. Er zit ook wild in de wijngaarden en het bos, dus de kans dat je een ree of bijvoorbeeld een vos ziet is zeker aanwezig.

De wandelroute staat prima aangegeven en het is een kwestie van de bordjes volgen. Vlak voor het dorp Hunawihir staat een bordje om rechts een veldweg in te gaan, dwars door de wijngaarden. Ga eerst het dorp in, want Hunawihir is een van **Les Plus Beaux Villages de France** en dat heeft het niet alleen aan de ligging te danken, maar vooral ook aan de schilderachtige huizen uit de 16e tot de 19e eeuw. Je kijkt je ogen uit in Hunawihir. De kleurrijke huizen zijn vooral in de zon sprookjesachtig. Het is een wijndorp, dus vind je er ook diverse wijndomeinen. Je zult er vriendelijk ontvangen worden en wie weet ga je met een paar goede flessen wijn naar huis. Wel is het vaak verstandig vooraf een afspraak te maken. Zeker in de drukke periode van de druivenpluk in september en begin oktober. In mijn boek *Frankrijk Binnendoor, ontdek het andere Frankrijk*, kun je in hoofdstuk 6 lezen waar je op moet letten als je ergens wijn wilt gaan proeven en kopen. De beste tijd voor een afspraak is meestal tegen het eind

EEN PRONKSTUK OP EEN HEUVEL

Als je de route langs Le Sentier Viticole des Grands Crus verder volgt, kom je vanzelf op de Rue d'Église en zie je een kerkje op een heuvel midden in de wijngaarden. Het is de ***L'église mixte Saint-Jacques-le-Majeur*** en het pronkstuk van Hunawihr. Het kerkje stamt uit de 14e eeuw en is omringd door een versterkte muur. In de kerktoeren zit een prachtige klok waarvan de wijzers versierd zijn met duiventrossen. Het kerkje is om meerdere redenen bijzonder. Als je binnen namelijk omhoogkijkt, zie je veertien schilderijen met Bijbelse voorstellingen die waarschijnlijk aan het begin van de 16e eeuw zijn gemaakt. Het bijzondere is dat er in het kerkje zowel protestantse als katholieke kerkdiensten gehouden worden. Binnen de verdedigingsmuren rond de kerk ligt een kerkhofje en vanaf de heuvel heb je een heel fraai uitzicht op de omgeving. Als je aan de rand van de heuvel staat en richting Sélestat kijkt, zie je de grote burcht van Haut-Kœnigsbourg bij Orschwiller. Wat dichterbij zie je de ruïnes van een paar kastelen in de heuvels liggen en nog dichterbij het dorp zie je een groot park met witte vogels... ***cigognes***, ofwel ooievaars! Hier ligt het NaturOparC, een natuurpark dat zich al meer dan veertig jaar succesvol inzet voor het behoud van ooievaars en andere bedreigde diersoorten. Op ongeveer 5 hectare leven er ruim 150 ooievaars.

Ten noorden van Hunawihr zie je de wijngaarden van de ***Grand Cru Rosacker***, waar voornamelijk riesling, gewürztraminer en pinot gris vandaan komt. In 1453 werd deze wijngaard voor het eerst genoemd en vermoedelijk komt de naam van een wilde rozenstruik.

*“Op ongeveer 5 hectare leven
er ruim 150 ooievaars.”*

ZELLENBERG, WIJNDORP OP EEN HEUVEL

Vanaf deze plek bij het kerkje van Hunawihir moet je steil naar beneden tot je weer op het Sentier des Grands Crus uitkomt. Je loopt er heerlijk door de wijngaarden naar het volgende wijndorp op de route, dat is **Zellenberg**. Het verschil met wandelen in de wijngaarden in de Elzas en wandelen in wijngaarden elders in Frankrijk is dat de wijnranken hier hoog opgroeien langs palen met draden, waardoor je soms alleen maar wijnranken ziet en weinig van de omgeving. Dat mag de pret niet drukken, want er zijn genoeg plekjes om te genieten van de vergezichten. In de verte kun je zelfs de Rijn in het landschap zien glinsteren. Zellenberg ligt op een heuvel van ongeveer 285 meter hoog en vroeger lag er aan de voet van deze heuvel een kasteel. Dat werd echter in de 12e eeuw verwoest, op twee torens na. Als je vanuit de wijngaarden komt aanlopen ligt het dorp er prachtig bij. De kerk steekt overal boven uit en de kleurrijke huizen en smalle straatjes maken het geheel tot een bijzonder plaatje. Let ook eens goed op de huizen. Je ziet dan dat alles hier op de wijnbouw is afgestemd. Luiken aan de voorkant geven toegang tot een grote kelder terwijl op de begane grond de wijnpersen staan. Meestal is er een houten trap naar de eerste verdieping waar het woonhuis is. Vroeger stond er ook vaak vee in de ruimtes onder de woning. Alles in Zellenberg ziet er nog origineel en authentiek uit. Het plein bij de kerk is schaduwrijk en er staan diverse banken. Op een warme dag een prima plek om even te rusten, of misschien voor een picknick? Ik zocht een plekje op het plein uit met een mooi uitzicht en nam plaats voor een simpele lunch van water en brood. Maar je hoeft geen medelijden te krijgen hoor... Tegenover ons was er nog allerlei bedrijvigheid bij een wijnboer. Het enige wat nog ontbrak was een goed glas wijn. Dat zou later op de dag nog wel goed komen. Vind je een picknick op een bank in de schaduw niets? Dan zijn er in Zellenberg een paar goede restaurants waar je prima kunt lunchen en dineren.

Na Zellenberg kun je door de wijngaarden terug naar Riquewihr. Je hebt dan iets minder dan de helft van het Sentier des Grands Crus afgelegd. Wij vonden het heel leuk om hier te wandelen, maar je kunt de route ook heel goed met een mountainbike volgen. Het eerste stuk naar Hunawihr bevat een paar pittige klimmetjes, verder is alles goed af te leggen. Een echte aanrader als je hier in de buurt bent!

EEN EEUWENOUD WIJNBEDRIJF

De wandeling over het Sentier des Grands Crus kun je op een dag volbrengen. Als je het liever in twee dagen wilt doen, dan is het volgende een aanrader. Loop vanuit Riquewihr eerst richting Zellenberg tot je bij het wijndomein **Dopff Au Moulin** komt. Het is een van de bekendste wijndomeinen in de streek, met 70 hectare wijngaarden. In de 17e eeuw vestigde Jean-Daniel Dopff, zoon van een predikant, zich in Riquewihr als meesterbakker en herbergier onder de naam Du Cerf. Zijn zoon werd **tonnelier**, een vakman die houten vaten maakt. Vier generaties bleef de familie dit vak uitoefenen, tot na een paar eeuwen de wijnhandel de voorkeur kreeg. In het oude centrum van Riquewihr is het wijnbedrijf nog steeds gevestigd in het **Maison du Cerf**, het eigenlijke wijnbedrijf ligt tegenwoordig buiten de stadsmuren, aan de voet van de beroemde wijngaard Schoenenbourg. Als je daar bent moet je de wijngaarden in en zie je weer een bordje van het Sentier Viticoles des Grands Crus. Toen ik hier eens liep zag ik een witte ballon tegen de blauwe lucht afsteken. Aan de kabels eronder zat op de grond een man naar een apparaat te turen. Ik liep erop af en vroeg nieuwsgierig wat hij aan het doen was. Hij legde mij uit dat onder de ballon een digitale camera hing die draadloos beelden naar zijn laptop stuurde. Hij liet mij een blik op zijn laptop werpen en ik zag mijzelf vanuit de hoogte. Dat kan toch ook met een drone, vroeg ik. De fotograaf keek mij aan alsof hij het in Colmar hoorde donderen en zei dat hij op deze manier 'luchtfoto's' van de omgeving





De ballon met een digitale camera

maakte. "C'est moins cher que par avion ou drone." Ofwel: het is veel goedkoper dan met een vliegtuigje of met een drone. Ik had dit nog nooit eerder gezien en later op de dag zag ik op meerdere plekken de witte ballon hoog tegen de blauwe lucht afsteken. De foto's worden vooral gebruikt om de staat van de wijngaarden vast te leggen. De wijnboeren kunnen dan goed zien of er extra onderhoud nodig zou zijn of juist niet. Op steeds meer plaatsen in Frankrijk

worden drones ingezet voor de controle van de wijngaarden. Dankzij deze technologie besparen de wijnboeren tijd en dankzij nauwkeurige metingen met sensoren in de drones kunnen ze tijdig eventuele problemen met de druivenstruiken en bodem ontdekken. Dus mocht je ergens in een wijngaard wandelen of fietsen en je hoort een licht gezoem boven je hoofd, kijk dan naar boven en zwaai even naar de piloot van de drone...

BENNWIHR, MITTELWIHR EN BEBLENHEIM

Richting ***Bennwihr*** kun je verderop naar rechts de wijngaard van de ***Grand Cru Sporen*** in. In 1432 wordt deze wijngaard al genoemd in geschriften van de Graven van Wurtemberg. Hier staan vooral de druivenrassen gewürztraminer en tokay pinot gris in de wijngaard. Het parcours van de wandeling is hier redelijk vlak. De wijngaard ligt op het zuidwesten en leent zich voortreffelijk voor een wandeling. Midden in de wijngaarden kom je langs Domaine du Bouxhof. Een behoorlijk wijndomein waar ze kamers verhuren via Gîtes de France. Als je de kans krijgt, is het een leuk idee om eens een paar nachten bij een wijnboer te overnachten. Je komt dan in een paar dagen veel te weten over de wijngaar-

den en het maken van wijn. Het wandelpad klimt vanaf hier omhoog en als je goed bent gelopen, kom je bij een bank waar je een schitterend uitzicht hebt. Een goed moment om even te rusten en de omgeving in je op te nemen. Ik hoorde er eens een geluid: zoefff zoefff zoefff ... Toen ik omhoogkeek was het geen drone, maar zweefden er een paar grote roofvogels boven ons. Dat is altijd weer een indrukwekkend gezicht en dit keer bleken het rode vrouwen te zijn. Via de wijngaard van de **Grand Cru Marckrain** kom je uiteindelijk bij Bennwihr, een dorp met een rijke historie. Alleen werd het in 1944 volledig verwoest. Een monument en resten van het oude dorp herinneren er nog aan. Er zijn een aantal wijndomeinen waar je de wijnen van Marckrain kunt proeven, maar ook de andere wijnen uit dit gebied.

Het volgende wijndorp van de wandeling is **Mittelwihr**. Je bereikt het na ongeveer 1,5 kilometer lopen door de wijngaarden. Ook Mittelwihr werd eind 1944 in de strijd om Colmar grotendeels verwoest. De inwoners lieten tijdens de bezetting bloemen in de kleuren van de Franse vlag tegen een muur groeien, "le mur des fleurs martyres". Overigens werd het dorp al beschreven in 974. Het laatste dorpje tijdens deze wandeling is **Beblenheim**, dat aan de voet van de helling Sonnenglanz ligt. Een dorp met verschillende vakwerkhuisen, waarvan de meeste dateren uit de 18e en 19e eeuw, maar er zijn ook nog diverse huizen uit de 16e en 17e eeuw. De coöperatieve wijnkelder van Beblenheim is een leuke plek om de wijnen uit de omgeving te proeven. Na Beblenheim kun je dwars door de wijngaarden weer naar Riquewihr wandelen. Deze hele wandeling is ongeveer 15 kilometer en dat kun je op een dag doen. Als je de

“Als je de kans krijgt, is het een leuk idee om eens een paar nachten bij een wijnboer te overnachten.”

dorpen en de wijnkelders wilt bezoeken, dan kun je het beter over twee dagen verdelen.

WAT EET JE IN RIQUEWIHR?

Als het op lekker eten aankomt, ben ik altijd haantje de voorste en een goed glas wijn ga ik ook niet uit de weg. En als je dat kunt combineren op een plek waar traditionele gerechten uit de streek worden geserveerd met de wijnen uit dezelfde streek, dan is dat een uitgelezen kans om kennis te maken met de lokale keuken. Een bekend gerecht uit de Elzas is **choucroute**. De zuurkool wordt geserveerd met flinke stukken vlees, maar ik vind dat je zuurkool moet eten als het koud buiten is en niet bij een temperatuur van boven de 20 graden, zelfs niet in september. In deze streek is er een specifiek gerecht en dat is de **baeckeoffe**. Het is een traditioneel gerecht; een stoofpot van aardappelen, groenten en een assortiment van lams-, rund- en varkensvlees. Dat gaat in een terrine met allerlei kruiden en wordt gemarineerd en gestoofd in een witte wijn uit de Elzas. Een goede baeckeoffe wordt een dag van tevoren gemaakt. Dit gerecht ontstond toen vrouwen van wijnboeren op zaterdag het gerecht maakten voor de lunch van zondag. De terrine brachten zij dan voor de avondmis op zaterdagavond naar een lokale bakker waar de oven nog warm was van het eerder op de dag gebakken brood. De terrines werden in de oven gezet en bleven daar de hele nacht staan. De bakker deed er wat deeg overheen en na de mis van zondagochtend namen de vrouwen de stoofschotel weer mee naar huis. Dat is in grote lijnen het verhaal achter de Elzasser baeckeoffe. Ik wilde dus weleens zo'n echte stoofschotel uit de Elzas eten. Daarvoor had ik een plekje voor ons tweetjes gereserveerd in **Winstub la Diligence** in Riquewihr. Het werd een baeckeoffe-menu van drie gangen met vooraf een salade, daarna de baeckeoffe en een nagerecht toe. Het was een meer dan stevige maaltijd, maar met een paar glazen riesling een heel goede combinatie. Het nagerecht van het menu was een stuk munsterkaas en wat

brood, met de nadruk op een stuk. De geurige kaas is heerlijk, maar erg machtig en wat mij nog nooit was overkomen gebeurde deze avond... ik liet een deel van het nagerecht staan, ik zat zo propvol van de lekkere baeckeoffe dat er gewoon niets meer bij kon.

EEN **HONGERIG HONDJE** IN EEN **WINSTUB**

Toen ik dit boek aan het schrijven was, sprak ik iemand uit ons dorp en vertelde hem dat ik bezig was met verhalen over de Elzas en Riquewihr. Zijn ogen begonnen meteen te twinkelen en hij vertelde mij dat hij prachtige herinneringen had aan etentjes in de wijnkelder van Riquewihr. Hij wist de naam niet meer, maar zijn verhalen kwamen overeen met onze ervaringen in de kelder van **Winstub Au Cep de Vigne**. Toen ik hem de naam noemde, antwoordde hij ook direct: "Ja, die bedoel ik." In de hoofdstraat van Riquewihr kun je deze leuke zaak niet missen. Het steenrood gekleurde pand met in goudkleurige letters groot de naam op de gevel was mij een van de eerste keren in het wijndorp al eens opgevallen omdat het er altijd druk was. Het lukte mij een keer een tafeltje voor twee in de kelder te regelen en dat werd een hele belevenis. Toen wij rond acht uur aankwamen zat het er stampvol, op twee stoelen aan een grote tafel na. De menukaart is er uitgebreid en ze hadden ons al gewaarschuwd dat de porties er flink zijn. Toch wilde ik per se de **douze escargots** proberen als voorgerecht. Slakken met een goede Elzasser wijn gaat er bij mij altijd wel in. Marian maakte dezelfde keuze en dat gold ook voor het hoofdgerecht, de carré d'agneau. Als aperitief kozen we een glas gewürztraminer en de wijn bij de slakken werd een karaf pinot gris. De bediening was er bijzonder vriendelijk, maar als je haast hebt moet je hier niet gaan eten. De sfeer is supergezellig en ontspannen, dat vergoedt veel. Toen ons voorgerecht door de openslaande keukendeur arriveerde, kwam er een ongelooflijke geur van knoflook de kelder in. De slakken werden voor ons op tafel gezet en de mensen naast ons haalden hun neus op in de trant van "aaaah, knoflook", maar dan in

het Duits. Het bleken Zwitsers te zijn. We zaten gezellig met hen aan een lange tafel voor acht personen. Zij hadden nog geen keus gemaakt, maar bestelden met zijn zessen ook elk twaalf slakjes met knoflook. Even later kwam de serveerster opnieuw door de keukendeur waarna de knoflookgeur wederom toesloeg. Onze tafelgenoten bleken alleen niet zo handig met de tang om het huisje van de slak vast te houden en de slak eruit te pulken. Ik deed het ze een paar keer voor en toen lukte het. Als beloning kreeg ik een paar extra slakken die mijn buurvrouw toch niet naar binnen kreeg. Toen de carré d'agneau op tafel kwam bleken er voor ieder van ons maar liefst acht lamskoteletjes op de borden te liggen. Het zag er feestelijk uit, maar wat een hoeveelheid! De Zwitsers naast ons kregen bijna medelijden met ons, maar dat was nergens voor nodig. Op een gegeven moment zag ik telkens Marians hand onder tafel gaan. Er bleek een klein hondje van de zaak rond te lopen. Ik zei nog tegen Marian: "Niet aaien, je weet het maar nooit", maar zij had andere bedoelingen. Het beestje liep van tafel naar tafel, maar bleef bij Marian

toch telkens het langst zitten. Weer ging de hand onder tafel (met een stukje lamshout dus). Alleen deze keer kwam de hand van Marian nog sneller boven tafel dan dat-ie eronder ging. Het beestje was zo gulzig dat hij haar bijna beet.

Hilariteit ten top en genoeg aanspraak met onze Zwitserse tafelgenoten. Aangezien het onze

laatste avond in Riquewihr was, genoten wij op ons gemak van het eten en van de ambiance en wilden alleen nog een kopje koffie nuttigen en even rustig natafelen. De verleiding was echter groot om het favoriete





↖ ***Château du Hohlandsbourg***

nagerecht van deze zaak te bestellen... een crêpe met ijs. Die werd door de bediening van het restaurant zelf klaargemaakt en zag er verrukkelijk uit. Zoals altijd liet ik mij toch weer overhalen. En niet veel later zat ik opnieuw propvol, maar keek terug op een bijzonder geslaagde dag én avond. Dus als je ooit in Riquewihr komt, probeer dit restaurant eens uit voor een etentje. Wees wel gewaarschuwd... Het is geen haute-cuisine, de porties zijn fors en goedkoop is anders. Maar de sfeer en ambiance maken het plaatje compleet. Misschien dat je de dag erna een kilometer of vijftien door de wijngaarden kunt gaan wandelen...

EEN WIJNMOMENTJE IN RIQUEWIHR

Onze zoon Jordi is altijd gek op een fles wijn, althans op de inhoud ervan. Hij is een liefhebber van riesling en omdat hij pas jarig was geweest, wilde ik bij het gerenommeerde wijnhuis Hugel et Fils in Riquewihr zijn favoriete wijn uit de Elzas meenemen. We werden er geholpen, maar vriendelijker had het wel gekund. Het leek wel of de verkoper in de winkel van Hugel zijn neus ophaalde voor deze twee Nederlandse toeristen. Terwijl ik van plan was ook voor mijzelf wijn te kopen, besloot ik het bij twee flessen Riesling Jubilé te houden die van de wijngaard Schoenenbourg afkomstig waren. Niet zo slim van de verkoper om mij verkeerd in te schatten, want in plaats van met een paar dozen ging ik er nu met maar twee flessen vandoor. De wijn van Hugel is niet de voordeligste en een koppel in spijkerbroek, sjofel T-shirt en afgetrapte en stoffige wandelschoenen leek waarschijnlijk minder aantrekkelijk dan de Aziatische toeristen in smetteloze kleding. Toen wij buiten stonden keken we elkaar aan en wisten het meteen: "Kom op, we gaan naar het wijndomein waar we om tien uur een afspraak hebben!"

De dag ervoor waren we naar Kaysersberg geweest en in de namiddag via de wijngaarden naar Riquewihr teruggedren. Een onvergetelijke rit, want met de avondzon in de rug werden de wijngaarden in een prachtig avondrood gezet. We waren toen echter te laat om nog ergens te gaan proeven, maar ik liep toch nog even de **Rue de la Couronne** in. Hier was ik al een paar keer langs het Domaine Daniel Jung gelopen. En telkens had ik een man gezien die in zijn blauwe overal flink in de weer was met zijn wijnen. Ook nu was hij er aan het werk en ik vroeg of wij konden proeven. Hij had op dat moment echter geen flessen wijn open en vond het zonde om ze nog voor de avond te openen voor een proeverij. Hij vroeg om de volgende ochtend om tien uur te komen, dan had hij alle tijd en kon hij met alle plezier zijn wijnen laten proeven. Hij beloofde mij dat het dan een uitgebreide proeverij met tekst en uitleg zou worden.



Wat de wijnen van de Elzas betreft kan ik bevestigen dat ze meestal heel verrassend zijn. Als je topwijn wilt, dan kun je het beste bij een domein zoals Hugel, Dopff of een ander bekend wijnhuis kopen en natuurlijk de tips van de caviste uit Parijs opvolgen. Maar ik vind het onbekende van een rommelige hal en een enthousiaste wijnboer altijd veel leuker. Intussen heb ik in de loop der jaren ervaren dat er vaak verrassende ontmoetingen kunnen plaatsvinden als je de uitdaging van het onbekende in Frankrijk aangaat. Lees wat dat betreft mijn ervaring met een proeverij van armagnac in de Gers maar eens in de *Regiogids Zuidwest-Frankrijk*, of bijvoorbeeld mijn ervaring met een heel aparte wijnproeverij in de Loirestreek in *mijn boek over de Loire*.

Na de aankoop bij Hugel voor onze zoon liepen wij samen naar **Domaine Daniel Jung**. Zoals de avond ervoor was afgesproken waren wij precies om tien uur aanwezig. We stonden voor een open deur van een grote ruimte waarin van alles stond. Lege vaten, plastic bakken waar de druiven in gaan, oud gereedschap. Het zag er eigenlijk heel rommelig uit. De dagen ervoor had ik dit al gezien en het had op mij een behoorlijke aantrekkingskracht om er te gaan proeven. Nu ging dat dus gebeuren! Maar toen wij aankwamen, was er niemand aanwezig. Alles stond open en ik drukte op de bel. Er gebeurde niets, tot ergens uit het donker een vrouwtje kwam aangelopen. Ik vertelde haar in mijn beste Frans dat wij een afspraak hadden voor een proeverij. Zij mompelde iets onverstaanbaars, stapte naar buiten en herhaalde intussen een paar keer: "Il n'est pas là." Oftewel: hij is er niet. Zij liep naar buiten en keek de straat in. In de verte zag zij hem, ze riep zijn naam, maar hij hoorde het niet. Zij ging toen wijdbeens midden op straat staan, zoog lucht naar binnen alsof ze wijn aan het proeven was, bracht haar wijsvingers en middelvingers naar haar mond en floot keihard. Daarna maakte ze met haar arm de beweging van 'kom!', keek mij triomfantelijk aan en sprak de historische woorden: "Un moment monsieur et madame, il arrive", en

even later kwam Daniel Jung, van het gelijknamige domein, aangerend. Daarna kregen wij een onvergetelijke proeverij van uitstekende wijnen en kon ik een paar dozen in de auto laden. Kortom, ik was weer in het bezit van flessen wijn die met passie voor het vak waren gemaakt. En alleen dat idee al zal mijn herinnering bij elke slok weer naar deze ochtend doen teruggaan. Daarmee is voor mij deze wijn onbetaalbaar geworden, en veel meer waard dan een dure wijn die zonder passie in een luxe boetiek wordt verkocht.

ROADTRIP NAAR WIJNDORP EGUISHEIM

Als je een dag iets bijzonders wilt doen in de omgeving van Colmar, dan kan ik je een roadtrip aanbevelen naar wijndorp Eguisheim. Het is een trip van ongeveer 30 kilometer, niet ver, maar je moet er wel tegen kunnen om over een heel smalle weg te rijden die slingerend door een bos omhoog en omlaag gaat. Tijdens de rit die ik maakte kwam ik ook diverse wielrenners tegen, maar toen die eenmaal bovenop waren stonden ze bekap uit te hijgen. Het is dus een pittige klim en je moet stuurvast zijn. Maar zoals altijd ligt de beloning op de top. En op die top ligt een bijzonder kasteel: ***Château du Hohlandsbourg***. Vanuit Ingersheim reed ik naar Turckheim en volgde er de richting van de Route des 5 châteaux, die vanaf de **D417** omhoogslingert naar het kasteel. Het is een fantastische rit door het bos. Er zijn onderweg een paar parkeerplaatsen vanwaar je te voet omhoog kunt, maar je kunt ook doorrijden tot bijna bij het kasteel. Daar is een kleine parkeerplaats. Je kunt niet tot bij het kasteel met de auto komen tenzij je speciaal toestemming hebt. Het laatste stuk zul je dus lopend moeten afleggen en dat is nog even flink klimmen. Maar als je bij het kasteel bent, heb je met helder weer een fenomenaal uitzicht over de Elzas en zie je onder je de wijndorpen en Colmar liggen. Met een beetje geluk kun je zelfs de toren van de kathedraal van Strasbourg zien en in het zuiden de Zwitserse stad Basel. Je staat hier bij de toegangspoort van Château du Hohlandsbourg. Het ligt op een



hoogte van 621 meter op de grens van de Elzas en de Vogezen en werd in 1279 gebouwd om Colmar te verdedigen. De enorme muren onttrekken het eigenlijke kasteel aan het zicht, dus de enige manier om het te zien en je even in de middeleeuwen onder te dompelen is het te bezichtigen. Dat is echt de moeite waard. Het kan overigens alleen van april tot en met november, in de wintermaanden is het kasteel gesloten.

Na je bezoek aan het kasteel kun je de afdaling maken naar **Husseren-les-Châteaux** via de Route des 5 châteaux en die is even adembemend als de route vanuit Turckheim omhoog. Voor het dorp liggen nog drie torens die de plaatsen markeren van drie kastelen die hier vroeger stonden: Weckmund, Wahlenbourg en Dagsbourg. Aan de voet van deze torens ligt overigens de hoogstgelegen wijngaard van de Elzas. Als je van wandelen houdt kun je ook de auto bij de parkeerplaats van Hohlandsbourg laten staan en naar de Trois-Châteaux van Eguisheim wandelen. Een wandeling die je ook met het hele gezin kunt maken. Je hoeft alleen maar de kleine pootafdrukken van de eekhoorn langs het pad te volgen! Het parcours verbindt de parkeerplaats Trois-Châteaux met die van Hohlandsbourg en de afstand heen en terug is ongeveer 6,5 kilometer. Als je niet gaat wandelen maar liever naar het leuke dorp Eguisheim wilt gaan, dan blijf je de weg naar beneden en de richting Eguisheim volgen. **Eguisheim** is een wijndorp en niet zomaar een. Het is waarschijnlijk het meest bezochte en populairste dorp van de Elzas. Het is er inderdaad prachtig, maar ook heel druk. Parkeren kan op de speciale parkeerplaatsen buiten het centrum. Hier vind je tal van wijnwinkels en wijnboeren. Ook aan restaurants en terrassen is er geen gebrek. Wil je de drukte ontlopen, maak dan een wandeling door de wijngaarden en zorg dat je tegen het eind van de middag het dorp in gaat. Bij een van de parkeerplaatsen zijn ook camperplaatsen beschikbaar en daar staat een informatiebord met alle wandelingen in de omgeving.

GEEN WIJN MAAR BIER IN EGUISHEIM

De laatste keer dat ik in Eguisheim was, liep ik met Marian over de **Place de l'Église** en door een open poort zag ik een oude Amerikaanse legerjeep staan met de Amerikaanse vlag erop. Nu wist ik dat Eguisheim verbazingwekkend genoeg bijna niet geleden heeft onder de twee wereldoorlogen, die elders in de streek en in de Vogezen wel hun sporen hebben achtergelaten. Daardoor is het dorp ook zo goed bewaard gebleven en nu een trekpleister van jewelste. Ik werd dus nieuwsgierig wat die jeep op die binnenplaats deed en liep naar binnen. Terwijl ik de jeep bekeek hoorde ik een stem die mij vroeg of ik soms bier wilde proeven. Bier? Ik ben toch in een wijndorp? Even later stonden wij uitgebreid in het Engels en Frans te kletsen met Hélène Todd. Zij is de vrouw van de Amerikaanse Timothy Todd en samen runnen ze **Le Brasseur du Pape**, een microbrouwerij in het hart van het beroemde wijndorp Eguisheim. Je moet het maar durven. Hun verhaal is sowieso bijzonder, want nadat zij in Frankrijk trouwden in de jeep die nu op de binnenplaats staat, vertrokken ze in 2001 naar Amerika. Timothy werkte daar voor het bisdom van Denver en deed ervaring met bierbrouwen op aan de Universiteit van Denver. In 2019 keerden ze terug om zich in Eguisheim te vestigen. Zij kochten het oude maison du vigneron, het wijnmakershuis, aan de Place de l'Église van een oude vrouw van 102 jaar. Tot die tijd hadden de inwoners nog nooit de binnenplaats of de rest van het pand gezien, want de poorten waren altijd gesloten. De Todds stelden hun huis open en inwoners van het dorp kwamen nieuwsgierig kijken. Na flinke verbouwingen hebben ze er nu een kleine brouwerij gemaakt, waarin Timothy zijn passie voor bier maken kwijt kan. Wij hebben er een heel plezierig gesprek met het koppel gehad en natuurlijk de biertjes geproefd. Ik was vooral geïnteresseerd in The Boss, een op Bruce Springsteen geïnspireerd bier. De andere bieren smaakten ook prima. Mocht je het koppel spreken, doe ze dan de hartelijke groeten *from the guy who's writing books about France*.



Na je bezoek aan Eguisheim kun je via Wettolsheim en Wintzenheim terug naar Ingersheim of naar Colmar, want dat ligt ook dichtbij. Wil je nog wijn proeven en kopen? Kijk dan bij de tips hierna voor een goed adres in de buurt.



TIP

Scan de QR-code voor meer informatie.

Tips voor goede wijndomeinen

Als je in de Elzas bent, kun je niet om de wijn heen. De wijngaarden zijn fantastisch om te wandelen of te fietsen, maar ergens wijn proeven en wat flessen voor thuis kopen is ook heel leuk. Of misschien ken je een wijnliefhebber en wil je die eens verrassen met een fles wijn uit de Elzas.

Als je een wijnprofessional bent, dan zul je wel je weg weten te vinden waar je het best kunt gaan proeven. Maar als je, net als ik, wijn lekker vindt maar niet echt een kenner bent, waar kun je dan het best naartoe gaan? Ik heb het geluk dat onze zoon in de wijnhandel in Frankrijk werkt, en dat al meer dan 25 jaar. Hij is mijn persoonlijke wijnadviseur en ik vraag hem altijd om een paar goede adressen bij kleine wijnboeren als ik naar een Franse wijnstreek ga. Voor de Elzas heeft hij speciaal voor dit boek een bijzondere selectie gemaakt van kleine zelfstandige wijnboeren waar hij inkoopt voor hun drukke winkel in hartje Parijs. Als je bij deze wijndomeinen wilt gaan proeven, dan is het een goed idee om vooraf contact op te nemen en een afspraak te maken. Je weet dan zeker dat men tijd voor je heeft. Soms is het proeven gratis en soms wordt er een klein bedrag per persoon gevraagd dat dan bij een aankoop in mindering wordt gebracht. Op de meeste plaatsen wordt naast Frans ook Duits en Engels gesproken.

Domaine de l'Envol



Een jong wijndomein waar biodynamisch gewerkt wordt. Er worden heerlijke wijnen gemaakt die heel betaalbaar zijn. Hier koop je wijn met een heel goede prijs-kwaliteitverhouding. De instapwijn, *trait d'union*, is al erg goed, maar al hun wijnen van muscat, riesling, pinot noir en hun vin orange zijn van topkwaliteit.

**CHEMIN MATTENSTEINWEG,
68040 INGERSHEIM
+33 601 974 588 &
+33 389 728 482**

Vignoble des Trois Terres



Domaine Jean-Louis et Fabienne Mann heeft een heel mooi proeflokaal net buiten het centrum van Eguisheim. De biodynamische wijnen die tegenwoordig door zoon Sébastien Mann worden gemaakt zijn allemaal geweldig... van de sylvaner, de muscat en de crémant tot aan de grands crus en de zoete wijnen. De rode wijnen van de pinot noir zijn snel uitverkocht, want ze behoren tot de allerbeste pinot noirs van Frankrijk. Een topadres voor de wijnliefhebber.

**11 RUE DU TRAMINER,
68420 EGUISHEIM
+33 389 242 647**

Domaine Barmès-Buecher



Op dit domein wordt eveneens biodynamisch gewerkt. De stijl van de wijnen is puur, precies en klassiek. Heerlijke wijnen die tot de beste van de Elzas behoren. Zij hebben ook een fraai, nieuw proeflokaal.

**30 RUE SAINTE GERTRUDE,
68920 WETTOLSHEIM
+33 389 806 292**

Le Vignoble du Rêveur



De zoon van Marcel Deiss maakt ook heel originele wijnen in Bannwihr.

**2 RUE DE LA CAVE,
68630 BENNWIHR
+33 663 185 458**

Domaine Jean-Marc Bernhard

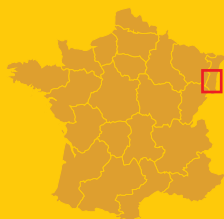


De wijnen van dit domein zijn gewoon hartstikke goed en vooral heel betaalbaar. Voor vaak minder dan een tientje koop je hier klassieke en goed gemaakte Elzaswijnen. Niet dezelfde dimensie als de wijnen van Mann, Barmès-Buecher en Deiss, maar ook niet dezelfde prijs. Gewoon een goed adres dus. Deze wijnboer verhuurt ook een paar gîtes.

**21 GRAND'RUE,
68230 KATZENTHAL
+33 389 270 534**

Er zijn natuurlijk nog veel meer wijnbedrijven in de Elzas waar je kunt gaan proeven. Vraag gewoon eens in een winkel of restaurant naar een goed adres. Vaak zijn de tips van locals de beste die je kunt krijgen.

5.



Straatsburg

Sélestat

Colmar



34 MINUTEN

Colmar en Strasbourg

In hoofdstuk 2 kun je lezen dat ik in Ingersheim een gîte had gehuurd en dat dit dorp een prima uitvalsbasis is om de wijnstreek van de Elzas en de Vogezen te ontdekken. Ingersheim ligt bijvoorbeeld op maar 5 kilometer van het oude centrum van Colmar en dat kun je heel goed fietsend doen. In Colmar zelf zijn er veel fietspaden, dus misschien is het een leuk idee om Colmar eens op de fiets te bezoeken. Ga je met de auto, dan kun je het best parkeren bij de parkeergarage onder de Place Rapp. Dat is pal tegen het oude centrum en vlak bij het office du tourisme.

HET CENTRUM VAN COLMAR

Colmar is een stad met een rijke historie, die al begint in de 8e eeuw. Oorspronkelijk heette de stad Villa Columbra, dat vervolgens Columbra en ten slotte Colmar werd. Colmar is vaak het toneel van strijd geweest en de bewoners gingen tot het uiterste om hun onafhankelijkheid te bewaren. Een voor de stad belangrijk wapenfeit was de strijd tegen baljuw Peter von Hagenbach, die onder Karel de Stoute op een wrede manier het gezag over de stad voerde. Ook hij verloor uiteindelijk van de standvastige bewoners van Colmar en werd door de beul van de stad met een zwaard gedood. Dit zwaard is nog steeds te zien in Musée Unterlinden. De oude stad lijkt zelf wel op een levend openluchtmuseum. Je krijgt gewoon een stijve nek van het steeds omhoogkijken. Maar dat moet je absoluut doen, omdat elk pand weer verrassende details laat zien in het fraaie houtsnijwerk. De winkelstraten in het centrum van Colmar zijn gezellig en op een aantal plaatsen hangen nog oorspronkelijke uithangborden van **Hansi**. Dat was een beroemde schilder uit de streek, die in de middeleeuwen leefde en een ware kunstenaar was op het gebied van uithangborden. In de Rue des Têtes kun je in Musée Hansi nog meer van zijn schilder- en tekenkunsten zien. Tegenover dit leuke museum ligt een van de beroemdste panden van Colmar. **La Maison des Têtes** werd in 1609 gebouwd en heeft zijn naam, het huis met de hoofden, te danken aan 105 maskers die de gevel sieren. Boven op de gevel prijkt een bronzen standbeeld dat gemaakt is door Bartholdi, de beeldhouwer en kunstenaar die in Colmar gewoond heeft. Hij is de ontwerper en bouwer van talloze bronzen fonteinen in Frankrijk, bijvoorbeeld in Lyon en Bordeaux. Maar zijn beroemdste kunstwerk is het ontwerp dat hij maakte voor het Vrijheidsbeeld in New York. Kijk in Colmar maar eens naar de bronzen wegwijzers in het trottoir. Daar staat ook de afbeelding van het Vrijheidsbeeld op. Bartholdi woonde trouwens in de Rue des Marchands op nummer 30. Daar vind je nu een museum over zijn leven en kunstwerken.





Terwijl de stadswandeling je steeds dieper de oude stad in brengt, kom je ook in een drukke straat met indrukwekkende, oude huizen. De **Rue des Marchands** is een gezellige straat en op een hoek ligt het onvoorstelbaar mooie **Maison Pfister** uit 1537. De hoedenmaker Pfister liet dit huis bouwen en versieren met allerlei fresco's. Op de bovenverdieping is een galerij te zien met een houten balustrade. Naast dit pand ligt nog een fraai gebouw uit 1609. Op de hoek van dit pand is een beeld van een koopman aangebracht. De meeste panden in deze straat zijn voorzien van prachtig houtsnijwerk. Je vraagt je af hoelang het indertijd geduurd heeft om dit soort huizen te maken. Als je naar de kerk wilt, dan kun je hier naar de Place de la Cathédrale, waar de Collégiale Saint-Martin de Colmar imposant aanwezig is. Als je trek begint te krijgen, dan kun je op het plein rond de kathedraal diverse restaurants en terrassen vinden. Zelf vind ik het terras bij **L'Amandine** heel aantrekkelijk omdat

het op een zonnige plek ligt en je er goed kunt eten. De jarret de porc met frietjes kan ik hier niet weerstaan. Ze serveren er goede lokale gerechten en de bediening is er vriendelijk.

MARCHÉ COUVERT DE COLMAR

Als je de stadswandeling volgt of de Rue des Marchands uit loopt kom je vanzelf bij het **Koïfhus**, ofwel de oude douane. De gebouwen links en in het midden stammen uit 1575 en het rechter deel is in 1480 gebouwd. Dit deel van het pand heeft boven het portaal de keizerlijke adelaar met twee koppen. Het deed vroeger dienst als opslag- en bewaarplaats van alle goederen die via Colmar werden verhandeld en waar belasting over werd geheven. Als je onder het gebouw door loopt kom je op een pleintje met een fontein die door Bartholdi gemaakt is. Je komt dan in de **Rue des Tanneurs**, de straat van de leerlooiers. In deze wijk woonden tot de 19e eeuw veel leerlooiers (tanneurs), die in het nabijgelegen riviertje de huiden wasten. De huiden werden op de bovenste etage van de huizen gedroogd. Deze straat maakt een aparte indruk, dat komt vooral door de hoogte van de huizen. Aan het eind van deze straat kom je bij een brug en een plek waar mijn hart altijd sneller van gaat kloppen. Rechts voor de brug liggen de oude markthallen die in de tijd van Napoleon III zijn gebouwd. Hier vind je de meest verse producten uit de regio en het leukste is misschien wel de **Bistrot des Halles**, waar je gezellig kunt aanschuiven voor een hapje en een drankje. Wat je hier eet komt direct vers van de groenteboer, slager, visboer, pâtissier en bakker. De Marché Couvert de



Colmar is van dinsdag tot en met zondag geopend. Op woensdagochtend is er een gezellige markt in de Rue des Tanneurs en de Rue de la Montagne Verte.

LA PETITE VENISE

Als je op de brug bij de markthal staat, bevind je je op de plek waar misschien wel de meeste foto's van Colmar worden gemaakt. Hier stroomt het riviertje La Lauch langs de **Quai de la Poissonnerie**. Veel mensen vinden dit het leukste stukje van Colmar. Kleurrijk is het in elk geval. De huizen hebben fraaie pasteltinten, wat ze iets bijzonders geeft. Dit is de **wijk Krutenau**, waar vroeger veel groentetelers woonden. Met platbodems vervoerden zij hun waar naar de markthallen die vanaf het riviertje de Lauch bereikbaar waren. De los- en kadeplaatsen van de overdekte markthallen zijn er nog steeds, maar dienen nu als terras van een restaurant dat in de markthal ligt en toepasselijk La Terrasse du Marché heet. Een leuke plek voor een lunch of een diner op een zwoele zomeravond. De gevels van de huisjes in deze wijk zien er bijzonder uit en de vensters met bloemen lijken wel schilderijen. Verder lopend kom je uiteindelijk in de Rue de la Poissonnerie en bij de Pont Turenne. Dit deel van Colmar wordt **Petite Venise** genoemd. Het is er schilderachtig en de platbodems op het riviertje doen inderdaad een beetje aan Venetië denken. Neem even de tijd om op de brug te genieten van de oude panden die zich spiegelen in het water. Bij de huizen zie je langs het water nog de oude middeleeuwse wasplaatsen. Als je de brug oversteekt, loop dan naar de Place des Six Montagnes Noires. Hier staat ook weer een fontein die door Bartholdi is gemaakt. Het is de **Fontaine Roesselmann**. Roesselmann was de burgemeester van Colmar, die op dit plein in 1262 sneuvelde in zijn strijd om de stad te verdedigen tegen de bisschop van Strasbourg. Ik vind het telkens weer een leuk pleintje met een aantal restaurants waar ik trouwens geen ervaring mee heb. Bij de fontein staat een bank op een topplek om dit stukje Colmar eens





“Ik had weliswaar nog steeds een kapotte veter, maar zijn prijs vond ik gewoon absurd.”

goed in je op te nemen. Als je er rechtsaf de Grand Rue in loopt, kom je weer bij het Koïfhus en het oude centrum van Colmar. Je kunt natuurlijk ook de stadswandeling afmaken. Dan kom je uiteindelijk bij het Parc du Champ de Mars, dat boven de parkeergarage ligt. Samen met de Place Rapp vormt dit park een aangename groene plek in Colmar met een prachtige fontein.

DURE VETERS EN DRUKTE IN COLMAR?

Ik maakte de wandeling overdag op een zonnige donderdag eind september. Maar je kunt dezelfde route ook 's avonds lopen, dan is de route prachtig verlicht. Ga je in december, dan is het met de kerstsfeer echt bijzonder in Colmar. In elk geval heb ik samen met Marian genoten van deze trip door de geschiedenis van Colmar. Het was eind september niet echt druk. Maar ik kan mij heel goed voorstellen dat je er in het

hoogseizoen en weekenden niet alleen loopt. Heb je dus de kans om buiten de drukke vakantieperiodes te gaan of door de week, dan lijkt mij dat geen slecht idee. Colmar is een machtige stad waar je rustig een dag kunt doorbrengen. En als je van cultuur houdt nog wel langer. De musea hebben ook genoeg te bieden. En naast de straatjes die in de stadswandeling staan, zijn er nog veel meer leuke straatjes en steegjes in deze stad. Ga dus vooral zelf op ontdekkingstocht om nog meer leuke plekjes in Colmar te zien. Zo kwam ik er de laatste keer dat we er waren langs een klein, rommelig winkeltje van een schoenmaker. Dat kwam goed uit, ik moest nog nieuwe veters hebben voor mijn wandelschoenen. Het schoenmakertje was druk aan het bellen toen ik binnenkwam. In mijn beste Frans vroeg ik naar veters, alleen schoot mij niet te binnen wat veter in het Frans is, dus wees ik ze aan en vroeg: "Comment ça s'appelle?" Het bleek **le lucet** te zijn en zo leer ik telkens weer nieuwe woorden. Na enige discussie over de juiste lengte kwam er een heel verhaal over de kwaliteit van zijn veters. Toen er afgerekend moest worden vroeg hij doodleuk tien euro voor twee veters van zestig centimeter! Dat was mij te gortig en ik zei dat het veel te duur was. Het ging mij niet zozeer om de tien euro, maar om het gevoel dat ik door het schoenmakertje als toerist te pakken werd genomen. Ik schoof dus de veters terug over de toonbank en opnieuw kreeg ik uitgebreide uitleg over de fantastische kwaliteit van zijn veters. Ik nam vriendelijk afscheid en verliet het winkeltje. Het was in elk geval een prima test van mijn Frans in een "crisisituatie" en dat ging mij goed af. Ik had weliswaar nog steeds een kapotte veter, maar zijn prijs vond ik gewoon absurd. Al met al is Colmar een plaats in de Elzas die je gewoon gezien moet hebben. Er zijn genoeg cafés, brasserieën en restaurants voor een hapje en een drankje. Het is een aanrader om een hotel in Colmar te boeken en er een paar dagen langer te blijven. Colmar heeft ook een station met goede treinverbindingen naar steden zoals Munster, Mulhouse, Sélestat en Strasbourg, dus je kunt er alle kanten op.

MET DE **TREIN** NAAR **STRASBOURG**

Vreemd genoeg was ik nog nooit in Strasbourg geweest. Dat wil zeggen, ik ben er weleens doorheen gereden. Dat was zelfs onder politie-escort. Het was een paar jaar geleden, toen ik een afspraak had met een paar journalisten voor een trip door de Vogezen. Zij vlogen vanaf Schiphol naar Strasbourg, maar omdat ik vlak bij Maastricht woon had ik geen zin eerst naar Amsterdam te rijden en dan over mijn woonplaats naar de Elzas te vliegen. Ik ging dus met de auto en toen ik bij Strasbourg aankwam, werd ik aangehouden door een motoragent. Ik moest wachten op een colonne auto's met diplomaten die door politie-auto's en motoren werd begeleid. De agent vroeg waar ik naartoe moest. Ik vertelde hem dat ik een afspraak had op het vliegveld. Hij lachte even naar mij en vertelde dat ik dan achter hem aan kon blijven rijden tot aan het vliegveld. Zo croste ik een paar kilometer in een colonne met diplomaten en motoragenten met zwaailichten voor mij naar het vliegveld. Maar ik wilde ook weleens de stad zelf zien. Je kunt natuurlijk met de auto en dan bijvoorbeeld via de wijnroute van de Elzas naar Strasbourg, maar ik had gezien dat parkeren bij het centrum niet echt voordelig is. Omdat wij in Ingersheim vlak bij Colmar verbleven stelde ik Marian voor om met de trein te gaan. Vanaf het station van Colmar vertrekken elk halfuur treinen naar Strasbourg en de rit duurt ongeveer dertig minuten. Ik kocht de kaartjes in de stationshal bij het loket en een halfuur later stapten we in Strasbourg uit. Ik wilde vooral de oude stad zien en vanaf het station kun je dan het best via de winkelstraat Rue du Maire Kuss richting het centrum lopen. Als je bij het warenhuis van Galeries Lafayette komt, ga dan naar de Place Gutenberg. Wat je absoluut moet doen, is ter hoogte van de **Rue Mercière** deze oude straat in kijken. Aan het eind doemt de immense kathedraal van Strasbourg op.

STADSWANDELING STRASBOURG

De *cathédrale Notre-Dame de Strasbourg* is een van de grootste van Frankrijk. De bouw begon al in 1176, maar werd pas in 1439 voltooid. Een bezoek aan de kathedraal is absoluut aan te raden, want alles wat je ziet is groot, indrukwekkend en vooral oud. Heel bijzonder is de astronomische klok achter in de kathedraal. Die vind je aan de rechterzijde achter de laatste pilaar. Dit uurwerk is heel bijzonder, want elke dag om half een precies kun je boven in dit uurwerk een skelet de klok zien luiden. Daarna verschijnen de twaalf apostelen, die Christus passeren. Dit tafereel is alleen precies om half een te zien. Elk jaar komen er miljoenen mensen naar kijken, dus als je in Strasbourg bent zou ik het zeker ook doen. Tussen kwart over elf en kwart voor een kun je alleen met een ticket naar binnen om het schouwspel te bekijken. Op het plein bij de kathedraal ligt ook het office du tourisme, waar je de tickets kunt kopen. De overige uren kun je de kathedraal gratis in en ook de unieke klok zien.

Vanaf de Place de la Cathédrale kun je het best naar de *Ill* lopen, de rivier die dwars door de stad stroomt. Door de route van de stadswandeling te volgen kom je ook bij de steiger waar je een rondvaart kunt boeken, maar je kunt ook verderop de brug oversteken en langs de rivier richting de Pont Saint-Thomas lopen. Toen ik rond lunchtijd met Marian deze brug overstak, viel mijn oog op een prachtig vakwerkpand met gele muren. Er bleek een restaurant in te zitten en als door een magneet aangetrokken bestudeerden wij de kaart. Niet veel later zaten we aan een tafeltje met een goed glas gewürztraminer. Nog wat later kwam de vriendelijke bediende, die de eigenaar bleek te zijn, met een onvergetelijk lekkere en krokant gebakken kalfszwezerik. Terwijl ik dit aan het tikken ben en de foto zie, loopt het water mij weer in de mond. Dit is een adresje om te onthouden en de plek is ook al bijzonder. Dus mocht je eens in Strasbourg willen lunchen, vergeet dan de toeristische cafés en brasserieën en ga op zoek naar Le Bistrot des Copains. Aan de andere



kant van de rivier ligt de ***l'église Saint-Thomas de Strasbourg***. De orgels van de protestantse kerk zijn beroemd, waarschijnlijk omdat Wolfgang Amadeus Mozart in 1778 het hoefdorgel roemde om de fantastische klank. Er worden regelmatig concerten gegeven en tijdens de reguliere diensten kun je uiteraard de orgels ook horen.

PETIT FRANCE EN DE BARRAGE VAUBAN

De stadswandeling brengt je nu langzaam maar zeker naar een ander hoogtepunt van Strasbourg, naar misschien wel het gezelligste stukje van de stad. ***Petite France*** is het bruisende centrum van een wijk met ouderwets geplaveide straten en vakwerkhuisen waarvan de een nog mooier is dan de ander. De Rue de la Monnaie en de Rue des Dentelles zijn er een mooi voorbeeld van. Vroeger waren dit de hoge panden van de leerlooiers in de stad. Nu vind je er vooral eettentjes en leuke winkeltjes. Wijk hier ook eens af van de stadswandeling, kijk in zijstraatjes en steek de bruggetjes over de rivier over. In elk geval moet je zorgen dat je uiteindelijk uitkomt op de Quai du Woerthel. Daar heb je een fantastisch uitzicht op de oude panden aan de rivier. Hier ben je dan op het Grande Île en aan de overkant zie je een paar schaduwwijke pleintjes met terrassen. Het zijn stuk voor stuk leuke plekjes om een drankje of een hapje te nuttigen. Je hebt nu zicht op een blikvanger van Strasbourg, ***les Ponts Couverts***, met daarachter de ***Barrage Vauban***. De brug met de torens was oorspronkelijk van hout, maar in de 19e eeuw werd het hout vervangen door steen. De Barrage Vauban werd bedacht door de Franse strateeg en architect Vauban, die menig vestingwerk in Frankrijk ontwierp en liet bouwen. Hier bedacht hij iets bijzonders, een dam in de rivier waarvan de dertien bogen gesloten konden worden zodat het zuiden van de stad onder water kwam te staan en beter te verdedigen viel. Je kunt naar de overkant via de brug, maar leuker is om naar de Barrage Vauban te gaan. Daar kun je namelijk via een trap aan de binnenzijde naar boven. Je komt op een terras waar je uitzicht hebt

over de stad. Je kunt er ook de rivier oversteken en staat dan meteen bij een modern museum. Wil je genieten op een bijzonder plekje? Dan moet je iets verder de brug oversteken naar de Quai Turckheim. Daar staan diverse banken onder de bomen waar je heerlijk zit. De locals zitten hier vaak om hun lunch te nuttigen of gewoon om een boek te lezen. Je kunt er via een trap naar de Quai de la Bruche. Naast die trap staat een bijzondere boom. Het is een plataan die in 1667 is geplant en nu 31 meter hoog is. En de stam heeft een omtrek van maar liefst 4,5 meter. Je kunt hiervandaan weer terug de oude stad in lopen, bijvoorbeeld via de **Grand'Rue**. Hou je Strasbourg hier verder voor gezien of moet je de trein halen? Dan zit je niet ver van het station.

Mijn eerste kennismaking met Strasbourg smaakt in elk geval naar meer, want de stad heeft veel meer te bieden dan je via de stadswandeling te zien krijgt. Het zijn wel de hoogtepunten, maar de oude binnenstad heeft vast nog meer verborgen geheimen. Net als in Colmar kun je hier rustig meerdere dagen doorbrengen en om te winkelen is het ook een walhalla. Ik reisde met Marian aan het eind van de middag met de trein terug naar Colmar.

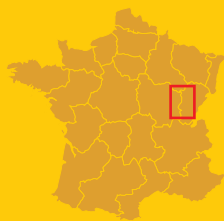


TIP

Scan de QR-code voor meer informatie.



6.



Col du Bonhomme

Ingersheim

Col de la Schlucht

Hohneck



75 KM

Le Grand Ballon

De natuur van de Vogezen in

De Vogezen, of Vosges, zoals het departement officieel heet, is eigenlijk één groot natuurgebied dat op ongeveer vijf uur rijden van Nederland ligt. Het is een streek met een overweldigende natuur en twee grote natuurparken. Het ***Parc naturel des Vosges*** is ruim honderdduizend hectare groot en sinds 1989 een Unesco biosfeer-reservaat. Alsof dat nog niet genoeg is, vind je in de Vogezen ook het ***Parc naturel régional des Ballons des Vosges***. Kortom, dit is een streek waar je als natuurliefhebber volledig aan je trekken kunt komen.

Overal waar je komt zijn lokale wandelroutes uitgezet en ook voor mountainbikers zijn er speciale trails. Wielrenners zul je hier op de bergachtige wegen ook regelmatig tegenkomen. Een goede manier om de Vogezen te bezoeken is de **Route des Crêtes** te volgen, waar ik al over schreef in hoofdstuk 2. Vanuit bijvoorbeeld Colmar, Riquewihr, Ingersheim of Kaysersberg kun je vanaf de **Col de Bonhomme** de Route des Crêtes volgen. Vanaf de col rij je eerst over de D148 naar het Lac Blanc. Overal langs de route vind je wel plaatsen waar je de auto kunt parkeren en een wandelroute kunt volgen. Ik kreeg een keer een tip van iemand uit Kaysersberg om te wandelen bij het Lac Noir en om dan te lunchen bij de Auberge du Lac Noir. Er zijn in de directe omgeving diverse wandelingen uitgezet en je kunt een rondje van ongeveer 2 kilometer om het meer maken. Naast het Lac Blanc en Lac Noir zijn er nog twee meren te vinden. Als je ongeveer 13 kilometer over de Route des Crêtes hebt afgelegd, ligt er links een parkeerplaats met bordjes **Lac Vert**. Hier kun je een wandeling maken naar dit meer en het iets verderop gelegen Lac des Truites, het meer van de forellen. Toen ik met Marian eens in Munster logeerde, was ik ernaartoe gereden en hebben wij er een dag in de natuur doorgebracht die ik nooit meer zal vergeten. Ik was namelijk op de terugweg zo eigenwijs geweest om van de route af te wijken, waardoor wij uiteindelijk ploeterend door een wei met koeien en een bijna onbegaanbaar pad door het bos weer terug bij de auto kwamen. Gewoon de bordjes en paaltjes volgen is dus verstandiger.

ROUTE DES CRÊTES EN FERME AUBERGES

De Route des Crêtes is een weg die door de Fransen in de Eerste Wereldoorlog werd aangelegd ter bevoorrading van de troepen. De weg loopt over de bergkammen van de Vogezen en doorkruist een fantastisch landschap dat in elk jaargetijde zijn charmes heeft. In de winter zijn echter sommige delen afgesloten. In de zomermaanden kan het er





behoorlijk druk zijn, maar buiten het hoogseizoen kun je in alle rust volop genieten van de fantastische natuur. De hele route is ongeveer 85 kilometer lang. Het is dus op een dag te doen. Leuker is het om op je gemak in twee of drie dagen deze bijzondere weg door de natuur te volgen. Je kunt op veel plaatsen een tussenstop maken voor een overnachting in een zogenaamde **ferme auberge**. Vrij vertaald is dit een herberg in een boerderij. De fermes auberges hebben een rijke historie en houden oude tradities in stand. Je kunt op veel van deze plekken overnachten en er is meestal een restaurant bij waar je lokale gerechten van de boerderij kunt eten. Het zijn vaak gezellige etablissementen waar je na een dag in de natuur de accu weer kunt opladen. Je kunt er natuurlijk ook voor kiezen om onderweg even van de route af te wijken en richting **Xonrupt-Longemer** te rijden. Daar ligt het Chalet Hôtel Le Collet en aan het restaurant van dit hotel bewaar ik goede herinneringen. Het is er sfeer- vol en je kunt er goed eten. De kamers van het 3-sterrenhotel zijn warm ingericht in chaletstijl met veel hout. Maar voor een overnachting in het massief van de Vogezen is het misschien avontuurlijker eens op de bonnefooi bij een ferme auberge aan te kloppen.

COL DE LA SCHLUCHT EN LE HOHNECK

Tussen Munster en Xonrupt-Longemer ligt een belangrijke kruising op de Route des Crêtes en dat is de **Col de la Schlucht**. Als je vanuit Colmar of Munster naar de Vogezen wilt, dan is de D417 een prachtige weg die je langzaam, maar heel zeker slingerend door het bos aflegt. Vanuit Munster is de klim 17,5 kilometer en je overbrugt ongeveer 750 hoogtemeters. De col zelf ligt op een hoogte van 1140 meter. Ik vind het telkens weer een belevenis om via deze weg vanuit de Elzas naar de Vogezen te rijden. Tijdens de rit kun je genieten van fraaie uitzichten en eenmaal bovenop kun je ervoor kiezen af te dalen naar Gérardmer of bijvoorbeeld over de D430 naar de op twee na hoogste col van de Vogezen te rijden. De Hohneck is 1363 meter hoog en je kunt er met de auto komen via een slingerende weg. Hier zit je midden in de natuur en bovenop heb je een prachtig uitzicht op de omgeving. Kijk goed om je heen en zorg dat je een verrekijker bij je hebt, want er zitten veel gemzen in deze buurt. Het **Parc naturel régional des Ballons des Vosges** blinkt uit door de variatie in het landschap. De ronde bergtoppen (ballons) vormen samen met de meren uit de ijstijd, de bossen en de bergweiden een gaaf decor voor een paar dagen in de natuur. Het is een gebied waar ook nogal wat wild zit. Naast de al genoemde gemzen leven er ook everzwijnen, herten, reeën en nog veel meer wilde dieren. Ook komt de lynx er voor en sinds een paar jaar heeft de wolf zich er gevestigd, al zijn de boeren daar niet zo blij mee.

WANDELING OP DE GRAND BALLON

Als je het hogerop wilt zoeken, dan is het een aanrader om naar het hoogste punt van de Vogezen te rijden, dat is de **Grand Ballon**. De top ligt op 1424 meter en bovenop heb je een onvergetelijk uitzicht. Ik was hier eens toen ik met Marian een wandeling maakte die over de helling omhooggaat en je uiteindelijk bovenop brengt. Een ervaring die ik niet snel zal vergeten. Daar zijn twee redenen voor. De eerste is dat je met deze wandeling volop kunt genieten van ongekend mooie vergezichten en je conditie over het

stenige pad goed kunt testen. De tweede reden is een bijzondere ontmoeting op de Grand Ballon. Ik weet niet of het alleen mij overkomt, maar als ik in Frankrijk ben, komt het regelmatig voor dat ik iemand ontmoet met wie ik in gesprek raak. Nu moet je niet denken dat ik vloeiend Frans spreek, maar in de loop der jaren heb ik mijzelf de taal wel eigen gemaakt door altijd lokale kranten te lezen en een gesprek niet uit de weg te gaan. Ik maak nog steeds veel fouten, maar daar trek ik mij niets van aan en ik brabbel er gewoon op los. Dat heeft als resultaat dat ik vaak leuke ontmoetingen heb. Dus ook al is je Frans beperkt, gebruik de kennis die je hebt en probeer een Fransman in zijn taal vragen te stellen of antwoorden te geven. Je krijgt er heel veel voor terug. Moeilijk? Valt best mee, lees hoofdstuk 3 maar eens in mijn boek *Frankrijk Binnendoor, ontdek het andere Frankrijk*. Maar nu dan over mijn ontmoeting op de Grand Ballon. Ik parkeerde de auto op de parkeerplaats en wij liepen via het wandelpad de berg van 1424 meter op. Ik vond het een fantastische wandeling, die af en toe wel een beetje lastig was door het rotsachtige pad. Volg de bordjes Sommet en je komt keurig via het bospad op de top terecht.

“Hier zit je midden in de natuur en bovenop heb je een prachtig uitzicht op de omgeving.”

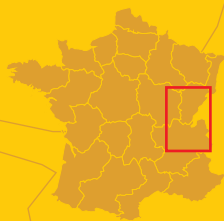


TIP

Scan de QR-code voor meer informatie.

ONTMOETING MET EEN BEJAARDE MAN

Toen wij eenmaal boven op de Grand Ballon stonden, begreep ik ook waarom het de moeite waard is om deze 'beklimming' te maken. Bovenop bij het radarstation heb je uitzicht over de Elzas, het Zwarte Woud, de Franse én Zwitserse Alpen, een uitzicht dat je niet snel zult vergeten. Het uitzicht bovenop is in één woord fenomenaal. De terugtocht kan via een breed pad met aan weerszijden een houten hek. Je staat in het hart van een streek met veel wandelpaden die goed staan aangegeven door de borden van de Club Vosgien. Met ruim 400 kilometer bewegwijzerde wandelpaden is er keus genoeg. Toen wij naar beneden liepen zat er een oud mannetje uit te puffen. We gingen naast hem zitten en raakten in gesprek. Ik vroeg: *“Ça va?”*, hij antwoordde dat het goed ging, maar dat hij even bij wilde komen voor hij verder naar boven ging. Het mannetje vertelde dat hij vlakbij in een boerderij woonde en na het werk op de boerderij elke namiddag de Grand Ballon beklom. Trots liet hij mij weten dat hij 77 was en in topconditie! De beklimming van de Grand Ballon was voor hem zijn dagelijkse training. Hij wees mij en Marian op een wit puntje aan de horizon dat in het zonlicht van de namiddag glinsterde. Het was de Matterhorn in Zwitserland. Vervolgens draaide hij zijn blik wat meer naar rechts en wees op de contouren van een berg die ik qua vorm heel goed herkende: de Mont Blanc bij Chamonix! Terwijl ik samen met Marian rustig naar beneden liep en genoot van het uitzicht, pakte de man zijn wandelstok en hervatte zijn dagelijkse beklimming van de **Grand Ballon**. Eenmaal beneden bij de auto moest ik erkennen dat ik enorm veel respect voor deze streekbewoner kreeg toen ik nog eens omhoogkeek en hem piepklein al boven bij de top zag. Als je in de Vogezen bent, dan moet je absoluut eens naar de Grand Ballon gaan!



Aventure Parc Pierre-Percée



Celles-sur-Plaine

Corcieux

Kaysersberg

Gérardmer

Colmar

Refuge du Sotré

La Bresse



236 KM

Bussang

Actief in de Vogezen

Tijdens drie actieve dagen in de Vogezen maakte ik van alles mee. Ik vloog met 120 kilometer per uur over de boomtoppen van La Bresse, werd verliefd op een e-bike en liep met een gids door een stukje oerbos. Ook maakte ik midden in de natuur van de Vogezen een tocht op een fiets over een Voie Verte en ontdekte bijzondere accommodaties bij La Bresse.



O ja... dan vergeet ik nog een fraai avonturenpark dat voor jong en oud leuk is. Ik maakte het allemaal mee toen ik zonder Marian, maar met een groepje journalisten in de Vogezes was. Ik vertelde je in hoofdstuk 5 al dat ik een stel journalisten zou treffen op het vliegveld van Strasbourg waar ik onder politiebegeleiding naartoe reed. In de hal van het vliegveld maakte ik met hen kennis, net als met Jean-Pierre. Deze Fransman was een oud-vrachtwagenchauffeur en hij zou ons in een paar dagen de Vogezes laten zien. Hij reed ons in een comfortabel busje over slingerende, smalle en steile wegen naar een aantal bijzondere bestemmingen die ik graag met je deel. Want ook met je eigen auto, camper of motor zijn het plekken waar je volop van de Vogezes kunt genieten.

DAG 1: CELLES-SUR-PLAINE

De eerste bestemming was ***Celles-sur-Plaine***. Vanaf Colmar een prachtige rit van iets meer dan een uur, die eindigde in het Pays des Lacs, een streek bij het Lac de Pierre-Percée. In het eerste hoofdstuk heb je er al iets over kunnen lezen, want als je de beschreven route van Metz naar de Vogezes volgt, kun je bij Raon-l'Étape ervoor kiezen naar Celles-sur-Plaine te gaan. Je vindt er veel mogelijkheden voor een vakantie: wandelen, fietsen én genieten van de natuur. Op de meren in de omgeving kun je ook watersporten. Er ligt een fraaie camping niet ver van het Lac de la Plaine en deze ***camping des Lacs*** biedt naast houten chalets ook ruime staanplaatsen voor je tent, caravan of camper. Zoek je liever een hotel? Tegenover de camping in Celles-sur-Plaine ligt het ***Logis Hôtel des Lacs***, een leuke plek om te overnachten, mét een goed restaurant. Mijn ervaringen met Logis-hotels in Frankrijk zijn heel goed, het zijn meestal familiehotels waar je lekker kunt eten. Dus na het diner kun je zo je bed in rollen. Ik herinner mij nog goed de sfeervol gedekte tafels met heel fraaie borden waar ook een voortreffelijke lunch op werd geserveerd. Bij het iets verderop gelegen Lac de la Plaine ligt een fraai recreatiegebied waar jong en oud zich goed kan vermaken. Je

kunt er fietsen langs het meer, watersporten, wandelen en mountain-biken in de omgeving. Aan het meer liggen de **Gîtes de la Plaine**. Het zijn onder architectuur gebouwde houten chalets met een bijzondere stijl en unieke ligging. Deze gîtes bieden veel ruimte en hebben een badkamer met ligbad. Ook heb je er een terras en altijd uitzicht op het meer. Ik vond het een heel bijzondere plek en heb Marian beloofd er eens samen naartoe te gaan.

LAC DE PIERRE-PERCÉE

Vanaf de camping Gîtes de la Plaine kun je een eenvoudige wandeling van circa 7 kilometer maken naar het **Lac de Pierre-Percée** en weer terug. Bij dat meer ligt een bijzonder avonturenpark. Met de auto kom je er via de D182A en je rijdt door een schitterende omgeving. Ik kan je aanraden om bij de stuwdam te stoppen en er te genieten van het uitzicht op het dal en het stuwmeer. Als je de weg volgt die langs het meer loopt en vervolgens door de dennenbossen slingert, kom je uit bij **Aventure Parc Pierre-Percée**. Dit avonturenpark heeft alles voor een onvergetelijke dag. Er zijn maar liefst negen verschillende boomklimparcoursen voor kinderen en volwassenen. Voor de heel kleintjes is er een speciaal parcours zodat zij ook kunnen klimmen en klauteren, maar dan op een veilige hoogte en beschermd met netten. Zoek je een uitdaging, dan kun je van grote hoogte bungeejumpen en eindig je een paar centimeter boven het wateroppervlak. Maar misschien is **Le Tyrolcable** wel het meest spectaculair. Zelf heb ik het niet gedaan, maar ik heb daar achteraf spijt van gekregen. Aan een kabel hangend maak je een zweefvlucht met snelheden van ongeveer 40 kilometer per uur. Koude rillingen gegarandeerd. Het is voor zover ik weet uniek in Europa om in twee etappes 800 meter, heen en terug, af te leggen over een meer. Bij het avonturenpark kun je ook kanotochten op het meer maken of als je het leuk vindt suppen, dé manier om staand op een soort surfboard al peddelend van de omgeving te genieten. Ten slotte is er nog een recreatiecentrum met een strand dat gratis toegankelijk is.

CORCIEUX EN EEN LEKKER PLEKJE IN TAINTRUX

Voor de eerste overnachting gingen we naar het 40 kilometer verderop gelegen **Corcieux**, een goede keus om de Vogezen te verkennen. Het ligt in een fraaie omgeving en vanuit het dorp kun je alle kanten op. Je zit er op een hoogte van 500 tot ongeveer 730 meter en dus in een behoorlijk geaccidenteerd terrein. De natuur is er overweldigend en je kunt er prachtige wandelingen maken. Bij Corcieux heb je verschillende campings en het is een leuke bestemming voor een vakantie met kinderen. Maar ook met z'n tweetjes zul je in deze omgeving tijd tekortkomen. De omgeving van Corcieux is rustig en bij een heldere nacht kun je hier nog echt naar de sterren kijken. Op de meeste campings zijn er naast staanplaatsen ook accommodaties zoals luxe stacaravans, safaritenten en houten chalets te huur. Ik overnachtte op camping Aux Clos de la Chaume, een camping met veel ruimte en aandacht voor de natuur. Je vindt er een mix van schaduwrijke staanplaatsen en accommodaties die vlak bij het kabbelende beekje liggen. Zoek je liever iets anders voor een overnachting? Dan kan ik je de Ferme Auberge de la Charriole in Taintrux aanbevelen, die vind je ongeveer 12 kilometer van Corcieux. Het is een traditionele ferme auberge, waar lokale producten van de eigen boerderij in de keuken worden gebruikt. En dat proef je! Letterlijk en figuurlijk een heerlijk adresje waar je ook prima kunt overnachten.

*“De natuur is er overweldigend
en je kunt er prachtige wandelingen
maken.”*



DAG 2: GÉRARDMER EN LONGEMER

De tweede dag van de reis door de Vogezen ging van Corcieux naar Gérardmer en Bussang. Ik had deze trip dus de luxe van een chauffeur die mij en mijn vier reisgenoten veilig over de prachtige binnenwegen van de Vogezen loodste. Maar eigenlijk vond ik het jammer dat ik niet met mijn eigen auto reed. Al ontging mij op deze manier niets en kon ik extra genieten van de omgeving.

Na een lekker ontbijt werd ik samen met mijn reisgenoten door onze chauffeur op sleeptouw genomen naar nieuwe indrukken en ervaringen in de Vogezen. De rit ging deze keer van Corcieux via de D8 naar het **Lac de Longemer**. Een schitterende tocht van een minuut of twintig dwars door het hart van het Parc naturel régional des Ballons des Vosges. De natuur is er echt overweldigend en als je bij Xonrupt-Longemer komt, kies dan de D67A om volop te genieten van het uitzicht op het Lac de Longemer. Dit bergmeer ligt op een hoogte van 736 meter en het is een natuurlijk meer dat ooit is ontstaan door een gletsjer. De ligging van het meer is fantastisch en er zijn meerdere campings bij het meer. Je komt hier door een streek waar je campings midden in de natuur kunt vinden. Als je helemaal doorrijdt kom je bij de 4-sterrencamping Verte Vallée. Die wordt alleen van het meer en de strandjes gescheiden door een weg. Dwars door het terrein van de camping loopt een riviertje dat in het meer uitkomt. Voor kinderen is het een speelparadijs, maar ook zonder kinderen zul je hier tijd tekortkomen. Vooral natuurliefhebbers zullen er genieten van de mogelijkheden om in de omgeving te wandelen. Voor je eigen tent, caravan of camper is er plaats genoeg op de ruime plekken. Je kunt er ook stacaravans huren. Vlak bij de receptie ligt een gîte voor grote groepen, die je kunt huren voor een verblijf met de hele familie of een groep vrienden (ook in de winter een aanrader). Verder heeft de camping bijzondere ecolodges die geschikt zijn voor maximaal twaalf personen.

DE **VOGEZEN** OP EEN **ELEKTRISCHE MOUNTAINBIKE**

Tijdens deze trip maakte ik kennis met de voordelen van een e-bike in een bergachtige omgeving. Maar daarvoor moest ik eerst naar het ongeveer 10 kilometer verderop gelegen Gérardmer. Het is een van de bekendste vakantiebestemmingen in de Vogezen en de plaats ligt aan het Lac de Gérardmer. Ik was er al vaker geweest, maar eigenlijk kort en op doorreis. Daarmee bleek ik Gérardmer tekort te hebben gedaan, want het is een toplocatie op nog geen vijf uur van Maastricht. In Gérardmer heb je tegenover het office du tourisme een parkeerplaats en je kunt er gelijk informatie en tips halen over de omgeving. Gérardmer wordt ook wel de *parel van de Vogezen* genoemd. Het Lac de Gérardmer is een natuurlijk meer en ligt fraai tussen de bergen en bossen. Het meer is 2200 meter lang en op het breedste punt 750 meter breed. Je kunt op het meer rondvaarten maken, waterfietsen en kanoën. Er zijn diverse strandjes en ten slotte nog een paar zwembaden. Rond het meer zijn paden aangelegd en een wandeling duurt ruim een anderhalf uur. Je bent dan om het hele meer gelopen en hebt een afstand van circa 7 kilometer afgelegd. Gérardmer is een centrale plek in de Vogezen en je kunt er onvergetelijke autotochten maken, zoals naar de Route des Crêtes met de bergtoppen van Le Hohneck en de Grand Ballon. Via de Col de la Schlucht is ook de Elzas goed bereikbaar.

In het centrum van Gérardmer kun je elektrische mountainbikes huren. Voor mij was het fietsen op deze speciale mountainbikes een openbaring! Ik had vooraf sceptisch tegen het plan aangekeken, want ik had toen bij een elektrische fiets nog het idee van een "suffe grijze fiets met een foetelbatterij". Ik was van mening dat je moet blijven fietsen zonder batterij zolang je het nog kunt. Maar... ik moest mijn mening drastisch herzien. Want toen ik hier voor het eerst een mountainbike van het Franse merk Moustache onder mijn achterwerk had, was het liefde op



het eerste gezicht!
Wauw! Wat was
dat een gave fiets
om een tocht op
te maken! Nu was
onze rit gepland
rond het meer van
Gérardmer en dat
is maar iets van 7

kilometer. Vanuit Gérardmer vertrek je dan tegen de klok in en rij je deels over een helemaal vlak fietspad. Leuk met elektrische aandrijving, maar geen echte uitdaging. De uitdaging zat echter wél in de klim naar de **Tête de Mérelle**. Daar staat een uitkijktoren waar je bovenop een fantastisch uitzicht hebt over de omgeving. Deze houten toren van 15 meter hoog werd in de jaren zestig door scouts uit Frankrijk gebouwd. Bovenop heb je letterlijk en figuurlijk een topuitzicht. Als je bijna driekwart om het meer gefietst bent, moet je rechts een smalle weg omhoog inrijden. En met omhoog bedoel ik ook omhoog. Je klimt in korte tijd van 660 meter naar 897 meter, dat had ik zonder de e-bike van Moustache nooit gehaald. Op mijn gewone mountainbike was ik waarschijnlijk al bij de eerste bocht buiten adem stil komen te staan. Maar nu fietste ik zonder probleem naar boven en aan één stuk zonder te stoppen. Hier was dus niets sufs aan. Sindsdien ben ik helemaal om en heb ik Marian ook zover gekregen voor onze fietstochten in Frankrijk een e-bike aan te schaffen. Je kunt in de Vogezen op tal van plaatsen elektrische mountainbikes huren en dus op dezelfde manier, zoals ik gedaan heb, de Vogezen in trekken. In de afdaling, die lekker hard ging, was het wel even wennen. Met de warme schijfremmen vloog ik bijna uit de bocht. Het is overigens een prachtig alternatief om te fietsen in de Vogezen of elders in bergachtig gebied. Eenmaal beneden lag de beloning deze keer niet op de top, maar in het restaurant van **Hôtel**

L'Echo du Lac. Dit hotel wordt door gasten hoog gewaardeerd en het restaurant is mij in elk geval prima bevallen. De ligging aan het meer is uniek en je kunt er heerlijk eten op het terras met uitzicht.

VOIE VERTE DES HAUTES-VOSGES

Na de mountainbiketocht bij Gérardmer reden we naar het 25 kilometer verderop gelegen **Saulxures-sur-Moselotte**. Bij dit plaatsje ligt naast de grote camping Lac de la Moselotte een vismeer én de directe toegang tot een Voie Verte. Dus als je van vissen of fietsen houdt, is dit een plek om te onthouden. **La Voie Verte des Hautes-Vosges** is een fietsroute die voor jong en oud geschikt is en je hebt er zelfs geen e-bike voor nodig. Dit fraaie fietspad verbindt via een slinger over een oude spoorweg de plaatsen Cornimont en Bussang en verder is er een aansluiting met de **Voie Verte des Hautes-Vosges**, die van Remiremont naar Épinal gaat. Dus als je wilt fietsen in de Vogezen, dan kun je hier je kilometers maken. Ik heb een stuk gefietst langs de Moselotte naar de Gorges de Croserie. De totale lengte is ongeveer 54 kilometer. Wil je eens iets anders? Hang je rugzak om, stap op de fiets, boek een kamer bij een ferme auberge of hotel en fiets de volgende dag weer terug. Er staan uitbreidingen gepland, dus in de toekomst kun je nog meer kilometers door deze streek fietsen. In de winter, met een lekker pak sneeuw, wordt het traject trouwens een schitterende langlaufpiste! Fietsen in de Vogezen is leuk en je kunt overal fraaie tochten maken. Je kunt uiteraard ook naar het officiële beginpunt van La Voie Verte des Hautes-Vosges gaan. Dat ligt in Remiremont achter het station, richting het postkantoor. Remiremont is ook een leuk stadje om te bezoeken. De eerste drie kilometer gaan tot Dommartin-lès-Remiremont. Daar splitst de route zich naar Cornimont en Bussang. Ben je een wielrenner en zoek je uitdagingen, maar wil je niet zo ver van huis? Dan is dit deel van de Vogezen een uitgelezen plek voor uitdagende fietstochten. Dat geldt trouwens ook voor motorrijders, ook die vinden hier fraaie routes.

EEN 5-STERRENOVERNACHTING

In Bussang ligt de 5-sterrencamping Domaine de Champé, waar ik overnachtte in een chalet met twee slaapkamers die elk een eigen douche hadden. De camping heeft in een groot gebouw een overdekt zwembad en een luxe spa voor de totale ontspanning. Er is verder een oergezellige bar, een terras en een fantastisch restaurant waar de bediening vriendelijk en het eten heel goed is. Ik ben op veel campings in Frankrijk geweest, maar dit overtrof tot nu toe alles. Het is een bestemming die je kiest als je eens iets anders wilt en een week of een paar dagen lekker luxe wilt genieten op een camping. Alles klopt er! Het is een echte gezinscamping, maar de luxe accommodaties die je geen stacaravans meer kunt noemen zijn ook fantastisch met z'n tweetjes. De instructeurs van de camping nemen je graag mee voor allerlei activiteiten in de buitenlucht. In de zomer kun je er klauteren langs een Via Ferrata, paragliden, mountainbiken (ook elektrisch) en makkelijke en pittige wandelingen maken. In de winter is de camping ook open en is het een topplek voor een vakantie in de sneeuw van de Vogezen.

DAG 3: NATUUR EN ACTIE BIJ LA BRESSE

Ik kan mij de overnachting op de 5-sterrencamping bij Bussang nog goed herinneren. Ik sliep er weliswaar op een camping, maar dan met het comfort van een luxe hotel. De avond ervoor had ik met mijn reisgenoten voortreffelijk gegeten in het gezellige restaurant van de camping en 's ochtends werd ik verrast met een zeer compleet ontbijt dat op het terras werd geserveerd. Er zijn slechtere manieren om de dag te beginnen. Wat mij zo enorm aansprak was de natuur en de bosrijke omgeving bij Bussang. Dat kwam mooi uit, de eerste activiteit van de derde dag zou een wandeling met een gids in deze bijzondere natuur zijn. Daarvoor moesten wij naar **La Bresse**, dat op ongeveer 25 kilometer van Bussang ligt. Bij het Bureau Montagne Hautes-Vosges in La Bresse ontmoetten wij de gids die ons mee zou nemen voor een wandeling.

ling bij de Hohneck. Je kunt in La Bresse in elk jaargetijde prachtige wandelingen maken met gecertificeerde gidsen. Deze gids nam ons mee naar het **Réserve Naturelle Frankenthal Missheimle**. Een mondvul, maar een fantastisch natuurgebied. Ik heb er in elk geval mijn ogen uitgekeken. De uitleg van de gids was leerzaam en vooral aangenaam. Hij liet ons bijvoorbeeld een stuk bos zien dat nog een oorspronkelijk oerbos was met bijzondere planten en mossen. Ik werd er verder attent op gemaakt dat wij vlak bij de boomgrens zaten. En inderdaad hielden iets verder de bomen op en stonden we op een vlakte die dit natuurgebied zo bijzonder maakt. In de verte zie je de Hohneck en bij helder weer kun je Munster zien liggen. Een prachtige plek om wandelingen te maken. Dat kan hier prima omdat er tal van wandelroutes zijn uitgezet. Je kunt zelfs helemaal naar de top van de Hohneck lopen. De gids wees op gele borden langs het wandelpad. Het zijn waarschuwborden voor de winter, want het kan er flink sneeuwen. Door de ligging wordt de sneeuw er opgestuwd en gaat over de rand naar het dal hangen. Zonder deze borden zou je te ver door kunnen lopen, in de sneeuw wegzakken en naar beneden vallen. Met sneeuw kun je hier overigens onder begeleiding van gidsen tochten maken op sneeuwschoenen. Lijkt mij leuk om eens te doen! Tijdens de wandeling vertelde de gids mij dat er veel gemzen in de omgeving leven. Niet veel later zag ik er een paar boven op een heuvel staan. De gids vertelde dat het mannetjes waren omdat ze solitair liepen. Er zit hier trouwens nog meer wild; de lynx is al er vaker gezien en er worden sporen van wolven gevonden.

LUNCH IN EEN MARCAIRE BIJ ROUTE DES CRÊTES

Na een flinke wandeling is een stevige lunch niet te versmaden en dat kan bij de **Réfuge du Sotr ** aan de Route des Crêtes. Daar kun je gezellig en goed eten. Maar wat deze r fuge zo bijzonder maakt, is dat men er volledig op is ingericht om mensen met een geestelijke of licha-



melijke beperking de tijd van hun leven te bezorgen. Naast speciale faciliteiten in de kamers heeft men ook een aantal unieke zogenaamde **Joëlettes**. Dat zijn stoelen op grote wielen, ondersteund door twee begeleiders. (Voor het evenwicht en de richting.) Hierdoor kun je ook in bergachtig gebied met mensen met een beperking de natuur in gaan. Ze zijn er ook met elektrische ondersteuning. De mensen van Réfuge du Sotré hebben een diepe indruk op mij gemaakt vanwege het mooie werk dat zij doen. Op deze manier kan men gezinnen met familieleden die een beperking hebben, toch een sportieve en onvergetelijke vakantie in de natuur van de Vogezen bieden. Overigens kan iedereen bij Réfuge du Sotré terecht voor tal van sportieve activiteiten in de omgeving van de Hohneck, of om te genieten in het restaurant. De kamers zijn ook geschikt voor wandelaars die bijvoorbeeld de GR5 door de Vogezen volgen of gewoon een paar dagen bij de Hohneck willen wandelen. Toen ik er rond het middaguur aankwam was het restaurant nog helemaal leeg. Een halfuur later waren alle tafels bezet en hing er een heel gezellige sfeer. Het eten was er prima, met vooral stevige lokale gerechten. Ik vond het een toplek om tussen de middag een hapje te eten en met een volle maag werd het langzamerhand tijd voor een uitdaging. Eentje waarvan ik nog niet helemaal zeker wist of ik 'm wel zou gaan uitvoeren.

MET **120 KILOMETER PER UUR** OVER DE **BOOMTOPPEN**

Ik schreef eerder al dat ik er spijt van had dat ik bij Lac de Pierre-Percée niet met de tokkelbaan over het meer was gegaan. Dus de volgende attractie zou ik niet aan mij voorbij laten gaan hoewel... dat was bij **La Bresse**, om precies te zijn bij Bol d'Air. Dat is een uniek attractiepark waar je ook in bijzondere locaties zoals boomhutten, cabanes of een hobbithuisje kunt overnachten. Het is een spectaculair vakantiepark waar jong en oud zich actief kan uitleven. Bungeejumpen, springen, klimmen, parapenten en... vliegen boven de boomtoppen met circa 120

kilometer per uur. Af en toe hoorde ik er boven mijn hoofd gesuis en toen ik omhoogkeek zag ik iemand aan een kabel met een enorme snelheid naar beneden vliegen. Oeps... moest ik dat ook gaan doen? Even later werd ik samen met mijn reisgenoten in een tuig gehangen en mocht ik achter in een bonkige Landrover plaatsnemen. Eerst even door de straten van La Bresse, maar al snel via een bochtige en vooral hobbelijke weg omhoog naar het startpunt van de ***Fantasticable Bol d'Air***. We zagen inmiddels allemaal wat witjes om de neus toen wij boven op het plateau van deze bijzondere attractie stonden. Ongeveer 1200 meter verderop en heel veel lager lag het eindpunt van de kabel. Om mijn enthousiasme nog iets verder te temperen hing er een bord aan een boom met de tekst: ***Nouveau Record de Monde 300 km/h***. Durfde ik met 120 kilometer per uur te vliegen naar La Bresse? Want dat zou ongeveer de snelheid zijn waarmee ik naar beneden zou suizen. De eerste van onze groep ging naar beneden. Haar armen uitspreidend en bewegend als de vleugels van een vogel vloog zij van ons weg. Nu zij ging... zou ik ook gaan. Of toch op het laatste moment maar afhaken? Die kans kreeg ik niet meer. Voor ik het wist, hing ik horizontaal boven het platform en strekte ik mijn benen tegen een steun waardoor ik als een plank aan de kabel hing. Voor de veiligheid werd nog even naar mijn gewicht en naam gevraagd. Die gegevens werden via een mobilofoon doorgegeven naar beneden. Ik bedacht mij in een flits waarom dat zou zijn. Kunnen ze mij dan makkelijker terugvinden als ik neerstort? Zodat ze weten dat ze moeten roepen: "Ruud, Ruud, waar ben je?" Voor ik het in de gaten had, werd de veiligheidspal verwijderd en binnen een seconde hing ik aan de kabel vrij in de lucht. De instructies had ik goed onthouden. Eerst de armen langs het lichaam om snelheid te maken. Dan de armen uitspreiden als een vogel. Kom je bij de boomtoppen en zie je de hut? Dan de armen strak langs het lichaam, anders raak je de takken en dat kan behoorlijk pijnlijk zijn. O ja... "Als je de eindtoren ziet, moet je niet vergeten je kin tegen je borst te drukken om te voorkomen dat je een



Kom je bij de boomtoppen en zie je de hut?

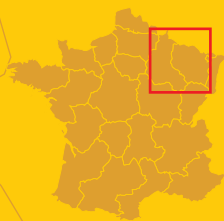
whiplash oploopt", werd op het laatste moment nog even tegen mij gezegd in gebrekkig Engels. Gelukkig kon ik mij dat nog herinneren toen ik met 120 kilometer per uur richting het dal vloog. Mijn vlucht werd een ongekende ervaring. Ik zag mensen lopen op een pad in het bos die naar mij zwaaiden. Het was een ware sensatie om met zo'n snelheid als een roofvogel door de lucht en hoog boven de bomen te vliegen. De adrenaline stroomde door mijn lichaam. Wat een kick! Ik stak mijn duim op naar de mensen op het terras van een boomhut waar ik langsvloog en even later schoot ik met een klap door de rem en stond ik weer recht-op. Het was fantasticable! Wanneer mag ik weer?



TIP

Scan de QR-code voor meer informatie.

8.



● **Metz**

● **Nancy**

Dienville

● **Bar-sur-Aube**

Martigny-les-Bains

● **Chaumont**

Gérardmer

● **Remiremont**

Ingersheim



280 KM

Meren en bossen in de Champagne-streek

De laatste keer dat ik in de Vogezen was, had ik nog geen zin om naar huis te gaan en ik besloot met Marian om er een week in het zuiden van de Champagnestreek aan vast te knopen. Bij Champagne denken de meeste mensen waarschijnlijk aan de omgeving van Reims en Épernay, waar de wijngaarden van de beroemde bubbelwijn te vinden zijn. Maar als je zuidelijker gaat, kom je bij de aantrekkelijke stad Troyes in het departement Aube. Daar ligt een fantastisch gebied met meren en bossen in het Parc naturel régional de la Forêt d'Orient.

Er waren meer redenen waarom ik eens naar deze streek wilde gaan. Jaren geleden genoten we van een heerlijk verblijf in het wijndorp Les Riceys toen wij onderweg naar Zuid-Frankrijk waren. Het werd dus langzamerhand tijd om mijn nieuwsgierigheid naar dit gebied te bevredigen en vanuit Gérardmer was het ongeveer 220 kilometer. Die afstand is makkelijk op een dag te overbruggen, dus stippelde ik een route binnendoor uit.

VIA DE **VOGEZEN** NAAR HET **LAC D'ORIENT**

Vanuit Gérardmer rij je via de D417 ten noorden van het meer naar **Remiremont**. De rit gaat over een prima weg die vooral dwars door de natuur gaat. Afwisselend door bos, dalen met weilanden en af en toe een dorp. Als je dichterbij Remiremont komt, wordt het wel wat drukker op de weg en kom je vlak voor de afslag naar Épinal over de Moezel, die hier slingerend door het landschap loopt. **Épinal** is de hoofdstad van het departement Vosges en is de eerste grotere stad waar de Moezel vanuit de bron in de Vogezen doorheen stroomt. Het stadje heeft een historisch centrum met een overdekte markthal. Daar wordt elke woensdag- en zaterdagochtend een gezellige markt gehouden. Als je Remiremont hebt bereikt, zitten de eerste 28 kilometer van de roadtrip erop. Deze plaats wordt ook wel **La porte des Hautes-Vosges** genoemd, maar je rijdt nu de Vogezen uit. Dat merk je steeds meer aan het landschap, dat naarmate je verder komt vlakker wordt. Remiremont is een leuke plaats, waar je meer dan veertig wandelingen in de fraaie natuur kunt maken. Voor mountainbikers zijn er in de directe omgeving ruim vijftien bewegwijzerde routes dwars door bos en velden. Als je met deze plaats kennis wilt maken, dan is er een wandeling door het centrum waarbij je alles ontdekt van de geschiedenis die teruggaat tot het jaar 620. Toen werd in de omgeving een klooster gesticht door twee mannen. Voor die tijd bijzonder, want het was een klooster voor mannen én vrouwen. De abdij van de dames ontwikkelde zich zo goed dat hun klooster in 819 verplaatst werd en op die plek ontstond uiteindelijk de stad.



*“Remiremont is een
leuke plaats, waar
je meer dan veertig
wandelingen in
de fraaie natuur
kunt maken.”*



BADPLAATSEN IN DE **VOGEZEN**?

Via de D3 moet je Remiremont verlaten en kom je door een streek waar diverse badplaatsen te vinden zijn, met namen zoals Plombières-les-Bains, La Vôge-les-Bains en Martigny-les-Bains. Naar die laatste plaats rij je door bos en steeds vlakker wordend landschap. De woorden **les Bains** verwijzen naar kuuroorden met thermale baden die gevoed worden door zuiver water uit de Vogezen. Al meer dan 2000 jaar staat het water van bijvoorbeeld het kuuroord **Plombières-les-Bains** bekend om de behandeling van aandoeningen zoals gewrichtspijn. Het kuuroord in deze plaats is ooit in opdracht van Napoleon III gebouwd en nog steeds in gebruik. Hier kun je op een unieke plek en in historische gebouwen even bijkomen van de stress van alledag. Uit de bron borrelt meer dan 400.000 liter heilzaam water per dag omhoog. Dat water heeft dan een temperatuur van 50 tot 80 graden en is daarmee het warmste natuurlijke water van Europa. Als je het leuk vindt, kun je in deze omgeving ook een bewegwijzerde route van 70 kilometer volgen die staat aangegeven als **Route Thermale**. Je komt dan langs de belangrijkste kuuroorden van de Vogezen, zoals Plombières-les-Bains, Bains-les-Bains, Vittel en Contrexéville. Ik volgde hier de richting van **Martigny-les-Bains**, waar het water uit de bron in 1859 officieel door de autoriteiten werd goedgekeurd om als thermaal kuurwater gebruikt te worden. Snel daarna ontwikkelde het dorp zich aan het eind van de 19e eeuw tot een mondain kuuroord met meerdere luxe hotels, een casino en overdekte winkelgalerijen. Na de Eerste en Tweede Wereldoorlog verpauperde het kuuroord en sindsdien zijn de meeste gebouwen niet meer in gebruik. Wel werd het **Pavillon des Sources** in 1996 officieel een monument en gerestaureerd. Het ligt in het fraai aangelegde Parc Thermal en is met zijn metalen constructie een bijzonder gebouw dat stamt uit 1885. Dus als je een mondain kuuroord in verval wilt zien, dan moet je bij Martigny-les-Bains de auto, camper of motor eens aan de

kant zetten. Na deze plaats kun je het best via de D429 richting Lamarche gaan en dan naar Chaumont, dat op iets meer dan 60 kilometer ligt. Hier kom je in het departement Haute-Marne en zit je niet ver van de bron van de Maas. De bron van deze rivier ligt net buiten het dorp **Pouilly-en-Bassigny**. Verderop in het boek neem ik je mee naar een paar bijzondere plekken stroomafwaarts bij de Maas in de Franse Ardennen. De Vogezen heb je nu in elk geval achter je gelaten en de route gaat verder over rustige wegen door een golvend landschap waar de hoogste pieken nog maar net de 430 meter aantippen. Maar al snel kom je niet boven de 240 meter boven zeeniveau uit.

VAN **CHAUMONT** RICHTING **DIENVILLE**

Chaumont is de hoofdstad van het departement Haute-Marne en de blikvanger van de stad is zonder twijfel het treinviaduct dat in 1855 gebouwd werd. Het is 600 meter lang en heeft 50 bogen van 50 meter. Het viaduct werd in een recordtijd gebouwd, er waren maar vijftien maanden voor nodig om 60.000 kubieke meters metselwerk te realiseren. Daarvoor waren wel 2500 arbeiders en 300 paarden nodig, die dag en nacht werkten. Op 31 augustus 1944 werd het viaduct deels verwoest, maar na de Tweede Wereldoorlog werd het onmiddellijk herbouwd om het treinverkeer te herstellen. Het monument wordt 's avonds schitterend verlicht en over de eerste verdieping kun je wandelen om met eigen ogen te zien hoe het gemaakt is. Je hebt er ook een fraai uitzicht op de omgeving. De stad Chaumont zelf is ook leuk. Als je toe bent aan een pauze of misschien wel een lunch met lekkere streekgerechten, dan zou ik zeker in het centrum een parkeerplek zoeken. Hou je van crêpes? Dan is **La crêpe s'affiche** aan de Rue Pasteur een aanrader. Ik zou ook zeker even bij het office du tourisme binnenlopen, op de Place du Général de Gaulle. Haal er dan een **plan de ville** om nog meer van de stad te weten te komen.



Je bent in Chaumont op ongeveer 60 kilometer van de eindbestemming bij de meren van het Parc naturel régional de la Forêt d'Orient. Een mondvol, maar een topbestemming om een week, of misschien wel langer, te verblijven. Het is van Chaumont naar Dienville nog maar een uurtje rijden en de weg is vooral vlak. De D619 brengt je door Bar-sur-Aube waar ik verderop op terugkom. Als je doorrijdt naar **Dienville** zit je aan de rand van een enorm bosgebied bij het Lac d'Amance. Hier vind je in de omgeving diverse campings, speciale camperplaatsen en er zijn via tal van websites leuke chambres d'hôtes, hotels en gîtes te vinden. Zeker buiten het hoogseizoen zul je weinig moeite hebben om hier een leuk adres te vinden voor een overnachting. Wat er in deze streek te beleven valt, dat lees je hierna.

HET **PARC NATUREL RÉGIONAL** **DE LA FORÊT D'ORIENT**

Op de dag dat ik besloot om via de Vogezen naar het **Lac d'Orient** te reizen en daar een week de boel te gaan verkennen, had ik nog geen accommodatie geregeld. Ik zocht op het internet naar een vakantiehuis in de buurt van Dienville, maar kon zo snel niet iets vinden wat mij aanstond. Ik zocht namelijk iets wat centraal in de bossen lag en goede toegang bood tot de fietspaden van **La Vélovoie de la Forêt d'Orient**, want dat was de belangrijkste reden dat ik met Marian naar deze streek wilde. Ik had jaren geleden namelijk eens, tijdens een meeting voor journalisten, van de directeur van het office du tourisme in Troyes gehoord dat je bij de meren van het Forêt d'Orient fantastisch kon fietsen. Ondanks deze insidertip was dat er nooit van gekomen. Nu was het een goede gelegenheid om nader kennis te maken met deze omgeving. Hoewel ik er deze keer via de Vogezen naartoe was gereden, is het vanaf Maastricht ongeveer 400 kilometer, dus ook als je er vanuit Nederland of België naartoe wilt gaan, is dat makkelijk op een dag te doen. Ik ben er wel achter gekomen dat ik een vreselijke oen ben geweest om hier nooit eerder naartoe te gaan. Gelukkig wist ik last minute een gîte te regelen in een gehucht in het hart van het Forêt d'Orient. Het bleek een prima uitvalsbasis te zijn voor wandelingen, fietstochten en roadtrips met de auto. In een week tijd ontdekten we de leukste plekken, mede dankzij handige tips van een boswachter die ons de gîte verhuurde. De eerste tip die hij mij gaf, was om naar het **Maison du Parc** te gaan, dat vind je bij de kruising van de D79 en D43 tussen Géraudot en Vendeuvre-sur-Barse. Het is inderdaad een aanrader om na aankomst eerst naar dit Maison du Parc te gaan, want ze kunnen je er alles vertellen over de omgeving, de fietsroutes en waar je het best vogels en wild kunt spotten. De meren zijn namelijk plekken waar veel trekvogels neerstrijken en in de bossen zit volgens de boswachter veel wild.

GRANDS LACS DE CHAMPAGNE

Het Parc naturel régional de la Forêt d'Orient is een beschermd natuurgebied van maar liefst 82.000 hectare. Het omvat 58 plaatsen waar niet meer dan 23.000 mensen wonen. Het is dus een dunbevolkt gebied en juist daarom is het een streek voor een onvergetelijke vakantie in de natuur. Ruim twintigduizend hectare bos vormt het groene hart van de Champagne en in elk seizoen is het er anders. Naast de uitgestrekte bossen van het Forêt d'Orient en het Forêt du Temple vind je er het Lac d'Orient, het Lac du Temple en het Lac d'Amance, drie stuwmeren die als bekken dienen voor de rivieren Seine en Aube. Door een ingenieus systeem met kanalen kan men de waterstand in deze rivieren regelen. Dus bij overvloedige regen staat het water in de meren vooral hoog en bij langere tijd van droogte en vooral na de zomer staat het water er laag. Een prima manier om de Parijzenaren droge voeten te laten houden! Toen ik er eind september 2022 was stond het water er bijzonder laag, mede door de droge zomer van dat jaar. De bossen en de meren vormen een prachtige eenheid met de bijzondere natuur en de leuke dorpen rondom de meren zijn ideale plekken om een gîte te huren. Er zijn ook tal van campings en camperplaatsen, soms zelfs direct bij de meren. Op sommige stukken van de meren mogen praktisch alle vormen van watersport beoefend worden, andere grote stukken zijn afgesloten en alleen bestemd voor vogels en natuur. Langs de oevers kun je vogels spotten, of ga op zoek naar kijkhutten, die op diverse plekken te vinden zijn. Bij de dorpen Mesnil-Saint-Père, Géraudot en Lusigny-sur-Barse liggen zelfs zandstranden om te genieten van de omgeving. In de zomermaanden is zwemmen met toezicht mogelijk en worden er tal van activiteiten georganiseerd.



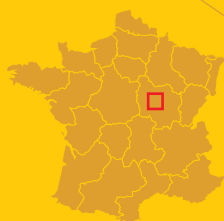
*“Ik ben er wel achter gekomen
dat ik een vreselijke oen ben
geweest om hier nooit eerder
naartoe te gaan.”*



TIP

Scan de QR-code voor meer informatie.

9.



57 KM

Fietsen langs meren en door bossen

Ik was heel benieuwd naar de mogelijkheden om in deze streek te fietsen en dat is niet tegengevallen. Integendeel, zolang je in de omgeving van de meren blijft kun je er met een gewone fiets prima uit de voeten. Heb je een e-bike? Dan kun je ook eens wat verder weg gaan en over rustige wegen heel mooie tochten maken. Kortom, een fietsgebied bij uitstek! De **Véloroie des Lacs** is een compleet bewegwijzerde fietsroute die pal langs de meren en dwars door de bossen gaat. Officieel begint deze fraaie fietsroute in de gezellige stad Troyes en kun je de 42 kilometer lange route volgen naar de meren.

Je fietst afwisselend over autovrije fietspaden, verkeersluwe wegen, soms over goed berijdbare bospaden en over de dijken langs de meren. Je zou dus in Troyes de route kunnen volgen en heen en terug de 84 kilometer op een dag kunnen afleggen. Gelukkig zijn er in alle plaatsen langs de route speciale parkeerplaatsen en kun je de fietsroute volgen waar je maar wilt. Kies ergens een verblijf in de buurt van de meren en je gaat echt een heel leuke tijd tegemoet.

OP DE FIETS **ROND LAC D'ORIENT**

De tip die ik van de vrouw van de boswachter kreeg was er een die wij met veel plezier gevolgd hebben. Dit is namelijk een heerlijke fietstocht rond het Lac d'Orient. Hoewel de afstand ongeveer 29 kilometer is, zou ik er een hele dag voor uittrekken, er valt namelijk veel te beleven en te zien. Het Maison du Parc van het Forêt d'Orient is een goed vertrekpunt, waar je ook kunt parkeren. Je kunt er direct op het fietspad vertrekken, volg de bordjes richting Mesnil-Saint-Père en het genieten kan beginnen. Na een paar kilometer kom je bij **Espace Faune de la Forêt d'Orient**. Dat is een omheind natuurpark op een landtong in het Lac d'Orient waar je dieren en wild kunt spotten op een terrein van ongeveer 89 hectare. Je kunt er herten, reeën en wilde zwijnen spotten, maar ook Europese bizon en moeflons. Verder zijn er een drietal observatieposten om wild en vogels te bekijken en via een speciaal wandelpad kom je alles te weten over de natuur van het Forêt d'Orient. De toegang is niet gratis, maar het is zeker de moeite waard om het te bezoeken. Als je verder fietst, dan kun je bij een open plek aan de kant van het meer misschien even stoppen. Er is een kleine parkeerplaats en er loopt een pad door het bos naar het meer. Hier kun je de prachtige zwarte ooievaar zien. Ik wist helemaal niet dat er zwarte ooievaars bestonden! Je kunt ze op een paar plaatsen langs het meer zien, maar volgens de boswachter is dit de plek waar je de meeste kans hebt.





MESNIL-SAINT-PÈRE

Na een paar kilometer kom je in de buurt van het dorpje **Mesnil-Saint-Père** en passeer je de 4-sterrencamping Le Lac d'Orient, waar staanplaatsen voor je eigen tent, caravan of camper en comfortabele accommodaties te huur zijn. Een prima plek om in deze streek op avontuur te gaan. Je fietst hier met een heel fraai uitzicht op het meer en de stranden bij het dorp. Bij lekker weer is het er gezellig en valt er van alles te beleven. Je kunt er bijvoorbeeld je fiets even stallen en met een waterfiets het meer op gaan, maar je kunt net zo goed een wandeling langs de oevers van het meer maken of een terrasje pikken. Toen wij er in september waren stond het water heel laag en kon je een flink stuk langs het water lopen. Op sommige plekken stond het water toen zo laag dat de wortels van de bomen blootlagen en het leek of je in een subtropisch mangrovebos liep. Heel apart! Mesnil-Saint-Père kent een geschiedenis die zeker tot de 12e eeuw teruggaat en het dorp was beroemd om de prachtige geglazuurde tegels die er gemaakt werden. De aanleg van het stuwmeer heeft echter veel veranderd. Er zijn veel vakantiewoningen bij gekomen en nieuwe bewoners herstelden het traditionele vakwerk van huizen. Nu is het vooral een dorp dat geliefd is om de haven, het mooie strand en de mogelijkheden om te fietsen en te wandelen. Wat dat laatste betreft is er een leuke manier om meer van het dorp en de omgeving te zien. Vanaf de Mairie, het gemeentehuis, kun je een wandeling volgen die bekendstaat als het **Sentier du Lapin Blanc**.



LUSIGNY-SUR-BARSE

Het volgende dorpje langs de Vélovoie des Lacs is **Lusigny-sur-Barse**. In de 19e eeuw werden er door de inwoners fraaie huizen gebouwd die karakteristiek zijn voor deze streek. Je vindt er dan ook veel bijzondere vakwerkhuisen. Als je het dorp verlaat via de fietsroute, kom je op een plek waar ik ben afgestapt en met verbazing heb staan kijken. Je passeert het kanaal dat van het meer richting de Seine gaat om daar het waterniveau te regelen. Daar vind je een kunstwerk, in het water en met het water gemaakt. Het is zo bijzonder dat je er echt even bij stil moet staan. **L'Eau** is een werk van de Duitse kunstenaar Klaus Rinke. Hij brengt met het kunstwerk een eerbetoon aan de Franse filosoof Gaston Bachelard, een inwoner van Bar-sur-Aube. Op de foto is maar een fractie te zien van hoe het er in het echt uitziet. Daarom heb ik op de website van het boek een video gezet zodat je de beweging in het water kunt zien (scan de QR-code aan het eind van dit hoofdstuk). Je kunt er ook een wandeling maken om meer te weten te komen over deze bijzondere plek. Bij Lusigny-sur-Barse ligt wat verder ook een strand met picknickplaatsen en speeltuinen. Je komt er vanzelf langs als je de fietsroute volgt.



*“Op de foto
is maar een
fractie te zien
van hoe het er
in het echt
uitziet.”*

GÉRAUDOUT

Het volgende dorp waar je komt is **Géraudout**. Maar voor je er bent, fiets je langs het meer en kom je bij het **Forêt de Larivour**. In dit bos is een wandelpad uitgezet met wit-gele markeringen en veel uitzichtpunten. Je kunt natuurlijk ook het bos en Lac d'Orient van bovenaf bekijken. En dan bedoel ik niet met een drone, maar in een mand die onder een luchtballon hangt. Daarvoor moet je verder fietsen tot je vlak bij Géraudout bent. Daar kun je met de **Montgolfière du Lac d'Orient** een onvergetelijke ballonvaart maken over het Lac d'Orient en de bossen. Ik moet eerlijkheidshalve bekennen dat ik het niet gedaan heb, want als het mandje 2 meter boven de grond hangt, krijg ik al de kriebels in mijn buik. Maar heb je geen hoogtevrees, dan lijkt mij een tocht met deze luchtballon en de ervaren crew een absolute aanrader. Het is niet goedkoop, maar je krijgt er een exclusieve vlucht voor die je nooit meer zult vergeten. Bij het dorp ligt verder een strand met genoeg parkeergelegenheid en zijn er mogelijkheden om te genieten van watersport en de natuur. In het dorp zelf ligt een monumentaal kerkje uit de 12e eeuw en je vindt er schitterende vakwerkhuisen. Voor kampeerders is er een camping met staanplaatsen en accommodaties en er is een camperplaats. De fietstocht van de véloroute gaat na Géraudout verder langs het meer en over een smalle strook met aan de ene kant het Lac d'Orient en aan de andere kant het **Lac du Temple**, dat voor het overgrote deel een beschermd natuurgebied is. Je kunt ervoor kiezen de fietsroute te volgen over de dijk langs dit meer, maar ik reed met Marian terug richting het Maison du Parc, waar de auto geparkeerd stond.

OBSERVATOIRE DU LAC D'ORIENT EN PINEY

Voor je bij het Maison du Parc bent, kom je langs een bijzondere plek en dat is het **Observatoire du Lac d'Orient**. Deze grote uitkijkpost ligt niet direct aan de weg, dus je moet de fiets hier even stallen en dan volg je het pad het bos in. Je komt aan het eind bij een grote, hoge uitkijk-

post. Absoluut de moeite waard om hiernaartoe te gaan, het is gewoon een gave plek om vogels te spotten. Je klimt een trap op om verschillende meters boven de grond over het meer uit te kunnen kijken. Het is het enige observatorium bij het Lac d'Orient en in elk seizoen is het een wereldplek om vogels te spotten. Wie weet zie je de kraanvogels die deze plek soms kiezen om te overnachten. Verder zitten er veel soorten eenden en tegen de schemering kun je misschien wel wilde zwijnen zien die op de vlakte en in het bos rondscharrelen. Er leven bij deze meren ongeveer 250 vogelsoorten die je het hele jaar kunt bekijken. Maar het hoogtepunt vindt in het najaar plaats, als er 20.000 tot 40.000 vogels bivakkeren tijdens de najaarstrek. Ook in het voorjaar tijdens het broedseizoen zijn er veel vogels te zien. Toen wij er in september waren, was het helaas rustig en waren er naast ooievaars, eenden en reigers niet veel vogels te zien. Desondanks is het een bijzondere plek. Zorg in elk geval voor een verrekijker.

Fietsen langs het Lac d'Orient is een aanrader, vooral omdat je er naast de bewegwijzerde fietsroute echt alle kanten op kunt. Wat ik zeker kan aanraden is ook eens naar het dorp **Piney** te gaan. Vanaf het Maison du Parc is het ongeveer 11 kilometer fietsen en je kunt dan het best kiezen voor de D79. Ga je met de auto? Dan kun je in het centrum vlak bij de wat plumpe kerk parkeren. Die valt meteen al op. De Église Saint-Martin is een monument dat in de 16e eeuw werd gebouwd en roerige tijden in deze streek heeft doorstaan. Als de kerk open is, moet je zeker even naar binnen gaan, want er is nog glas in lood te zien uit de 16e eeuw. In het centrum ligt een prachtige oude markthal, de Halle Ducale. Elke dinsdag wordt er een gezellige streekmarkt gehouden. Aan de overkant, aan de drukke D960, ligt een bijzonder mooi vakwerkhuis waarin het lokale hotel le Tadorne is gevestigd. Als je eens in een traditioneel hotel wilt slapen, dan is dit een adres om het uit te proberen. De ligging en de uitstraling zijn in elk geval heel bijzonder. Wil je meer weten

over slapen en eten in een Frans hotel? Dan moet je hoofdstuk 8 in mijn eerste boek *Frankrijk Binnendoor, ontdek het andere Frankrijk* er maar eens op naslaan. Piney is in elk geval een leuk dorp om te bekijken. Napoleon vond dit blijkbaar ook, want die verbleef er in de nacht van 2 februari 1814, overigens niet in le Tadorne, maar in een van de historische panden aan de overkant, waar hij zijn hoofdkwartier gevestigd had. Vanuit Piney kun je het glooiende landschap van de Champagnestreek verder verkennen. Via de D960 kun je bijvoorbeeld naar het 21 kilometer verderop liggende Troyes gaan.

TROYES MOET JE GEZIEN HEBBEN

Een stad die je in deze streek absoluut moet bezoeken is **Troyes**. Hoewel de plaats in de Tweede Wereldoorlog deels werd verwoest, is er veel te zien. Het oude centrum is prachtig gerestaureerd, authentiek en ademt de sfeer van een oude middeleeuwse stad. De panden met vakwerk geven het centrum met smalle straatjes een heel intiem karakter. Troyes staat bekend om de gebrandschilderde ramen die je dan ook in overvloed kunt zien in de kerken van de stad. Het oude centrum is inmiddels een beschermd stadsdeel van bijna 50 hectare groot en je treft er **ontelbaar veel vakwerkhuisen** aan. Het is alsof je in een openluchtmuseum loopt. En als je als een vogel boven de oude stad zou kunnen vliegen, zul je zien dat het centrum gebouwd is in de vorm van een **champagne-kurk**. Of dat toevallig is? Troyes vormt in elk geval de natuurlijke schakel tussen de wijngaarden bij Reims en de wijngaarden ten zuiden van het Forêt d'Orient. Als je deze gezellige stad gaat bezoeken, ga dan eerst naar het office du tourisme. Of bezoek de website nl.troyeslachampagne.com voor handige tips om niets van Troyes te missen. Hou je van shoppen en koopjes? Bij Troyes ligt een enorm **outletcenter** met meer dan 250 winkels. Als je uitgewinkeld bent, kun je in het centrum van de stad terecht voor een hapje en een drankje. Kook je liever voor jezelf? Je kunt elke dag van de week wel een markt in de stad vinden.

De **Marché central des Halles** aan de Rue Claude Huez is elke dag open en je vindt er meer dan dertig lokale winkeltjes met verse producten uit de streek. Specialiteiten van de streek zijn de kaas uit het dorpje Chaource, maar ook agneau de l'Aube (lamsvlees) of de heerlijke appelsap van de boomgaarden uit de omgeving. Voor de liefhebbers is er dan nog de andouillette de Troyes, de worst die gemaakt wordt van de dikke darm en de maag van een varken. En wat veel mensen niet weten, is dat het departement Aube na de Elzas de grootste producent van zuurkool is. De overdekte markt van Troyes is dus echt een plek voor lekkerbekken.

OOK LEUK, **WANDELEN** BIJ DE **TEMPELIERS**

Als je na een bezoek aan Troyes terugkeert naar het Forêt d'Orient, kan ik je aanraden om in dit uitgestrekte bosgebied te gaan wandelen. Vraag bij het eerdergenoemde Maison du Parc naar de kaartjes met wandelroutes. Er zijn meer dan vijftien uitgezette wandelingen, van kort tot lang. Sommige vertrekken bij het Maison du Parc en andere starten ergens in het immense bos, maar altijd bij een parkeerplaats. De meeste wandelingen zijn ook met bordjes aangegeven. Ik vond het gehucht **La Loge-aux-Chèvres** een goed vertrekpunt, het ligt in het hart van het bos en je kunt in de directe omgeving heel gave wandelingen maken. Een van de leukste wandelingen die ik er met Marian gemaakt heb, was het **Circuit de la fontaine aux oiseaux**, die start op de parkeerplaats van het Forêt du Temple. Het is een wandeling van ongeveer 7 kilometer die je op prachtige plekken in het bos brengt en over een oude dijk die ooit door Tempeliers gebouwd werd. Ik wist helemaal niet dat in deze streek de Tempeliers een belangrijke rol hebben gespeeld, maar daar kwam ik wel achter toen ik er wandelde. Er is namelijk vanaf dezelfde parkeerplaats nóg een route: **Sur les traces des Templiers**, met een afstand van ongeveer 5 kilometer. Onderweg staan overal grote panelen waarop de geschiedenis van de Tempeliers in dit gebied wordt verteld. De kruisridders van de Tempeliers kochten in 1255 maar liefst 1200 hectare



Domaine forestier des TEMPLIERS

Une histoire, notre trésor

Des templiers aux hospitaliers

From the Knights Templars to the Hospitallers



Portrait de Saint Bernard de Clairvaux, abbé de Clairvaux (1090-1153), l'un des fondateurs de l'Ordre du Temple.



Le commandement de la Vierge, commandement de l'Ordre du Temple, 1120-1150.

À l'origine, deux commanderies, les proches l'une de l'autre, s'important sur les terres des comtes de Brive vers 1120 :

- La commanderie de l'Hôpital, fondée par les hospitaliers de Saint-Jacques de Compostelle.
- La commanderie de la Vierge, fondée par les hospitaliers de Saint-Jacques de Compostelle.

En 1120, les deux commanderies de la Vierge et de l'Hôpital ont été réunies en une seule commanderie, celle de la Vierge et de l'Hôpital. Cette union a permis de développer une politique économique très efficace, basée sur la culture de la vigne et de la soie, et sur le commerce de ces produits.

Le roi Philippe le Bel, en quête d'absolvement et de dévotion, a décidé de donner cette commanderie à un ordre de chevaliers, les Hospitaliers de Saint-Jacques de Compostelle. Ce décret a été rendu le 13 octobre 1262, au sein d'un conseil d'État, sous la présidence du roi.

Que sont devenues les commanderies après le suppression de l'Ordre ?
Les terres de la commanderie de la Vierge ont été données à l'Ordre de Saint-Jacques de Compostelle. Les terres de la commanderie de l'Hôpital ont été données à l'Ordre de Saint-Jacques de Compostelle.



Les chevaliers du Temple, commandement de la Vierge, 1120-1150.

La destruction des temples, commandement de la Vierge, 1120-1150.



Plan de la commanderie de la Vierge, commandement de l'Ordre du Temple, 1120-1150.



Brive-la-Gaillarde, commandement de la Vierge, 1120-1150.

➤ **Troyes**
Commandement de la Vierge, 1120-1150.

➤ **Clairvaux**
Commandement de la Vierge, 1120-1150.

➤ **Poissy**
Commandement de la Vierge, 1120-1150.

➤ **Bordeaux**
Commandement de la Vierge, 1120-1150.

➤ **Moulins**
Commandement de la Vierge, 1120-1150.

➤ **Montpellier**
Commandement de la Vierge, 1120-1150.

Découvrez d'autres sites templiers de l'Aube



Brive-la-Gaillarde, commandement de la Vierge, 1120-1150.

➤ **Le site de la Vierge**
Le site de la Vierge est situé à Brive-la-Gaillarde. Il est le lieu de la commanderie de la Vierge, commandement de l'Ordre du Temple, 1120-1150.



in dit bos voor een nederzetting. Die geschiedenis ontvouwt zich voor je ogen als je de wandelroute volgt. Als je weer terugkomt bij de parkeerplaats in het bos kun je de wandeling van 7 kilometer maken. Ik zou dat zeker doen, want als je bij de dijk bent heb je een prachtig uitzicht op het Lac du Temple. Alleen toen wij er waren stond er, zover je kon kijken, geen water in. Aan het begin van de dijk staat een bijzondere vogelhut en dat is een leuke plek om even te rusten of te picknicken. Het grappige van deze hut is dat er overal luikjes zijn te openen, van hoog tot laag. Aan de kinderen is dus ook gedacht. Als je terug bent bij de parkeerplaats, kun je zien dat er nog een leuke wandeling te maken is. Die is kort en duurt ongeveer een uur. Langs de route van het **Sentier des Salamandres** lees je op panelen alles over de dieren en bomen in dit bos. Een leerzame wandeling dus! Je kunt natuurlijk ook zonder de wandelroutes op pad gaan en gewoon ergens de gele routebordjes volgen die je overal in dit gebied kunt tegenkomen. Ze wijzen altijd naar een volgend kruispunt of een splitsing van paden en de afstanden staan erop.

ONTMOETING MET DE HOUTHAKKERS

Op een dag maakten wij op de bonnefooi een wandeling van La Loge-aux-Chèvres naar het Maison du Parc, maar niet zonder problemen. Op een gegeven moment hoorden wij bomen omvallen en bleek dat men in het bos aan het werk was. Ik had wel een rood-wit lint gezien, maar dat had ik genegeerd. Niet zo slim natuurlijk... Even later was het stil in het bos en durfden we gewoon verder te gaan. Dat het stil was bleek niet zo verwonderlijk, want toen we rond het middaguur wat dieper het bos in kwamen, zaten er bij een paar grote machines vijf mannen en een vrouw aan een tafeltje met daarop sandwiches, een dampende pot koffie en... een fles rode wijn, want een lunch zonder wijn kan blijkbaar niet in Frankrijk. We groetten hen vriendelijk terwijl ze ons stomverbaasd aankeken. Ze hadden het bos toch afgezet? We raakten met elkaar in gesprek en ik vroeg of het gevaarlijk was om verder te lopen. De man die het dichtst bij mij was keek mij indringend aan terwijl Marian gevat vroeg of er wolven in het bos waren. "Non madam, seulement des arbres qui tombent", alleen bomen die vallen, antwoordde hij gevat. We lachten met elkaar en kregen een kop koffie aangeboden. Ze zouden nog een halfuurtje pauze nemen, dus als we zorgden dat we snel door zouden lopen, was er geen gevaar in het bos te dulden. Overigens is het niet altijd veilig in het bos. Vooral in het jachtseizoen, na 1 oktober, is het niet verstandig je hier in de bossen te begeven. Wil je er wandelen of fietsen, vraag dan altijd in de buurt op welke dagen gejaagd mag worden. Dan weet je dat je dán in elk geval niet het bos in moet gaan.



TIP

Scan de QR-code voor meer informatie.

10.



Roadtrip door de zuidelijke Champagne

Veel mensen gaan ervan uit dat de wijngaarden van de Champagnestreek bij Reims en Épernay liggen. Dat is ook zo, in mijn boek *LOIRE* schrijf ik er zelfs over in de roadtrip om relaxed links om Parijs naar de Loire te reizen. Maar er is nog een plek waar de wijngaarden naast een paar andere wijnen ook fraaie champagnes opleveren, en dat is in de **Côte des Bar**. Als je bij het Lac d'Orient verblijft, is het een leuk idee om er eens een dag met de auto op uit te gaan. Ik maakte er met Marian een aantrekkelijke roadtrip en kreeg van de caviste uit Parijs wat leuke adresjes om champagne te proeven en eventueel te kopen. Het vertrekpunt van de roadtrip lag in **Vendeuvre-sur-Barse**.



Tijdens ons verblijf in dit gebied haalde ik 's ochtends brood in Vendeuve-sur-Barse. De eigenaresse van de gîte had mij op het hart gedrukt vooral naar de bakker te gaan tegenover het Café de Paris. Dat had ik dus goed in mijn oren geknoopt. Zij had helemaal gelijk, hoewel ik elke ochtend wel even geduld moest hebben, er mochten bij Maison Peutat namelijk maar twee klanten tegelijk in de winkel. Dat hadden ze tijdens de coronatijd gedaan en blijkbaar beviel dat zo goed dat de bakker die regel maar op zijn deur had laten staan. Zo stond ik elke ochtend met een stel locals geduldig buiten te wachten. Soms star voor zich uit kijkend, af en toe ook in voor een babbel. Een van hen vertrouwde mij toe dat ik als toerist toch echt een keer via Dienville naar Bar-sur-Aube moest gaan, maar dan wel via de weg door de vallei van de Aube. Ik beloofde hem dat te doen en zo ontstond het idee van een roadtrip naar Dienville, Bar-sur-Aube en daarna richting de wijngaarden bij Les Riceys en Avirey-Lingey. Het werd een dagtrip van ongeveer **130 kilometer**, met veel indrukken, dankzij de wachtrij bij een heel goede bakker.

EEN JACHTHAVEN EN SCHATTEN VAN DE CHAMPAGNE

Je kunt deze roadtrip vanuit elk plaats langs de route starten, maar het leukst is het om dat in Vendeuvre-sur-Barse te doen. Als je nog moet tanken, kun je dat in het centrum bij de supermarkt bi1 doen. Ik kende deze supermarché niet, maar bi1 is een keten die vooral in landelijke gebieden in het oosten van Frankrijk voorkomt, met Avalon in de Bourgogne als basis. Deze supermarkten onderscheiden zich met verse en seizoensgebonden producten van lokale producenten. Ik was aangenaam verrast door de kwaliteit en het fijne assortiment en deed er regelmatig boodschappen. Ik ging eens op een regenachtige ochtend boodschappen doen en tankte meteen wat benzine bij het overdekte tankstation ernaast. Nou ja, overdekt... Ik stond droog, maar aan de andere kant stond een man te tanken, die met gevoel voor humor zei: "Il pleut ici", wijzend op een groot gat in het dak boven zijn hoofd. Waarop ik gevat antwoordde: "Pas ici!" Hij vroeg waar ik vandaan kwam en wat mijn plan voor de dag was. Ik legde hem uit dat ik een dagtrip wilde maken in de omgeving. Hij wenste mij veel plezier en voor hij instapte riep hij nog iets waaruit ik opmaakte dat ik absoluut de kerk in Dienville moest bekijken als die open was.

Dat kwam goed uit, het was immers al onze bedoeling om naar **Dienville** te rijden, dat bij het Lac d'Amance ligt. Dit meer is net als de andere twee in dit gebied een reservoir, maar dan voor de rivier de Aube. De rit naar Dienville gaat ongeveer 15 kilometer over de D443 en een kwartiertje later kom je bij de plezierhaven aan het meer waar je kunt parkeren op een grote parkeerplaats. Heb je een camper? Dan is er bij de haven een ruime camperplaats. Liefhebbers van watersport kunnen hier hun hart ophalen, want dit is de plek waar alle vormen van watersport zijn te beoefenen. Bij het kantoor van de havenmeester, de capitainerie, liggen een paar restaurants en je kunt er langs de haven

wandelen. Of via het fietspad, dat aansluit op de Vélovoie des Lacs, een fietstocht in de omgeving maken. Wil je hier fietsen of e-biken, dan is dit een prima plek om je auto te parkeren. Let wel op als je de fietsen op een dakdrager hebt, de ingang heeft namelijk een beperkte doorrijhoogte voor personenauto's.

HET **KERKJE** VAN **DIENVILLE**

Vanaf de capitainerie is het ongeveer 5 minuten lopen naar het dorp. Op de rotonde bij de haven kun je in de verte al de toren van het kerkje zien. Na de opmerking van de man bij het tankstation was ik benieuwd wat er te zien zou zijn. Als je ernaartoe loopt, kom je bij de brug over de rivier de Aube en aan de overkant doemt de kerktoeren met een half rond dak en een torenspits op. Als je de kerk in wilt, moet je er links omheen lopen en de ingang aan de zijkant nemen. Even later sta je in een compleet museum. ***L'église Saint-Quentin de Dienville*** ontstond rond 1500 en uiteindelijk werd in 1784 de vreemd ogende toren gebouwd. De originele glas-in-loodramen stammen uit de 16e eeuw en zijn gemaakt door de beroemde glazeniers uit Troyes. Rechts in een nis staan vitrines waar men kerk- en kunstschaten uit kerken in de omgeving heeft ondergebracht omdat het praktischer en veiliger is dan ze in de afzonderlijke dorpskerken te bewaren. De meeste stukken die je er kunt zien zijn officieel historisch erfgoed. De kerk zelf is ook prachtig, met veel licht. Dus als je in de buurt van Dienville bent, volg dan net als ik de tip van de man bij het tankstation op. Achter de kerk ligt trouwens een fraaie oude markthal die dankzij Koning Frans I in 1530 deze plaats het recht gaf om vier jaarmarkten en een wekelijkse markt te houden. De weekmarkt kun je nog steeds op dinsdagochtend bezoeken.

DOOR HET **DAL** VAN **DE AUBE**

De volgende bestemming is het 20 kilometer verderop gelegen ***Bar-sur-Aube***. Daar kom je op twee manieren. Ben je met een grote camper





***Het was een perfect
gegaarde entrecôte!***

of caravan, dan kun je het best via de D396 rijden. Niks mis mee, want je rijdt 20 kilometer door een relatief vlak en rustig landschap. Veel leuker is het echter in Dienville bij de brug over de rivier naar rechts te gaan en de **D46** te volgen, een rustige en smalle weg die dwars door het dal van de rivier de Aube loopt. De omgeving is aantrekkelijk en de tip die ik kreeg in de wachtrij bij de bakker in Vendeuvre-sur-Barse was echt de moeite waard. Het eerste stuk tot het dorpje Unienville gaat grotendeels langs landerijen en links van een bomenrij stroomt de rivier de Aube. Na Dolancourt blijft de weg de meanders van de rivier volgen, kom je door stukken bos en wordt het landschap heuvelachtiger. Bij Bar-sur-Aube kom je uiteindelijk bij de brug uit en kun je een plekje zoeken om te parkeren. Ik deed dat door na de brug linksaf te gaan en ergens aan het eind van de Boulevard Victor Hugo te parkeren. **Bar-sur-Aube** is een middeleeuwse plaats waar het een en ander te zien en te doen is. Het best kun je in de slenterstand gaan en op je gemak door de straatjes en steegjes wandelen. Je zult veel oude panden met vakwerk zien en het gemeentehuis is een plaatje om te zien. Ook vind je er een overdekte markthal en elke zaterdagochtend is er in het centrum een gezellige markt. Er zijn diverse wandelingen uitgezet en langs de rivier flaneren is ook heel leuk. Bij het office du tourisme hebben ze alle informatie over activiteiten in de omgeving. Je kunt bijvoorbeeld een kano-tocht op de Aube maken, en omdat Bar-sur-Aube tegen de uitlopers ligt van de Côte des Bar, kun je in het stadje en omgeving kennismaken met de champagnes uit dit deel van Champagne-Ardenne.

LUNCH IN BAR-SUR-AUBE

Toen ik met Marian eind september in Bar-sur-Aube was, en ook nog op een maandagochtend, viel er niet veel te beleven. De meeste restaurants waren dicht, toch wilden we rond het middaguur ergens iets eten. Vlak bij de Mairie, het gemeentehuis, sprak ik iemand aan of hij een restaurant wist dat open was. Hij wees richting de Boulevard Victor Hugo en noemde ***L'instant baralbin*** als een goede plek voor de lunch. Aangezien het richting de geparkeerde auto was, liepen we die kant op en kwam ik erachter dat we er straal aan voorbij waren gelopen toen we naar het centrum gingen. Het zat er aardig vol en hoewel het wat kaal en licht aandeed, werden wij allervriendelijkst ontvangen en kregen wij een tafeltje tussen een Franse familie met kinderen en zes mannen in een blauwe overal die elk een glas bier en een bord met een flinke lap vlees voor zich hadden staan. We kregen de kaart en net als de mannen naast ons bestelde ik een glas bier. Marian hield het bij water en even later stonden onze gerechten op tafel. Marian koos voor een omelet, maar ik wilde net als de mannen naast ons ook wel zo'n lap vlees. Het was een perfect gegaarde entrecote, met een bakje gegratineerde aardappels en een bakje met bospaddelstoelen in een verrukkelijke saus. Terwijl ik dit aan het schrijven ben, loopt het water mij weer in de mond. Anderhalf uur later rekende ik af bij de eigenaresse en maakte haar een compliment voor het eten, waarna zij mij een visitekaartje gaf en mij wees op de tekst: "Les bons petits plats de nos grands-mères", dus: "de goede kleine gerechten van onze grootmoeders".

*“Les bons petits plats
de nos grands-mères”*

L'AUBE À VÉLO EN WIJNGAARDEN

Na Bar-sur-Aube is het een aanrader om de wijngaarden van de Côte des Bar in te rijden. Bijvoorbeeld eerst richting **Bergères** en vervolgens naar Essoyes. Een prachtige rit over een rustige en gestaag stijgende weg die dwars door de wijngaarden gaat. Er zijn genoeg plekken om even te stoppen en te genieten van het uitzicht. Je rijdt er het dal van de Aube uit en al snel zit je een paar honderd meter hoger. Je kunt in deze omgeving ook op de fiets of e-bike stappen, maar je moet dus wel met heuvels, klimmen en dalen rekening houden. Al met al is het echt een streek om te fietsen, in het departement Aube zijn meer dan twintig fietsroutes uitgezet. Het zijn 'rondjes' tussen de 20 en 80 kilometer. Er is een speciale kaart, **L'Aube à Vélo**, verkrijgbaar bij elk office du tourisme in deze streek waar de fietsroutes op staan. De routes hebben allemaal een thema dat specifiek voor de streek is. Een goede manier om nog meer te zien en te ontdekken.

De Côte des Bar is een van de twee wijngebieden van de Champagne-streek. De andere is de Côte des Blancs bij Reims. Dat is ook meteen de meest bekende, en wanneer men het over de Champagnestreek heeft, wordt meestal die streek bedoeld. Daar kom ik verderop op terug. Maar hier, ten zuiden van het Forêt d'Orient, ligt dus de **Côte des Bar**, een streek waar ook uitstekende champagnes worden gemaakt. Het wijngebied strekt zich grofweg uit tussen Bar-sur-Aube en Bar-sur-Seine en de wijngaarden worden regelmatig onderbroken door bossen. Naast fietsen kun je hier ook wandelingen maken in een heuvelachtig landschap met veel variatie. Dat maakt deze roadtrip ook zo leuk, want bij elke bocht en heuvel is het een verrassing wat je te zien krijgt. Stop gewoon eens ergens, parkeer de auto en kijk of je een bordje ziet voor een wandeling. Er zijn in de streek tal van bewegwijzerde wandelingen uitgezet, dus ook voor wandelaars zijn hier allerlei mogelijkheden om van de omgeving te genieten.



HET **DORP** VAN EEN **BEROEMDE SCHILDER**

De rit door de heuvels met wijngaarden en bossen vanaf Bar-sur-Aube brengt je uiteindelijk na 32 kilometer bij het dorpje **Essoyes**. Als je daar stopt, zul je er geen spijt van krijgen. Het dorp wordt doorkruist door de rivier de Ource en links voor de brug kun je parkeren. Dit is het dorp van de beroemde schilder **Auguste Renoir**. Bij de parkeerplaats kun je meteen naar het office du tourisme waar je alles te weten kunt komen over Renoir en zijn leven in het dorp. Er is een leuke wandeling uitgezet waarmee je in de voetsporen van de schilder Essoyes kunt verkennen. Renoir woonde er niet het hele jaar, maar bracht er vooral de zomermaanden door. De wandeling brengt je langs alle plekjes die voor de schilder iets bijzonders hebben betekend, zoals het huis van Gabriëlle, de dorpsschone die zijn muze werd en voor tal van zijn schilderijen model stond. Ook het riviertje de Ource inspireerde Renoir meermaals en daar kan ik mij alles bij voorstellen. Wat je vooral in Essoyes moet doen, is regelmatig van de wandelroute afwijken, dan zie je nog meer bijzondere plekjes in dit dorp. Als je meer over het leven van Renoir te weten wilt komen, kan dat in **Espace Renoir** bij het office du tourisme, maar ook halverwege de wandeling in het huis dat Renoir in 1896 kocht. Hij bouwde er in de tuin een atelier en je kunt zien hoe hij er leefde en in zijn atelier schilderde. Bij Essoyes zijn een viertal bewegwijzerde wandelingen in de omgeving uitgezet die variëren van 3 tot 14 kilometer. Dus van een bezoek aan Essoyes en omgeving kun je ook een leuke dagtocht maken. In de zomermaanden is het dorp wel een toeristische trekpleister en dat weet de horeca in het dorp ook. Voor een lunch of diner kun je dan misschien beter uitwijken naar een dorp in de buurt. Wat dat betreft kan ik het 18 kilometer verderop gelegen wijndorp Les Riceys aanbevelen.

EEN **PAAR BEROEMDE WIJNDORPEN**

Als je Essoyes via de D70 verlaat, kun je deze weg volgen naar **Les Riceys**. De weg klimt al snel door een bos omhoog en als je bijna op

het hoogste punt bent en het bos uit rijdt ontvouwt zich na een scherpe bocht een uitzicht op de wijngaarden. Dit zijn de wijngaarden van de Côte des Bar, waar ongeveer 25% van de totale productie van champagne vandaan komt. Bij het wijndorp **Gyé-sur-Seine** steek je de Seine over en een paar kilometer verder kom je dan bij Les Riceys. Dat is trouwens een beetje vreemd dorp, want het bestaat uit drie kernen: Ricey-Bas, Ricey-Haute-Rive en Ricey-Haut. Ooit waren het zelfstandige dorpen en daardoor zijn er nu drie kerken die zelfs alle drie een historisch monument zijn. De meeste wijnboeren in Les Riceys maken de **Rosé des Riceys**, een rosé die alleen hier gemaakt wordt. Daarmee onderscheidt het dorp zich meteen van alle andere wijndorpen in de Champagne-streek. Deze rosé wordt alleen gemaakt in goede en vooral zonnige jaren en kan dan drie tot tien jaar worden bewaard. Naast de rosé wordt er in het dorp ook champagne gemaakt en die doet absoluut niet onder voor de beroemde champagnes in de noordelijker gelegen Côte des Blancs.

Ik bewaar mooie herinneringen aan Les Riceys, want een aantal jaren geleden wilde ik Marian verrassen met een leuk weekend en boekte een kamer in **Hôtel Le Magny**. Daar hebben we geen moment spijt van gehad, want naast comfortabele kamers heeft het hotel een voortreffelijk restaurant. Door de ligging wandel je vanuit het hotel zo de wijngaarden in. Dus voor het diner nog even wandelen en na het diner kun je zo je bed in rollen. Les Riceys is naast een leuk dorp ook een prima uitvalsbasis om in de omgeving meer te zien en wandelingen of fietstochten te maken. Als je hier wilt gaan fietsen, moet je wel rekening houden met pittige hellingen. Heb je een e-bike of een goede conditie, dan is het een topidee om hier eens naartoe te gaan. De roadtrip gaat na dit wijndorp door naar het iets verder gelegen **Avirey-Lingey**, waar meerdere goede wijndomeinen liggen. Je kunt de roadtrip afmaken door na dit wijndorp een paar kilometer verderop via de D443 naar **Bar-sur-Seine** te rijden. Dat is een gezellig dorp dat door een rijk verleden in de 16e en

17e eeuw een fraaie oude kern heeft. Net zoals in veel plaatsen in deze streek vind je hier ook oude vakwerkhuisen. Als je net als ik kunt genieten van het licht door gebrandschilderde ramen, dan zijn de originele glas-in-loodramen in de **Église Saint-Étienne** een aanrader. Wandel vervolgens over de Promenade du Croc Ferrand langs de Seine of klim naar de Tour de l'Horloge om bij de ruïnes van het kasteel over Bar-sur-Seine uit te kijken. Om terug te keren in Vendeuvre-sur-Barse hoef je alleen maar de D443 te blijven volgen, een rit die al snel door een agrarische streek gaat. Met deze roadtrip van ruim 132 kilometer maak je kennis met een mooi gedeelte van de zuidelijke Champagnestreek. Maar er valt nog veel meer te beleven en omdat de streek niet ver van Nederland en België ligt, is het een ideale bestemming om er een lang weekend of wat langer te verblijven. Dat hoeft echt niet alleen maar in de zomer. Sterker nog, ik zou er gewoon in het voorjaar als het er lekker weer is naartoe gaan. Ook het najaar is een prima tijd, en als je wilt genieten van de kleuren van de herfst, dan is de periode na de druivenpluk een aanrader. Dan veranderen de bomen en wijngaarden in de fraaiste kleuren.

*“Met deze roadtrip van ruim
132 kilometer maak je kennis met een
mooi gedeelte van de zuidelijke
Champagnestreek.”*



TIP

Scan de QR-code voor meer informatie.



Champagne proeven en kopen?

Ik heb van de caviste uit Parijs een paar leuke en vooral lekkere adresjes gekregen waar je op een relaxte manier kunt proeven en kopen. Het kan zijn dat je bij sommige adressen vooraf een afspraak moet inplannen. Dat is eigenlijk altijd aan te raden, want dan weet je zeker dat men tijd voor je heeft. Ook moet je niet verbaasd zijn als er gevraagd wordt om per persoon een bedrag voor de proeverij te betalen. Meestal wordt dit in mindering gebracht als je besluit om champagne of wijn te kopen.

Elise Dechannes in Gyé-sur-Seine



Een prima selectie champagnes die allemaal heel verfijnd zijn. Biologisch, maar puur en de prijzen rijzen er niet de pan uit, dus gewoon uitproberen als je in de buurt bent.

**22 RUE DE LA NATION,
10250 GYÉ-SUR-SEINE
+33 351 632 036**

Olivier Horiot in Ricey Bas



Een domein dat wat exclusiever dan gemiddeld is, maar waar heel goede wijnen en champagnes worden gemaakt.

**25 RUE DE BISE,
10340 RICEY BAS
+33 325 293 216**

Dosnon in Avirey-Lingey



Hier worden echt heel goede champagnes gemaakt die biologisch verbouwd worden op 2,15 hectare. Alle wijnen en champagnes bij dit domein zijn goed en vaak met een lagering op eikenhouten vaten uit Meursault. Kleinschalig, maar geweldig in kwaliteit.

**4 RUE DU BAS DE LINGEY,
10340 AVIREY-LINGEY
+33 325 291 924**

Serge Mathieu in Avirey-Lingey



Hier worden makkelijk toegankelijke champagnes gemaakt in een fruitige en soepele stijl. Ze zijn heel goed drinkbaar en erg zacht qua prijs.

**6 RUE DES VIGNES,
10340 AVIREY-LINGEY
+33 325 293 258**

11



Rocroi

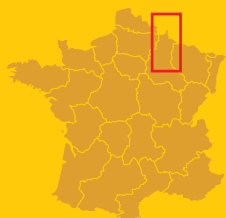
Monthermé

Charleville-Mézières

Signy-l'Abbaye

Reims

Épernay



Troyes

Vendeuvre-sur-Barse



303 KM

Het noorden van Champagne- Ardenne

De streek bij het Parc naturel régional de la Forêt d'Orient en de zuidelijke wijngaarden van de Champagnestreek hebben mij verbaasd door de afwisseling van de natuur met de meren, bossen en wijngaarden. Wat mij bijzonder aansprak waren de talloze mogelijkheden om er te fietsen en te wandelen. Het is echt een streek om eens wat vaker naartoe te gaan en beetje bij beetje steeds meer te ontdekken. In dit hoofdstuk laat ik je kennismaken met mijn ervaringen in het noorden van de regio en de Franse Ardennen in het bijzonder.

Je kunt vanuit de streek bij het Forêt d'Orient snel naar het noorden via de Autoroute A26, die van Troyes naar Reims gaat. Maar als je de tijd hebt, kun je ervoor kiezen om relaxed binnendoor te gaan. Na ongeveer 130 kilometer ben je bij de wijngaarden van de **Côte des Blancs**, het wijngebied ten zuiden van Reims en Épernay. De wijngaarden bij Épernay zijn net als de wijngaarden in het zuiden van de Champagne-Ardenne een leuke bestemming voor een korte vakantie of een lang weekend. De rit ernaartoe gaat vooral over rustige binnenwegen en grotendeels door een agrarisch en vlak gebied, maar na ongeveer 100 kilometer bereik je de wijngaarden van de Côte des Blancs. Omdat de afstand vanaf de meren bij het Forêt d'Orient niet zo groot is, kun je overwegen eerst nog even naar de gezellige stad Troyes te gaan en dan binnendoor richting Reims of Épernay.

DE **WIJNGAARDEN** VAN DE **CÔTE DES BLANCS**

Épernay is voor velen synoniem aan champagne. Dat kan ook bijna niet anders, want hier zijn veel bekende champagnehuizen gevestigd. Er is zelfs een heuse Avenue de Champagne, die vooral bij toeristen erg populair is. Je vindt er bedrijven zoals Moët & Chandon, Mercier en Castellane. Het zijn producenten van champagne met wijnkelders waar je versteld zult staan van de enorme omvang en de schier ontelbare flessen champagne die er zijn opgeslagen. Onder het stadje liggen uitgegraven gangen met meer dan 110 kilometer aan wijnkelders. De echte schat van Épernay ligt dus onder de grond en een bezoek aan de kelders is dan ook voor velen een bijzonder uitstapje. Aan het champagnehuis Mercier kleeft trouwens een bijzonder verhaal. Oprichter Eugène Mercier liet een enorm wijnvat maken met de inhoud van 200.000 flessen champagne. Dat deed hij ter ere van de Wereldtentoonstelling in Parijs en in 1889 werd dit immense vat op een kar met 24 ossen en 18 trekpaarden naar Parijs vervoerd. Dat duurde 20 dagen en onderweg moesten bruggen extra versterkt worden, want het vat woog maar liefst 20 ton. Het is daarna ook weer teruggekomen en je kunt het nu in het pand van Mercier bewonderen.





REIMS EN CHAMPAGNE

Vanuit Épernay is het nog geen 30 kilometer naar Reims, die stad zou ik dan ook zeker bezoeken. De rit ernaartoe gaat het best via de D951, je rijdt dan dwars door het natuurgebied van het ***Parc naturel régional de la Montagne de Reims***. Eigenlijk ook weer zo'n fraai stuk natuur waar je gewoon eens een paar dagen zou moeten doorbrengen. Als je naar Reims gaat via deze route, dan kom je door het hart van het natuurpark dat vooral uit bos bestaat. Op het hoogste punt zit je ongeveer op 288 meter en in de bossen zijn tal van wandelroutes uitgezet, maar je kunt er ook fietsen. Zoek je een uitdaging? Dan zijn er aantrekkelijke parcoursen om te mountainbiken. Als je door het bosrijke gebied heen bent, daal je via de wijngaarden die op het noorden liggen af naar Reims. Ik vind het telkens weer een bijzondere stad en misschien komt dat wel door de enorme kathedraal. Het is een van de grootste van Frankrijk en de enige kathedraal waar een lachende engel over waakt. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de kathedraal getroffen door een bombardement en raakte in brand waardoor er veel werd vernietigd. Door een zorgvuldige restauratie kon de oude luister hersteld worden. In Reims vind je ook veel beroemde champagnehuizen, zoals Taittinger, Veuve Clicquot, Ruinart, Mumm en Pommery, dus ook hier kun je champagne proeven en kopen. Dat proeven kun je natuurlijk ook in het centrum in een leuk café of een bar à vin te doen. Een historische plek is daarvoor het ***Café du Palais*** in het centrum. Je zit er in een traditioneel café met een fraai art-deco-interieur en een lunch op deze plek kan natuurlijk niet zonder een glas champagne. Reims is een stad om te slenteren, te flaneren en – voor de liefhebbers – om te shoppen. Wil je meer weten over de historie en de binnenstad, dan is een plan de ville van het office du tourisme aan te bevelen, zodat je een stadswandeling kunt maken langs de meeste bezienswaardigheden.

Nog wat champagnetips

Champagne heeft voor velen een magische klank. De bubbelwijn wordt echter vooral bij feestelijke gelegenheden gedronken. Dat kan, maar champagne is een wijn, weliswaar met bubbels, die echt niet hoeft te blijven liggen tot een feestje. Champagne kun je altijd drinken. Zelfs bij een chic ontbijt, bijvoorbeeld op zondagmorgen, met een beetje zalm. Ik kom er mijn bed niet voor uit, maar blijf er juist in liggen. In Frankrijk wordt een fles champagne vaak geopend om als aperitief te drinken. Het is geen goedkope wijn, maar toch kun je voor een heel goede prijs een prima of zelfs uitstekende fles champagne op de kop tikken. Hoe?

Naast de beroemde wijnhuizen zijn er in de Côte des Blancs ook veel kleinere wijnhuizen en lokale wijnboeren, en misschien is het wel veel leuker om daarnaar op zoek te gaan. Vraag bijvoorbeeld bij een local naar een goed adresje waar hij of zij champagne koopt. Maak een autorit door de wijngaarden, ga er wandelen of fietsen en je geniet meteen van de omgeving en de natuur. Stop gewoon ergens bij een lokale wijnboer om te proeven en als je niet weet waar je moet zijn, dan kun je het volgende eens proberen. Als je van champagne houdt en je drinkt het bij je favoriete restaurant, vraag dan naar de naam van de wijnboer en in welke plaats hij zit. Ik vraag in een restaurant altijd of ik een foto van het etiket mag maken. Dan heb je meteen het belangrijkste wat je wilt weten. Daarna kun je de naam en het adres even googelen en je hebt een leuk adresje om te bezoeken. Om het je nog makkelijker te maken, heb ik de caviste uit Parijs gevraagd naar adressen en zijn bevindingen voor een paar goede wijndomeinen waar hij inkoopt voor hun wijnwinkel in Parijs. Door bij een lokale wijnboer te gaan proeven en zijn verhaal te horen, zul je thuis extra genieten van de wijn of champagne, omdat je herinnerd wordt aan de proeverij. En dat is ook wat waard!

Jean-Marc Sélèque in Pierry



Jean-Marc maakt met veel passie en precisie een topselectie champagnes. De assemblages zijn complex en verfijnd en zijn percelen met wijngaarden zijn enkele van de mooiste in de Champagnestreek.

**9 ALLÉE DE LA VIEILLE FERME,
51530 PIERRY
+33 326 552 715**

Pascal Doquet in Vertus



Alle wijnen zijn hier volgens de caviste gewoon fantastisch. Ze laten bij dit domein de champagnes lang ouder worden in de kelders, waardoor ze een ongekennde complexiteit bereiken. Exclusiever, maar zeer zeker de moeite waard.

**44 CHEM. DU MOULIN
DE LA CENSE BIZET,
51130 BLANCS-COTEAUX
+33 326 521 650**

Gimonnet-Gonet in Le Mesnil-sur-Oger



De Blanc de Blancs Grand Cru bij dit domein is geweldig en voor de maatstaven voor top-champagnes relatief goed betaalbaar. Zeker gelet op de kwaliteit en de finesse van de hier gemaakte champagnes.

**39 GRANDE RUE,
51190 LE MESNIL-SUR-OGER
+33 982 299 315**

Champagne Lacourte-Godbillon in Écueil



Richard en Geraldine hebben hun domein in nog geen tien jaar tot een topdomein uitgebouwd. De wijnbouw is er biodynamisch en de caviste uit Parijs verwacht dat het domein over een paar jaar tot de absolute top van de Champagne-streek zal behoren. Het zijn stuk voor stuk integere wijnen met complexiteit en diepgang en een perfecte weerspiegeling van het unieke terroir (de ondergrond) in Écueil.

**16 RUE DES AILLYS,
51500 ÉCUEIL
+33 326 497 475**



DE FRANSE ARDENNEN

Aan de Franse Ardennen bewaar ik bijzondere herinneringen. Om de een of andere reden denken veel mensen uit de Lage Landen helemaal niet aan de Franse Ardennen voor een vakantie in Frankrijk. Ik ook niet, maar door er vier dagen te gaan wandelen ben ik erachter gekomen dat het een mooie bestemming is voor een actieve vakantie. Vanuit Reims terug richting Nederland neem ik je mee naar een paar plekken in de Franse Ardennen om je een idee te geven wat er allemaal te beleven valt.

Signy-l'Abbaye bijvoorbeeld is een leuk dorp in de uitlopers van de Franse Ardennen. Als je er de borden la Vénerie volgt, kom je bij een parkeerplaats met een groot informatiebord waar allerlei wandelingen op staan, zoals een wandeling naar de bron van de Pichelotte in het uitgestrekte bos bij het dorp. Het is een pittige wandeling van 11 kilometer die niet voor elke wandelaar geschikt is en je moet zeker zorgen dat je goede wandelschoenen hebt. Er is gelukkig genoeg keus in de omgeving en ik volgde met drie ervaren wandelaars route 57, met een groene bewegwijzering. De wandelingen staan met kleuren aangegeven en gaan grotendeels door het **Forêt Domaniale de Signy-l'Abbaye**. Vooral de stukken door het bos zijn fraai. Maar zoals meestal in Frankrijk moet je ondanks de bewegwijzering toch goed blijven opletten. Ondanks dat ik er met ervaren wandelaars liep, gingen wij ergens in de fout omdat we al kletsend een paaltje misten. Je kunt in deze omgeving ook goed fietsen over rustige en landelijke wegen. Het is er wel heuvelachtig, maar heb je een e-bike? Dan mag dat geen problemen opleveren.



PICKNICK BIJ EEN OUDE MARKTHAL

In het centrum van Signy-l'Abbaye ligt een *oude markthal*. Na de wandeling bij het dorp wilden wij onze lunchpakketten nuttigen en de markthal leek ons daarvoor wel een geschikte plek. Wij hadden 's morgens voor vertrek ergens een lunchpakket ingeslagen met onder meer een bakje pastasalade. Toen een van mijn medewandelaars zijn rugzak opende, klonk er een hevige vloek. Bij de tweede ook, bij de derde eveneens en toen was ik aan de beurt. Oeps! Het bakje met pastasalade was afgedekt met folie. En die was bij ons kapotgegaan. In de ene rugzak een ravage, in de andere rugzak gelukkig iets minder. Wat nog bruikbaar en eetbaar was, werd gered. De rest werd in de lokale prullenbak gekieperd. Het was een ware goudschat voor de eerste de beste zwerver die er langs zou komen, inclusief zilverkleurig plastic bestek. De terugtocht richting de parkeerplaats via het dorp en de weilanden was makkelijk, maar wel leuk. Eenmaal bij de auto hadden wij toch allemaal hetzelfde gevoel: 10 kilometer, was dat het? Wij wilden meer! Een blik op het bord toonde dat er vlakbij een klein dorp lag met een sentier découverte van een kilometer of zes. Het lag bij **Dommercy**, vlak bij Château de Montaubois, waar wij de nacht zouden doorbrengen.

Na een paar kilometer kwamen wij bij het dorp en parkeerden bij de kerk. Toen wij uitstapten stonden we voor een huis dat flink werd verbouwd. Nieuwsgierig gluurden we door de deur en vroegen ons af of er nog iets van te maken viel. Er kwam een vrouw naar buiten, die ons vriendelijk groette. Zij babbelde er lustig op los en vertelde dat ze binnenschippers waren geweest die ook regelmatig in Nederland kwamen, maar nu de vaste wal hadden gekozen in de streek waar ze vandaan kwamen. Haar man kwam erbij en vertelde dat hij de haven van Stein goed kende nadat ik verteld had dat ik er woon. Het schip hadden zij verkocht. Geholpen door vrienden en familie werd van het pand een groot woonhuis gemaakt. Als eerste hadden zij op de verdieping een

slaapkamer gemaakt zodat zij er konden wonen. Niet veel later stonden wij met z'n allen achter in de tuin, en met een kop koffie in onze hand keken wij uit over de omgeving waar we even later een leuke wandeling zouden maken. Het werd nummer 63, het ***Sentier découverte de la Crête des Charrières***, een rondje van 6 kilometer waarin je op een leerzame manier meer te weten komt over de flora en fauna van het Forêt Domaniale de Signy-l'Abbaye.

EEN BIJZONDER KASTEEL

Vlak bij Dommery ligt het ***Château de Montaubois***. Een paar jaar geleden kon je een hotelkamer met ontbijt boeken, maar de eigenaar vertelde mij toen al dat hij andere plannen had. Het kasteel is het levenswerk van Jean-François Monteil en zijn vrouw Elisabeth. Zij kochten de bouwval van wat eens een kasteel was dat na de Franse Revolutie in 1789 werd gebouwd met de materialen van de oude abdij van Signy. Aan het eind van de Tweede Wereldoorlog was George Smith Patton jr. de bewoner die er zijn hoofdkwartier had ingericht. Hij was de Amerikaanse generaal die in 1944 vanuit dit kasteel met het Ardennen-offensief de ondergang van de Duitsers inluidde. Daarna raakte het kasteel in verval. Monteil en zijn vrouw hebben het eigenhandig gerestaureerd en maakten er een hotel met feestzalen van. Bij binnenkomst word je overdonderd door indrukwekkende schilderijen die origineel lijken, maar door hedendaagse kunstenaars zijn gemaakt. De kamers zien er bijzonder uit, met muurschilderingen of prachtig beschilderde plafonds. In de loop der tijden heb ik veel gezien en meegemaakt in Frankrijk, maar dit slaat tot nu toe alles. Het hotel was tot een paar jaar alleen geopend van april tot oktober omdat het te duur was om het in de wintermaanden in zijn geheel te verwarmen. Nu is het geen hotel meer, maar een locatie waar bruiloften en partijen worden gehouden voor tot wel tweehonderd mensen. Links van het originele kasteel is in dezelfde stijl een feestzaal gebouwd die je doet denken aan Versailles. Er is zelfs



een heuse kapel met een fabelachtige inrichting waarvan sommige details, zoals de deur, uit Nederland komen. Al met al een bijzondere locatie en leuk om eens te zien. Jammer dat het geen hotel meer is, maar voor een overnachting in de buurt is de **Auberge de l'Abbaye** in Signy-l'Abbaye een goede keus. In het restaurant hebben wij namelijk uitstekend gegeten en een heel gezellige avond gehad. Het bijzondere aan deze accommodatie is dat er gerechten op tafel komen van de eigen boerderij. Als je hier een kamer boekt, kun je na het diner zo je bed in. Daarnaast is de omgeving gewoon heel leuk om er te wandelen of fietsen.

CHARLEVILLE-MÉZIÈRES

Nog wat noordelijker in de Franse Ardennen ligt de bijzondere stad **Charleville-Mézières**. Een plaats die meer dan de moeite waard is om er te stoppen en wat langer te blijven. Als je de auto in het centrum parkeert, sta je een paar minuten later op de schitterende

“Het is een bijzonder museum dat de moeite waard is.”



Place Ducale, het kloppend hart van Charleville-Mézières. Vooral als het zonnetje schijnt is het alsof de fantastische gevels goudgeel oplichten. Betoverend mooi en het beste advies dat ik je kan geven is een plekje op een terras te zoeken. Ik kreeg er bijna geen genoeg van en bleef maar om mij heen kijken. Het terras van **Les Arcades** is wat dat betreft een aanrader. Het plein werd in 1606 aangelegd en is een rechthoek van 127 bij 90 meter. Als je goed kijkt, zul je ontdekken dat het cijfer 4 blijkbaar het geluksgetal van architect Clément Métezeau was. Elk pand heeft vier bogen, elke verdieping heeft vier ramen en elk dak heeft vier dakkapellen. De symmetrie van de gevels is heel opvallend en de gelijkenis met de Place des Vosges in Parijs is enorm. Dat is geen toeval, de architect was een broer van Louis Métezeau. En die laatste was de architect die in 1605 met de aanleg begon van de Place Royal in Parijs, die later werd omgedoopt tot de huidige Place des Vosges.

Bij het office du tourisme van Charleville-Mézières kun je veel informatie krijgen over de historie van de stad, maar ook handige folders met fiets- en wandelroutes in de omgeving (ook in het Nederlands). Ik bezocht met een gids het centrum en het **Musée de l'Ardenne**, dat je in een hoek van het plein vindt. Het is een bijzonder museum dat de moeite waard is. Je vindt er veel over de marionetten van Charleville-Mézières en de

historie van de stad. Elke twee jaar is er een groot marionettenfestival, dat bezoekers van heinde en verre trekt. De beste kennismaking met de marionetten van de stad is om de doorgang te kiezen bij het museum. Je komt dan uit op de Place Winston Churchill. Aan je linkerhand zie je het ***Institut International de la Marionnette***. Kijk daar omhoog, dan zie je een klok met daarboven een grote goudkleurige kop. Zorg dat je er op het hele uur bent en je kunt getuige zijn van een bijzondere voorstelling. De groene deuren gaan open en een marionettenvoorstelling ontvouwt zich voor je ogen. Wil je iets heel aparts zien? Als je het museum bezoekt, ga dan op het hele uur naar de verdieping. Daar kun je het hele spel aan de achterkant zien, met techniek en al.

Charleville-Mézières ligt aan de rivier de Maas en vanaf de Place Ducale loop je daar zo naartoe. Je passeert dan Boulangerie-Pâtisserie Le Mont Olympe waar ze Le Carolo maken, een gebakje met crème van amandel, noten, praliné, boter, geglazuurd met suiker. Geen mager hapje, wel enorm lekker. Ga naar deze bakker, koop een Carolo, loop terug naar de Place Ducale, zoek een bankje of ga bij de fontein zitten en peuzelen maar. Ik garandeer je dat het een moment van genieten wordt. Bij de Maas ligt Le Moulin, een oude watermolen die in een arm van de Maas staat. De oude watermolen is nu het museum over Arthur Rimbaud, een bekende Franse dichter die in Charleville geboren werd. Rechts van het museum zie je een voetgangersbrug over de rivier. Die gaat naar het ***Parc de L'île du Vieux Moulin***. Het is een schaduwrijke plek aan de Maas waar je bij de Mont Olympe op ruim 14 hectare heerlijk kunt verpozen aan de oevers van de Maas. Er is zelfs een camping met staanplaatsen voor je eigen tent, caravan of camper. Misschien is het een leuk idee om hier eens een paar dagen te gaan fietsen, want langs de Maas loopt de fietsroute van ***La Meuse à Vélo***. Bij Charleville-Mézières kun je fietstochten maken over een autovrije en relatief vlakke fietsroute langs de rivier.

EEN PITTIGE, MAAR FRAAIE WANDELING

Twintig minuten stroomafwaarts van Charleville-Mézières ligt het dorp **Monthermé**. Ik overnachtte er eens in een hotel aan de oevers van de Maas. Les Boucles de Meuse is een eenvoudig hotel, maar het heeft alles en als je wilt wandelen of fietsen in de omgeving van het dorp ligt het gewoon ideaal. Het heeft een restaurant waar lokale maaltijden worden geserveerd. De fietsroute langs de Maas start tegenover het hotel en als je de rivier oversteeft, kun je een begin maken van een prachtige, maar zeker in het begin pittige wandeling van ongeveer 10 kilometer. Het hoogteverschil was ruim 225 meter, dus er moest af en toe flink geklommen en gedaald worden. De beloning is echter een onvergetelijk uitzicht op de **Boucles de Meuse**, de bochten van de Maas bij Monthermé en Bogny-sur-Meuse, die hoog boven de beide oevers zijn te bewonderen. Ik maakte de wandeling met een groepje onder leiding van een gids. Na de oversteek van de Maas bij het hotel kun je rechts de trap af langs de rivier en volg je de richting van de GR12C. Wat verderop kom je dan bij de weg richting Charleville-Mézières. Die volg je tot je bij een brug komt. Hier stroomt de Semoy (Semois) in de Maas.



EEN **ABDIJ** MET **SLIMME MONNIKEN**

De gids vertelde dat dit niet de oorspronkelijke rivier is, maar een door monniken aangelegde zijtak. Als je langs het water omhoogloopt, zie je de **Abbaye de Laval Dieu**, die hier al sinds de 12e eeuw staat. In die tijd zwom er nog zalm in de Maas en die ging bij de monding van de Semoy de rivier op om te paaïen. De monniken wilden de zalm dichterbij hun abdij hebben en maakten een zijtak met vistrappen. Die zijtak ligt er nu nog steeds. De zalm is weliswaar verdwenen, maar voor vissers is het nog steeds een toplocatie. Blijf de weg langs de Maas volgen en na de brug over de echte Semoy kun je verderop een bospad in van het **Fôret Domaniale de Château-Regnault**. De wandeling is gemarkeerd met wit-rood-geel en het eerste stuk is goed te volgen. Je loopt door een prachtig bos waar je via een pad langzaam maar zeker omhoogloopt. Op een gegeven moment wordt het pad smaller en het blijft stijgen tot je bij een kruising komt waar een vreemde paal staat. Het is het **Atelier des sons**. De bedoeling is dat je erin gaat zitten, dan zouden de bosgeluiden versterkt worden. Het is in elk geval een leuke plek om even uit te rusten. Hier moet je rechts aanhouden, langzamerhand verandert het bospad dan in een pad met stenen en rotsen. Als het nat is, kan het hier bijzonder glibberig worden. Goede schoenen voor deze wandeling zijn absoluut aan te raden. Ben je geen ervaren wandelaar op rots- en bergachtige paden, dan moet je er volgens mij niet aan beginnen.

ROTSEN VAN DE **VIER HEEMSKINDEREN**

Na een flinke klim kom je bovenop bij een paar uitkijkpunten. Het zijn de rotsen van de Vier Heemskinderen, waar je een fantastisch uitzicht over de Maas hebt. Je kijkt er uit op het dal bij **Bogny-sur-Meuse**, het dorpje waar de afdaling uiteindelijk naartoe gaat en waar je de oversteek van de Maas maakt, om aan de overkant weer omhoog te klimmen voor de terugtocht. De wandeling gaat verder via een rotsachtig pad en er volgen nog diverse punten waar je een fraai uitzicht over de Maas hebt.

Je hebt hier enige wandelervaring in bergachtig gebied nodig en moet zeker geen last van hoogtevrees hebben. Het laatste stuk van de afdaling gaat over een stuk heide, maar met losliggende stenen op het pad is het raadzaam misschien iets meer naar de grond te kijken dan naar de mooie omgeving. Eenmaal beneden kom je bij een sport- en picknickveld. Je kijkt er uit op een rots met een standbeeld dat op de resten van het oude **Château-Regnault en Bogny** staat. Het zou de plek moeten zijn geweest van het kasteel uit de legende van de Vier Heemskinderen. Het beeld ziet er uit de verte al indrukwekkend uit. De klim ernaartoe gaat via een trap. Eenmaal bovenop heb je een fenomenaal uitzicht op de omgeving. Bij het beeld kreeg ik de geschiedenis van de Vier Heemskinderen te horen van de gids. De vier waren altijd op de vlucht voor keizer Karel en met hun Ros Beiaard lieten zij zich zelden zien. Maar hier, hoog boven de Maas, staan ze in een enorm formaat. Hoe ik ook om het beeld heen liep, ik kreeg de vier heemskinderen vanuit geen enkele hoek compleet in beeld, drie was het maximum. En dat zou nu juist de truc van de beeldhouwer zijn geweest. Lukt het jou wel?

L'HERMITAGE BIJ BOGNY-SUR-MEUSE

Vanaf de Vier Heemskinderen kun je afdalen naar Bogny-sur-Meuse. In de oude straatjes staan huizen die deels gebouwd zijn met stenen van het kasteel. Aan de overkant van de Maas kun je via een omhooglopend straatje, de Rue de l'Échelle, de wandelroute volgen naar het **uitkijkpunt L'Hermitage**. Je hebt er misschien wel het mooiste uitzicht op de Maas omdat je ook de bocht bij Monthermé kunt zien. Hierna begint een pittige klim die je tot het hoogste punt van de wandeling brengt. Het pad klimt sterk omhoog tot je op een T-splitsing komt met een bord richting Roche aux Sept Villages. Bovenaan gaat de tocht verder naar rechts. Het pad wordt snel weer smaller. Ik zag er nog wat sporen van wild, mogelijk een ree of misschien een wild zwijn. Die zitten hier genoeg, maar zul je overdag niet of nauwelijks zien. Het pad slingert



door het bos en de gids maakte ons attent op diverse oude steengroeven. Vroeger werd daar leisteen gedolven en in manden naar beneden gebracht. Een deel van het pad is smal en lastig, maar als je voorbij het uitkijkpunt van **Roche aux Sept Villages** bent, wordt de afdaling steeds makkelijker. Het is een fantastische wandeling waar ik met pauzes bijna zes uur over deed. Bij terugkomst was het op het terras van het hotel goed toeven met een heerlijk koel glas bier en uitzicht op de Maas. Regelmatig kwamen er fietsers langs op de fietsroute La Meuse à vélo. Op de fiets of e-bike stappen is ook een leuke manier om kennis te maken met de mooiste bochten van de Maas in dit stuk van de Franse Ardennen. Er is nóg een manier, en dat is met de rondvaartboot Le Roc, die van juni tot september een paar keer per dag vanuit Monthermé een tocht over de Maas maakt. Monthermé is een leuke uitvalsbasis om een heel fraai stuk van de Franse Ardennen te ontdekken. Je kunt in de bossen heerlijk wandelen, en fietsen of e-biken langs de Maas is echt een aanrader. Hou je van actie en spanning? Ga dan naar Fumay, dat ongeveer 27 kilometer stroomafwaarts ligt. Daar ligt **amusementspark Terraltitude**, een avonturenpark waar van alles te beleven valt.



Misschien kun je je nog herinneren dat ik in de Vogezen met 120 kilometer over de boomtoppen vloog? Dat kan hier ook, alleen maak je hier een vlucht van 1,2 kilometer over de Maas.

DE **VESTING** VAN **ROCROI**

Als je in de buurt van Monthermé bent of via het Belgische Charleroi richting Reims rijdt, is het een aanrader om het unieke vestingstadje **Rocroi** te bezoeken. In de tijd dat onze zoon in Chablis woonde, kwamen wij er een paar keer per jaar langs. Maar ik kwam er al snel achter dat het een heel leuke tussenstop is. Parkeer de auto op het centrale plein, vlak bij de markthal waar elke dinsdagochtend markt is. Rocroi werd oorspronkelijk in 1555 ontworpen in opdracht van koning Hendrik II. In 1675 werd de vesting van Rocroi extra versterkt door de bekende bouwmeester Vauban, die overal in Frankrijk vestingen liet bouwen. Die van Rocroi is nog heel goed bewaard gebleven, met een versterkte omwalling en vijf bastions. Een tweede omwalling zorgde met vooruitgeschoven posten en de stadspoorten Porte de Bourgogne en Porte de France voor een defensieve én een offensieve verdedigingsgordel. Vanaf het centrale plein, de **Place d'Armes**, lopen tien straten naar de ster-vormige omwalling. Die zijn indertijd zo aangelegd om snel vanaf de

Place d'Armes troepen naar de verdedigingswallen te dirigeren. De huizen rond het plein stammen uit de periode 1676 tot 1871. Bij het Bastion de Montmorency heb je een mooi uitzicht over de omgeving, het stadje en vooral de vestingwerken. Er staan overal bordjes met toelichtingen, zowel in het Frans als in het Engels. Je kunt over de stervormige verdedigingswerken een wandeling maken en als je daarna terugkomt in het centrum op de Place d'Armes, zijn er verschillende etablissementen om wat te drinken of te eten. Ooit stapte ik met Marian bij Hotel du Commerce het restaurant binnen en daar heb ik nooit spijt van gehad. Het is er eenvoudig en meestal gezellig vol. Die eerste keer werden we door de eigenaar naar een zaaltje achter het restaurant gebracht waar het ook al aardig vol zat. Wij hebben er die keer heerlijk gegeten en de keren erna ook. Het is een gezellige plek en de bediening is vriendelijk. Maar zoals in veel Franse restaurants moet je geen haast hebben, dus als je op je gemak een hapje wilt eten, dan is dit een leuke plek in het hart van Rocroi.

Hier eindigt mijn reis door Noordoost-Frankrijk. Vanuit dit deel van de Franse Ardennen is het een paar uur rijden naar onze woonplaats vlak bij Maastricht. Ik realiseer mij wel dat ik slechts een deel van de Franse regio **Grand-Est** heb beschreven. Er valt nog veel meer te zien, te beleven en te doen, maar gebruik mijn verhaal om zelf op pad te gaan in dit deel van Frankrijk waar je in een paar weken niet op uitgekeken raakt.

Bon voyage!



TIP

Scan de QR-code voor meer informatie.

12.



Tot Slot

Je bent nu bijna aan het eind van de tweede **Frankrijk Binnendoor Regiogids**, waarin ik je heb meegenomen en je hopelijk heb geïnspireerd om het aantrekkelijke noordoosten van Frankrijk op te zoeken. Mijn ervaringen in de Elzas, de Vogezes, het zuiden van de Champagnestreek, de omgeving van Reims en de Franse Ardennen heb ik graag met je gedeeld, want ik denk dat ze te leuk zijn om voor mijzelf te houden.

Ik kijk met veel plezier terug op de tijd die ik in **Noordoost-Frankrijk** heb doorgebracht. Het meest was ik verrast door de bijzondere omgeving van het Forêt d'Orient, dat ik nog helemaal niet kende. Het staat voor mij dan ook vast dat ik daar zeker naar zal terugkeren, want het is gewoon een topbestemming als je van natuur, wandelen en fietsen of e-biken houdt. Tijdens het schrijven van deze Regiogids, het selecteren van de foto's en het plannen van de routes was het alsof ik opnieuw in Frankrijk was. Ik beleefde weer de sensatie van de vlucht over de bomen bij La Bresse, maar ook van de fietstochten in de Elzas en de Champagnestreek. Ook denk ik dat ik in Frankrijk eens vaker een lokale trein pak, zoals ik dat deed van Colmar naar Strasbourg.

De serie **Frankrijk Binnendoor Regiogidsen** zal uit zes reisgidsen bestaan:

- **Zuidwest-Frankrijk;**
- **Noordoost-Frankrijk;**
- **Bretagne;**
- **Bourgogne;**
- **Noordwest-Frankrijk;**
- **Zuidoost-Frankrijk.**

Op frankrijkbinnendoor.nl/regiogids vind je alle informatie over de Regiogidsen.

Als je de zes boeken verzamelt, heb je een unieke collectie. Op de cover staat telkens een exclusieve illustratie die speciaal voor mij is gemaakt door Brigitte Waelpoel. Het hondje op de cover is **Dougie**, een ondeugend, nieuwsgierig hondje en hij is altijd op zoek naar iets nieuws. Dougie en de deux-chevaux staan op elke Regiogids voorop om je de leukste en bijzonderste plekjes in Frankrijk te laten ontdekken.



REGISTREER JE BOEK

Scan de QR-code en profiteer meteen van de gratis extra's.



*“Ik ben nog lang
niet uitgekeken op
Frankrijk en blijf
altijd weer op zoek
naar nieuwe en
onbekende plekken.”*



FRANKRIJKBINNENDOOR.NL

Sinds 1999 beschrijf ik mijn ervaringen in blogs, e-books en artikelen op het internet, en in 2017 maakte ik de eerste Frankrijk Binnendoor Podcast. Op frankrijkbinnendoor.nl vind je ze allemaal. Zet de link bij je favorieten, want er verschijnen regelmatig nieuwe blogs, tips, roadtrips en podcasts over Frankrijk.

Er is nog iets wat Frankrijk Binnendoor uniek maakt. Er is namelijk geen enkele andere website over Frankrijk waar je lid van kunt worden. Leden hebben onbeperkt toegang tot exclusieve reisverhalen en speciale podcasts en ze kunnen e-books gratis downloaden.

Omdat je dit boek hebt gekocht, kun je met een extra aantrekkelijke korting **VIP-lid** van Frankrijk Binnendoor worden. Je hebt dan zonder beperking toegang en krijgt als VIP een aantal extra's die andere leden niet krijgen. Op frankrijkbinnendoor.nl/boek/vip kun je je aanmelden en zie je welke korting je krijgt. Je hebt daarmee de aanschaf van je boek meteen terugverdiend.

Veel plezier met Frankrijk Binnendoor!

Ruud Couwenhoven



Wil je deze Regiogids lezen op je tablet, computer, laptop, e-reader of smartphone?

Download dan het exclusieve e-book, gebruik de code **FBNO1** en krijg € 11,50 korting. Downloaden kan op frankrijkbinnendoor.nl/no/ebook.

Merci Beaucoup!

Ook voor dit boek heb ik de hulp gehad van een fantastisch team. Ik heb weliswaar de tekst geschreven, praktisch alle foto's gemaakt en de routes uitgestippeld, maar deze tweede Regiogids zou er nooit zijn geweest zonder de steun van **Marian**. Zij heeft de eerste redactie van het manuscript gedaan, maar is ook mijn extra paar ogen als wij door Frankrijk reizen. Marian is van de details en als ik weer eens iets over het hoofd heb gezien, wijst zij mij daar fijntjes op.

En om het nog even in de familie te houden, wil ik ook **Jordi**, onze zoon, bedanken voor zijn tips over wijn en voor de bijzondere adressen van de wijndomeinen in het boek. Hij is de caviste uit Parijs in de unieke wijnwinkel Le sourire au pied de l'échelle in de Rue de La Roquette vlak bij de Bastille. In 2022 bereikte hij opnieuw de halve finale van de tweejaarlijkse verkiezing **Meilleur Caviste de France** en hij behoort al sinds 2014 tot de beste wijnadvisers van Frankrijk.

Pim Waalen en Tanja Kole van **Oranje Vormgevers** in Eindhoven dachten ook weer mee en maakten er bijzondere boekjes van, in de stijl van de eerste twee boeken van Frankrijk Binnendoor. De illustratie op de cover tekende **Brigitte Waelpoel** van Atelier de bee in mijn woonplaats Stein. Het manuscript werd geredigeerd en gecorrigeerd door **Simone Lier-Timmermans**. Zij was in staat om mijn schrijfstijl intact te laten, maar de tekst beter te maken. Vervolgens werd de drukproef nog eens kritisch gecontroleerd en waar nodig gecorrigeerd door **Renske Berckmoes** van Taalhoed. Daarna was het aan drukkerij Wilco om er net zo'n mooi, stevig en luxe boek van te maken als de eerdere boeken van Frankrijk Binnendoor. Ten slotte zorgden de medewerkers van **mo'media** voor de distributie naar de boekhandel in Nederland en België.

Ook ben ik veel dank verschuldigd aan mijn lezers, de luisteraars van mijn podcasts en iedereen die mij volgt via internet en social media. Jullie reacties, opmerkingen en feedback geven mij veel inspiratie om nieuwe verhalen over Frankrijk te blijven schrijven.



Frankrijk Binnendoor Regiogidsen



In deze serie verschijnen ook de Regiogidsen Bourgogne, Bretagne, Noordwest-Frankrijk en Zuidoost-Frankrijk.

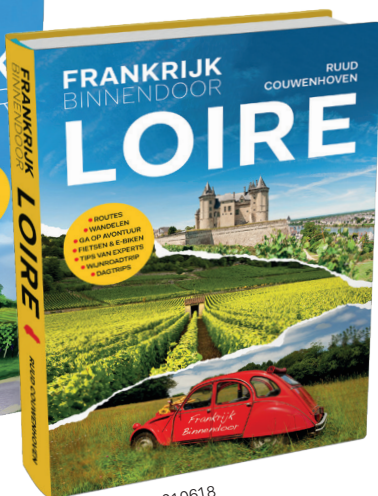
Meer informatie vind je op frankrijkbinnendoor.nl/regiogids
of scan de **QR-code**



Nog meer inspiratie?



ISBN 9789083010625



ISBN 9789083010618

Bestellen kan op frankrijkbinnendoor.nl/boeken of scan de **QR-code**. De boeken van Frankrijk Binnendoor zijn ook verkrijgbaar in de boekhandel.



Wat valt er in Noordoost-Frankrijk te beleven?



Veel! En wat precies, dat lees je in dit boek van Frankrijkenner Ruud Couwenhoven.

Op zijn eigen wijze beschrijft hij zijn ervaringen aan de hand van een unieke roadtrip door de Elzas, de Vogezen, de Champagnestreek en de Franse Ardennen.

IN DIT BOEK LEES JE OOK OVER

- een **reis vol verrassingen** en insidertips;
- inspiratie voor **leuke wandelingen**;
- mooie **routes** voor **fietzers** en **e-bikers**;
- **tips van locals** om lekker te eten en wijn te proeven;
- de **gezelligste markten** en wanneer ze plaatsvinden.

INCLUSIEF WEBSITE, GPS-ROUTES EN LUISTERBOEK

Dit boek is inclusief website met extra tips, routekaarten en te downloaden gps-routes van de roadtrips en fietstochten. In een bijzonder luisterboek neemt Ruud je mee op reis en kom je helemaal in de sfeer van Noordoost-Frankrijk.



Ruud Couwenhoven is altijd op zoek naar verhalen voor zijn boeken, podcasts en de website frankrijkbinnendoor.nl. Zijn eerste boek, *Frankrijk Binnendoor, ontdek het andere Frankrijk*, is al jaren het bestverkochte reisboek over Frankrijk.

FRANKRIJK BINNENDOOR Regioids Noord-Frankrijk

